॥ ॐ श्री जिनाय नमः ॥

॥ श्री मृगावतीचरित्रम् ॥

(कर्ता–मलधारि श्री देवप्रभसूरिः)

छापी प्रसिद्ध करनार–वीठलजी हीरालाल लालन (जामनगरवाळा)

वीरसंवत्—२४५५. विक्रमसंवत—१९८५. सने १९२९.

किं. रु.–२–०–०

सूर्योदय प्रिन्टिंग प्रेस–जामनगर.

॥ श्रीजिनाय नमः ॥

॥ अथ श्रीमृगावतीचरित्रं प्रारभ्यते ॥

(कर्ता—मलधारिश्रीदेवप्रभसूरिः)

छपावी प्रसिद्ध करनार—वीठलजी हीरालाल शाह. (जामनगरवाळा)

जयंति वर्धमानस्य, जितदंभोलिवैभवाः । मोहांधतमसध्वंस—हेलयः सत्त्वकेलयः ॥ १ ॥ सारसारस्वतामोद्—मेदस्कररसायनं । गुरूणामुपदेशस्य, महेम महिमाद्भुतं ॥ २ ॥ लब्धेऽस्मिन् पुण्यनैपुण्या—न्मानुषत्वेऽपि दुर्लभे । धर्मकर्माणि निर्मातुं, यतितव्यं सचेतसा ॥ ३ ॥ परोपकाररूपश्च, धर्मः सर्वत्र सम्मतः । कृताद्धितोपदेशाच्च, नोपकारः परः पुनः ॥ ४ ॥ तेनोर्जितरजःपुंज—मार्जनं सद्गुणार्जनं । मृगावत्यादिदृष्टांतै—स्तदेतदुपदिश्यते ॥ ५ ॥ उद्दामविनयस्थूल—मूलो गुणगणद्रुमः ।

मृगावत्या इव श्रेयः—श्रीसंबंधनिबंधनं ॥ ६ ॥ श्रीवत्स इव वत्साख्यो, देशः ख्यातोऽस्ति भारते
। अच्युतश्रीपरीभोग–सुभगो भावुकस्थितिः ॥ ७ ॥ ग्रामाः कुर्कुटसंपात्या–पक्वशालेयशालिनः ।
गोपीगीतकलध्वानै–रध्वन्यान् यत्र रुंधतः ॥ ८ ॥ तत्र श्रीवेश्मकौशांबी–त्यस्ति राजन्वती पुरी ।
इभाश्च यस्यामिभ्याश्च, दधते दानसौरभं ॥ ९ ॥ यस्यां वास्तव्यलोकस्य, जन्मापूर्वमिदं द्वयं । पर-
चक्रोद्भवा भीतिः, प्रार्थना च परंप्रति ॥ १० ॥ पराजितपरानीकः, शतानीकोऽवनीपतिः । तां पुरीं
पालयामास, स्वःपुरीमिव वासवः ॥ ११ ॥ येनारिनारीनेत्राणा–मश्रु दत्वा प्रसृत्वरं । अंजनं कृत्स्न-
मादाय, विदधे धवलं यशः ॥ १२ ॥ अभून्मृगावती तस्य, पत्नी प्रीतिलतावनिः । यदीयरूपकाव्यस्य,
समश्याः स्वर्गयोषितः ॥ १३ ॥ अवरोधवधूवीरु–त्सार्थे बहुविधेऽपि च । सल्लकी सिंधुरस्येव, तस्य
सैवातिवल्लभा ॥ १४ ॥ धुरं युगंधरेऽमात्ये, राज्यमारोप्य भूपतिः । मृगावत्या समं कामं, काममेवा-
ऽकृतार्थयत् ॥ १५ ॥ रहः स्मररहस्येषु, मिथः प्राप्तोपदेशयोः । पर्यायेण तयोरासीद्, गुरुशिष्यविधि-
क्रमः ॥ १६ ॥ छेकोक्तिभिस्तथा कांतो, दूरमाराधितस्तया । ददौ सर्वाधिकारित्वं, यथास्याः स्मरके-

लिषु ॥ १७ ॥ बुभुजे भूभुजा तेन, रणारंभैर्भुवस्तलं । निःसपत्नमुरस्तस्य, लीलयैव तया पुनः ॥१८॥
इत्थं विषयसर्वस्व–स्वादमानंदचेतसः । अजायत मृगावत्या, गर्भोऽत्यद्भुतभाग्यतः ॥ १९ ॥ इंदुग-
र्भेव दिक्पूर्वा, सूतिगर्भेव केतकी । आपन्नसत्त्वा सा राज्ञी, किंचिदुच्छ्वसिता बभौ ॥ २० ॥ वितीर्ण-
वर्णसौभाग्यः, पांडुभावः कपोलयोः । तस्या गर्भप्रबंधस्य, विदधे विवृतिं तदा ॥ २१ ॥ कदाचिदुल्ल-
सत्प्रीति–रंतःपुरमुपेयिवान् । खेदसादितसर्वांगी–मीक्षांचक्रे नृपः प्रियां ॥ २२ ॥ सविकल्पमनल्पं
त्वं, प्रिये किमिति खिद्यसे । कीनासः कुपितस्तस्य,श्वः स्यात्खेदयिता तव ॥२३॥ राज्ञी व्यज्ञपयद्देव, नान्य-
खेदस्य कारणं। अत्यंतदुर्वचाः किंतु, दोहदो मेऽपराध्यति ॥२४॥ सद्यो निवेद्यतां किंतु, दुःपूरः कोऽपि दो-
हदः । इति निर्बंधतापृष्टा, व्याचष्टेस्म मृगावती ॥२५॥ आपूर्णायां जपावर्णै–राकर्णं रुधिरांबुभिः । कुर्वे
वाप्यां यदि स्नानं, तदा स्यां पूर्णदोहदा ॥ २६ ॥ प्रतापं चानुरागं च, गर्भेऽस्मिन् सूचयत्ययं ।
दोहदस्तव देवीति, राजा राज्ञ्यै न्यवेदयत् ॥ २७ ॥ ततश्चादिक्षदाक्षेपा–दमात्यं मंत्रिपुंगवं । दुःकरो
दोहदार्थश्च, देवी च परिताम्यति ॥ २८ ॥ चिंतयोपायकं कंचि–न्नैषा दुःखायते यथा । इति मंत्री

धरित्रीश–निर्देशं प्रत्यपद्यत ॥ २९ ॥ वापीं विधाय कौसुंभ–रसरंगतरंगितां । ततोऽमात्यो मृगावत्यै, कथयामास सादरः ॥ ३० ॥ वृद्धाभिः कृतमंगल्या, पौरीभिरभिनंदिता । कौसुंभवसना फुल्ल–सुमनोमाल्यभारिणी ॥ ३१ ॥ दुर्वायवांकुरोत्तंसा, मौक्तिकप्रायभूषणा । उल्लासितसितच्छत्रा, प्राप वापीं मृगावती ॥ ३२ ॥ युग्मं ॥ कृपाणपाणिरेतस्याः, कौशांबीपरमेश्वरः । कक्षीकृत्य स्वयं रक्षा–मारक्षपदवीं दधौ ॥ ३३ ॥ एतामावृत्य सामंतै–राशासु निखिलास्वपि । नानास्त्रपाणिभिस्तस्थे, दिक्पालैरिव रक्षिभिः ॥ ३४ ॥ उद्दीप्रमणिसोपानां, पुष्पप्रकरदंतुरां । रोमांचितवपुर्वापी–मवतीर्णा मृगावती ॥३५॥ सा स्वच्छंदकृतोत्साहा, स्नांती सुचिरमन्वभूत । सर्वांगीणसुधासेकात्, सातिरेकं सुखोत्सवं ॥ ३६ ॥ अथासौ तत्र संपूर्ण–रुधिरस्नानदोहदा । यावल्लोहितलिप्तेव, वाप्याः किंचिच्च निर्ययौ ॥ २७ ॥ अकांड इव चंडेन, भारंडेण पतत्रिणा । कुतोऽप्यागत्य सालोकि, नव्यामिषमनीषया ॥ ३८ ॥ सर्वेषां पश्यतामेव, स पापः पश्यतोहरः । एतां क्रमाभ्यामाक्रम्य, दूरमूर्ध्वं खमुद्ययौ ॥ ३९ ॥ अहो गृहीत गृहीत, वेगेन विहगाधमं । मम जीवितमादाय, सैष गच्छति गच्छति ॥ ४० ॥ हंहो धावत सामंताः,

समंतादपि सोद्यमाः । क्वैष यास्यति पापीयान्, द्रुतं युष्मदनादृतः ॥ ४१ ॥ इति भूभर्त्तुरादेशा-त्तु-
ल्यकालं प्रधाविताः । सुप्रतीपेन सेनान्या, समं सैन्यास्तमन्वगुः ॥ ४२ ॥ विहंगमांह्रिसंदंश-व्यथा-
तरलतारकं । चक्षुः क्षिपंतीं तां वीक्ष्य, प्रेम्णा पर्यश्रुलोचनः ॥ ४३ ॥ रक्ष रक्षार्यपुत्रेति, श्रुत्वा प्रण-
यिनीगिरं । व्यापारितनिसीतासि-र्वेगाद्व्योमोत्पतन्निव ॥ ४४ ॥ हृत्वा देवीं क्व रे यासि, धत्त ध-
त्तेति तं रुषा । आक्षिपन् पक्षिणं दुःस्थ-स्तस्थौ भूपतिरुन्मुखः ॥ ४५ ॥ त्रिभिर्विशेषकं ॥ लोचना-
ऽगोचरत्वं च, गच्छतिस्म विहंगमे । उन्निद्राऽस्तोकशोकश्च, मूर्छतिस्मेति भूपतिः ॥ ४६ ॥ शीतो-
पचारैर्मूर्छाया, विच्छेदे विहिते सति । सप्रेमा प्रेयसीं स्मृत्वा, विह्वलो विललाप सः ॥ ४७ ॥ हे
प्रिये पद्मगौरांगि, हा सुकेशि कृशोदरि । हे निम्ननाभे रंभोरु, हा मृगाक्षि मृगावति ॥ ४८ ॥ हा
देवि क्व प्रयातासि, विनीतासि वरानने । तदेहि देहि दीनस्य, प्रिये प्रतिवचो मम ॥ ४९ ॥ मम
साम्राज्यसर्वस्वं, निस्त्रपेण पतत्रिणा । तेन त्वां नयता तन्वि, किं न नीतं दुरात्मना ॥ ५० ॥ क्व
ते देवि मदीयांक-पल्यंकतलखेलनं । क्व च तस्य विहंगस्य, कठोरचरणग्रहः ॥ ५१ ॥ ममापराध-

लक्षाणि, प्रेक्षमाणापि नेक्षसि । त्वमिव प्रणयप्रेम्णा, कस्तथा प्रथयिष्यति ॥ ५२ ॥ पत्न्या अपि परित्राणे, यस्य नौजस्विनो भुजाः । स कथं दर्शयिष्यामि, जनस्यापि स्वमाननं ॥ ५३ ॥ विलपंतं तमित्यूचे, मंत्री किं परिदेवनैः । स्थिरो भव भुवोऽधीश, माऽवधीरय धीरतां ॥ ५४ ॥ किं विक्रमाभि-रामस्य, रामस्य दयितां पुरा । सीतां जहार न स्वामिन्, दुर्धरो दशकंधरः ॥ ५५ ॥ सहायीकृत्य सुग्रीवं, दशग्रीवं निहत्य च । कृतयत्नः पुनः पत्नीं, किमानिन्ये न राघवः ॥ ५६ ॥ तथैव वयमप्येता-मानेष्यामो मृगावतीं । नैवानेष्यति सेनानी, सुप्रतीपोऽधुना यदि ॥ ५७ ॥ इति जल्पत एवास्य, सोऽपि वेगादुपागतः । राज्ञे विज्ञपयामास, स्वरूपं साश्रुलोचनः ॥ ५८ ॥ देव सोऽस्मत्पताकिन्या, नभस्थो भूतलस्थया । अन्वयायि व्रजन्नाशां, दक्षिणां वेगदक्षिणः ॥ ५९ ॥ धनुर्वेदविदो देवीं, रक्षंतो लक्षभेदिनः । कंकपत्रगणं मंक्षु, चिक्षिपुः पक्षिणंप्रति ॥ ६० ॥ युद्धमर्मविदो योधा, नाराचनिचयै-स्तदा । हंतुमैच्छन्नतुच्छैस्तं, देवीत्राणाय पत्रिणं ॥ ६१ ॥ अभ्यस्तपक्षिपापर्द्धि-वर्धिष्णुबहुलाघवाः । उपचक्रमिरे बध्धुं, पाशैस्तं खगपांशुनं ॥ ६२ ॥ तस्मिन्नुच्चनभोभाग-रंहस्विनि विहंगमे । अस्माकं

विक्रमारंभा, बभूवुर्निष्फलाः परं ॥ ६३ ॥ यदि नाम श्रयेदेषः, शाखां कस्यापि शाखिनः । इत्यानुपदिकानां नः, सोऽदृश्यत्वमगात्खगः ॥ ६४ ॥ इच्योततीं स्वामिनोक्षौमा-द्वीक्ष्य यां बिंदुधोरणीं । अत्रजाम प्रतीपेन, सापि दैवेन संहृता ॥ ६५ ॥ वैधेयस्य विधेर्वृत्तिं, विलोक्य प्रातिकूलिकीं । अभागधेयैरस्माभि-र्व्यावृत्तं स्वामिनीं विना ॥ ६६ ॥ श्रुत्वेदं शोकसंभारो, भूपालो व्यलपत्पुनः । भूयः संबोधयांचक्रे, सौधमानोय मंत्रिणा ॥ ६७ ॥ राजन्नेवं युवत्येव, रुद्यते किं पुनः पुनः । महात्मनां हि धैर्यं स्या-द्व्यसने निकषोपलः ॥ ६८ ॥ न्यक्कारमितरोऽप्येति, शोकावेशविसंस्थुलः । किं पुनर्विस्फुरद्धैर्य-संरंभाः पृथिवीभुजः ॥ ६९ ॥ वेष्टयामास कौशांबीं, यदागत्य निरत्ययां । चंडप्रद्योतभूपालः, किमेतदिति विस्मृतं ॥ ७० ॥ येन वैरायते वैर-स्तादृशः सैन्यवारिधिः । तस्य ते निहतालोकं, शोकं कर्तुं न युज्यते ॥ ७१ ॥

इति वैरिकथारंभा-दुज्जागृतपराक्रमः । मनो व्यापारयामास, राज्यचिंतासु भूपतिः ॥ ७२ ॥ किंतु तस्मिन् मृगावत्या, जैत्रशस्त्रेण वर्जितः । लेभे संभावनाहीनो, न सेवाऽवसरं स्मरः ॥ ७३ ॥

अपारराज्यव्यापार–पारवश्यदशामपि । जग्मतुस्तस्य वाक्कायौ, मनस्त्वनुमृगावति ॥ ७४ ॥ प्रत्याराmं प्रतिग्रामं, प्रत्याशं प्रतिपर्वतं । स चरान् प्रेषयामास, मृगावत्याः प्रवृत्तये ॥ ७५ ॥ त्वदधीनं सुखं सुभ्रु, विमुखी मास्म भूर्मयि । इत्यादि तस्य स्वप्नांतः, श्रुत्वाऽरुच्यत सेवकैः ॥ ७६ ॥ तदेकतानध्यानत्वा–त्सभायामपि तस्थुषः । मृगावतीति तस्याऽभू–ज्जने गात्रविपर्ययः ॥ ७७ ॥ न कश्चित्तस्य चानिन्ये, रामस्य हनुमानिव । पत्नीप्रवृत्तिमित्येत–त्तं दुनोति पदे पदे ॥ ७८ ॥ तस्य मन्वंततराणीव, दुर्दशस्य चतुर्दश । हायनानि व्यतीतानि, प्रियाविरहिणस्तदा ॥ ७९ ॥ कदाचिदुपदाहस्तः, स्वर्णापणमहाजनः । नरमेकं पुरस्कृत्य, महीपतिमुपाययौ ॥ ८० ॥ व्यज्ञपयच्च राजेंद्र, कश्चिदेष नरो नवः । विपणावत्र विक्रेतु–मानिन्ये रत्नकंकणं ॥ ८१ ॥ युष्मन्नामांकमेतच्च, वीक्ष्यास्माभिः सविस्मयैः । इहोपानीतमित्युक्त्वा, वणिजस्तदढौकयन् ॥ ८२ ॥ नृपोऽप्यादाय तद्देवी–करसंपर्कपावनं । उरसि प्रबलप्रेमा, ददौ दध्यौ च चेतसि ॥८३ ॥ मम प्राणेश्वरी क्वापि, किमु प्राणैरमुच्यत । एतस्या हस्तमध्यास्त, यदिदं रत्नकंकणं ॥ ८४ ॥ अनिष्टयाऽनया यद्वा, किममंगलचिंतया । रत्न-

कंकणवृत्तांतं, वेद्मि तावन्नरादतः ॥ ८५ ॥ इति ध्यात्वा तमप्राक्षीद्–भूपतिर्भद्रको भवान् । कथं वा क्वापि वा लेभे, त्वयेदं कंकणाद्भुतं ॥ ८६ ॥

अथासौ कथयामास, पृथिवीश निशम्यतां । व्याधोऽहं भीमनामास्मि, मलयोपांतभूमिषु ॥८७॥ उपादाय मयानेक–मत्ताऽनेकपकुंभतः । मुक्ताभिर्भूषितश्चक्रे, सर्वो व्याधवधूजनः ॥ ८८ ॥ चित्रकायनिकायो यः, प्रसभं निहतो मया । तस्यैताः कृत्तयश्चित्रा–श्चित्रं सर्वत्र कुर्वते ॥ ८९ ॥ एकदाऽपश्यमुत्पश्य–न्मयूखमणिशेखरं । श्रीखंडतरुखंडेषु, विचरंतमहीश्वरं ॥ ९० ॥ अथ स्फुटस्फटारत्न–जिघृक्षालितमानसः । तं कथंचिन्महाभीमं, भोगिनं धृतवानहं ॥ ९१ ॥ तस्य कुंडलिनस्तुंड–च्छेदच्छेकां कृपाणिकां । व्यापारयंस्तदाऽश्रोषं, मामेति ध्वनिमुच्चकैः ॥ ९२ ॥ ध्वनेरध्वनि निक्षिप्त–चक्षुषा वीक्षितो मया । बालकः पाणिमुद्यम्य, प्रतिषेधपरः पुरः ॥ ९३ ॥ मया गले गृहीतस्य, तस्याहेर्बालकंप्रति । पेतुर्बाष्पतरत्तारा, दैन्यैकपिशुना दृशः॥ ९५ ॥ मयापि बालमालोक्य, त्रैलोक्याश्चर्यकारिणं । मेने मानुष्यलोकोऽयं, स्वर्गलोकविजित्वरः ॥ ९५ ॥ पिबन् रूपामृतं तस्य, ने-

त्रांजलिपुटैरहं । न प्राप्नुवं नवं स्मेर–विस्मयस्तृप्तिसंपदं ॥ ९६ ॥ उपेत्य मामसौ डिंभः, ससंरंभम-
भाषत । मास्म मास्म वधीर्व्याध, नागमेनमनागसं ॥ ९७ ॥ प्रिये पल्लवितानंद–श्चंदनद्रुमकानने ।
अयं भोगी महाभाग, क्रीडाभिरभिनंदतु ॥ ९८ ॥ अथाहमवदं भद्र, भद्रमस्येष्यते त्वया । न पुनर्मे
दया ह्यस्ति, तृष्णानिष्णातचेतसः ॥ ९९ ॥ असावतिचिराल्लब्धो–ऽधुनाऽनर्घ्यो मया मणिः । भविता
मम कांताया, मुक्ताहारस्य नायकः ॥ १०० ॥ मणिमात्रकृते त्वं चे–न्नागमेनं हनिष्यसि । माव-
धीस्ते मणीन् दास्ये, प्रोच्येत्याराद्सौ ययौ ॥ १ ॥ देहि मे कंकणं मात–रिति याचि तयाऽर्पितं ।
जनन्याऽभ्यर्णवर्त्तिन्या, तदादायाययौ पुनः ॥ २ ॥ मामवादीच्च सोत्साहं, गृहाणेदं च कंकणं । नागं
मुंचेत्यसौ जल्प–न्नेतदर्पितवान् मम ॥ ३ ॥ एष नागशिखाचुंबी, मणिः कंकणवर्तिनः । एकस्यापि
मणेर्मांसा–मंशं नाप्नोति षोडशं ॥ ४ ॥ अयं च वाक्सुधासिंधु–र्भृशमर्थयते शिशुः । जीवत्वयमिति
ध्यात्वा, तं नागं मुक्तवानहं ॥ ५ ॥ युग्मं ॥ तं पन्नगं विपन्नद्या, आकृष्य विकसन्मुखः । अत्युदा-
त्तकुलो बालः, स्वस्थानमगमत्ततः ॥ ६ ॥ असामान्यगुणग्रामं, प्राणरक्षापरायणं । अधमर्णमनोवृत्तिः,

पन्नगोऽपि तमन्वगात् ॥ ७ ॥ शिशोस्तेन पवित्रेण, चरित्रेण चमत्कृतः ॥ अहमप्येत्य गेहिन्याः, कं-
कणं तदुपानयम् ॥ ८ ॥ इदानीं पंचमाद्वर्षात्, समर्प्य मणिकंकणं । प्रेमप्रकर्षवाहिन्या, गेहिन्या प्रहि-
तोऽस्म्यहं ॥ ९ ॥ भणितश्च तया कांत, कौशांबीं गच्छ संप्रति । एतद्विक्रीय मद्योग्यं, ताडंकद्वय-
मानयेः ॥ १० ॥ ततः प्रापमिहादाय, तदेतन्माणकंकणं । या देवेन समादिष्टा, तदियं कथिता कथा
॥ ११ ॥ क्षितीशः शुश्रुवानेवं, चिंतयामास चेतसि । दिष्ट्या जीवति देवीति, मत्वा हृदय नृत्यतां
॥ १२ ॥ अचिरान्नयने भावि, भवतोरपि पारणं । भावता तत्परीरंभा—द्वांछितं वां भुजावपि ॥ १३ ॥
यथाश्रुतः सुतोऽप्येष, मदीयो यदि संभवेत् । जयत्येकः शतानीक—स्तदा स्वर्भूर्भुवस्त्रये ॥ १४ ॥
ममेदृशी कुतो वास्ति, भाले न्यस्ताक्षरावलिः । भवेद्रामस्य सीतेव, मम लभ्या मृगावती ॥ १५ ॥
पंचवर्षांतरा वार्त्ता, यद्यप्येषा तथापि तं । देशं गंतास्ति तत्पूत—मित्यालोच्य नृपोऽवदत् ॥ १६ ॥
तं देशं दर्शयास्माकं, महाभाग भवाग्रतः । इत्युक्त्वा तस्य ताडंक—प्रभृत्याभरणं ददौ ॥ १७ ॥
महाजनं विसृज्याथ, न्यस्य राज्यं युगंधरे । सुप्रतीपेन सेनान्या, सहितश्चलितो नृपः ॥ १८ ॥

तेनाखंडप्रयाणेन, प्रपेदे मलयाचलः । भूमिविदाथ मीभेन, जगदे जगदीश्वरः ॥ १९ ॥ स एष मलयो देव, यन्मैत्रीमात्रगर्वितः । अभूद्विरहिणां नूनं, सद्यः प्राणहरो मरुत् ॥ २० ॥ राजस्तवानु-जीवातु—र्वल्लभालाभतोऽस्त्वयं । इदानीं त्वनुजानीहि, स्वस्थानं गमनाय मां ॥ २१ ॥ पावनः पुरतो देव, मुनीनामयमाश्रमः । तपस्विशापभीरूणां, मादृशां न हि गोचरः ॥ २२ ॥ उपकारोत्तमर्णस्य, तस्याढ्यं करणं धनं । प्रसादीकृत्य कृत्यज्ञो—ऽनुमेने गमनं नृपः ॥ २३ ॥ अथोत्सुकः पुरो गच्छं—स्तु-च्छेतरपरिच्छदः । सुप्रतीपं समीपस्थं, सप्रसादं जगाद सः ॥ २४ ॥ मृगावतीवियोगार्त्तं, प्रवर्धिष्णुरसौ भृशं । उन्मदश्चंदनामोदो, मां दुनोति पदे पदे ॥ २५ ॥ धैर्यं ममापि केकाभिः, खंडयंति शिखंडिनः । एतदभ्यर्णकर्णा तु, कथं देवी भविष्यति ॥ २६ ॥ यथामी तरवो मूले, वेदीबद्धमनोहराः । तथा ध्रुवमहं मन्ये, तापसानामियं मही ॥ २७ ॥ कृतमालतमालादि—पादपश्रेणिसंकुलाः । नेत्रानंदक्षमां लक्ष्मीं, दधत्याश्रमभूमयः ॥ २८ ॥

बहिस्तपोवनस्थाना—दवस्थाप्य वरूथिनीं । नृपोऽथ सुप्रतीपेन, सममाश्रममाविशत् ॥ २९ ॥

अदर्शयच्च तस्यासौ, पुरः पश्य तरोरधः। सिंहोत्संगनिषण्णैनं, नकुलाश्रितपन्नगं ॥ ३० ॥ तप-
स्विकन्यकाहस्त—न्यस्तान् विश्वस्तचेतसः । रभसेनेह नीवारान्, मृगाः कवलयंत्यमी ॥ ३१ ॥
ममायं पश्य दंडेश, बाहुः स्फुरति दक्षिणः । एतच्च दक्षिणं चक्षु–रयं चाधरपल्लवः ॥ ३२ ॥ सेना-
नीरवदद्धस्तु, दर्शयन्निदमद्भुतं । पुष्पितः शकुनस्तेऽसौ, फलिष्यति पुरः पुनः ॥ ३३ ॥ बालोऽपि
महिमाभोग—सुभगो भावुकोदयः । कश्चिन्मुनिकुमारोऽय—मित एवाभिवर्त्तते ॥ ३४ ॥
बालः किरणमालीव, दुरालोकः स्वतेजसा । अथवेंदुरिवानंद—निस्यंदी नेत्रयोरयं ॥ ३५ ॥ क-
थंचिद् दुर्मनोभूतः, सैष वाक्यैः प्रियंकरैः । ज्यायसा मुनिना तेन, प्रणयादनुनीयते ॥ ३६ ॥
ऊचे नृपश्च भूनाथं, कथं बालोऽत्र मे दृशः । निर्वृत्ताः कुर्वते वार्त्तां, नैव व्यावर्त्तनं प्रति ॥ ३७ ॥
अस्मिन्नदृष्टपूर्वेऽपि, किमु स्निह्यति मे मनः । तदयं किं स नागस्य, न भवेद्भयंकरः ॥ ३८ ॥
एतैर्वा किमु संकल्पै—रेतन्निश्चिनुगो मुनेः । एवमालोच्य तौ प्रीत्या, ततस्तं जग्मतुर्यतिं ॥ ३९ ॥
अभिवंद्य गतावद्यौ, तत्सांत्वनपरं मुनिं । तौ रसालतलासीनं, नत्वासीनौ बभूवतुः ॥ ४० ॥ नृ-

पोऽपृच्छन्मुने बालः, कोऽयं वा कस्य वा सुतः । कास्य वा जननी धन्या, किं चायं दुर्मनायते ॥ ४१ ॥ मुनिरुचे कथामेनां, कथयामि निशम्यतां । महातपस्विनां धाम, धर्मारामोऽयमाश्रमः ॥ ४२ ॥ ब्रह्मभूतिरिह ख्यातः, पतिरास्ते तपस्विनां । विश्वभूतिः प्रियः शिष्यः, सद्यस्तस्य विश्रुतः ॥ ४३ ॥ सोऽन्यदा मुक्तिसंदेशा—दादेशात्स्वगुरोर्गतः । समित्समृद्धिमानेतुं, मलयाद्रेरधित्यकां ॥ ४४ ॥ अकस्माद्विस्मयोत्फुल्ल—नेत्रः कौसुंभवाससां । सपुष्पमालां मूर्छालां, बालामालोकयच्च सः ॥ ४५ ॥ तस्याः प्रशस्यकारुण्यः, स्वकमंडलुवारिभिः । मूर्छाछेदाय सौत्सुक्य—श्छेकः सेकं चकार सः ॥ ४६ ॥ ततोऽधिगतचैतन्या, वितन्याश्रुकणोत्करं । स्फीतप्रीतिरवा पूर्ण—रोदोरंध्रं रुरोद सा ॥ ४७ ॥ आर्यपुत्र महाबाहो, रक्ष रक्ष क्षितीश्वर ॥ इत्थं सा रुदती शैल—पादपानप्यरोदयत् ॥ ४८ ॥ आकस्मिकः कथं नाथ, प्रथमो मे समुत्थितः । भवदुत्संगखेलिन्या, दुस्सहो विरहानलः ॥ ४९ ॥ त्वद्वियोगे मया स्वामिन्, भवेन्मृत्युरुपासितः । यदि न स्यात्तव न्यासो । गर्भमूर्तिर्मदंतिके ॥ ५० ॥ पर्वतः सर्वतो भीमः, पद्भ्यां चंक्रमणक्रमं । नैव जीवेश जानामि,

त्वत्प्रसादवशंवदा ॥ ५१ ॥ तदिदानीमनाथाहं, नाथ यूथपरिच्युता । मृगीव क्व विभो यामि । श्र-
यामि शरणं च कं ॥ ५२ ॥ विलपानिति कुर्वाणां, करुणाक्षीरसागरः । कांदिशीकदशां दीनां,
स्पृशंतीं व्याहरन्मुनिः ॥ ५३ ॥ आर्ये मास्म स्पृश त्रास—मेषोऽस्मि तव बांधवः । सममेहि मया
ध्वस्त–समस्तश्रममाश्रमं ॥ ५४ ॥ बांधवेति ध्वनिं श्रुत्वा, सुधासिक्तेव सा मुदा । मुनिं निभाल-
यामास, स्वच्छवत्सलया दृशा ॥ ५५ ॥ अवादीच्च ममाद्यापि, भाग्यं जागर्ति किंचन । लीलया शीलर-
क्षायै, बंधुर्यन्मिलितोऽसि मे ॥ ५६ ॥ श्रियं च प्रियसंगं च, दैवेन हरतापि मे । न किंचन हृतं
मन्ये, शीलं चेन्निर्मलं मम ॥ ५७ ॥ तव निःकृत्रिमप्रीते–र्बंधोर्वेश्मनि निर्वृता । सीतेव वज्रजंघस्य,
प्राप्नुयां प्रसवोत्सवं ॥ ५८ ॥

इति व्याहृत्य सा बाला, सहिता विश्वभूतिना । गत्वाश्रमे कुलपतिं, ब्रह्मभूतिमवंदत ॥ ५९ ॥
सार्वभौमः सुतो भूया—द्भवत्याः प्रियदर्शने । इत्याशीभिर्मुनींद्रेण, सत्याभिः साभिनंदिता । ॥ ६० ॥
तेनैवाथ तदुक्तेन, तां नाम्ना प्रियदर्शनां । प्रणयाद्विनयप्रह्वा—माह्वयंति सतीं जनाः ॥ ६१ ॥ तया

सद्गुणया लक्ष्मी–प्रियंभावुकदेहया । तडाग इव पद्मिन्या, शुशुभे भृशमाश्रमः ॥ ६२ ॥ स्वसुताया
इवोन्मीलद्—ब्रह्मणा ब्रह्मभूतिना ॥ अक्रियंत क्रियाः सर्वा–स्तस्याः पुंसवनादिकाः ॥ ६३ ॥ अंबा-
भिरिव वृद्धाभि–स्तापसीभिः पदे पदे । स्वयं विहितशुश्रूषा, सा गर्भं पर्यपालयत् ॥६३॥ स्वं क्षेत्रं
च स्वमुच्चत्वं । गतवत्सुग्रहेष्वथ ॥ योगं पुष्यति पुष्पेण, रजनोजीवितेश्वरे ॥ ६४ ॥ स्वैरमुज्जागर-
ज्ज्योति–र्ध्वस्तांधतमसोदयः । प्रादुर्बभूव पूर्वस्यां, भानुस्तस्यां च नंदनः ॥ ६५ ॥ युग्मम् ॥ उदं-
चत्पुष्परोमांचा–स्तदानीं काननश्रियः । शकुनिध्वनिभिश्चक्रुः, प्रमोदोल्लुलमंगलं ॥ ६६ ॥ आश्रमस्य
महोत्साह—कारणं द्वारि तोरणं । चक्रे मुनिभिरानंदा—न्माकंदतरुपल्लवैः ॥ ६७ ॥ भवाद्दक्षोऽजनि
क्षोणी—रत्नं कश्चित्पुमानिति । दिक्पालानामिवाख्यातुं, प्रचेलुर्दिक्षु पक्षिणः ॥ ६८ ॥ उच्चैःस्वरेण
संभूय, बटवः पटवस्तदा । पेठुः पाठांश्च शास्त्रस्य, मांगल्यस्य ध्वनीनिव ॥ ६९ ॥ मरंदबिंदुनिः-
स्यंद–शमिताश्रमरेणवः । पतद्भिस्तरवः पुष्पैः, पुष्पप्रकरमादधुः ॥ ७० ॥ न परं मुनिपत्नीनां, स्व-
भावस्निग्धचेतसां । मुखमुज्ज्वलमत्यंतं, बभूव ककुभामपि ॥ ७१ ॥ तपस्विसेचनश्रेयः–स्रवंती स्नान-

॥ १६ ॥

पावनः । मंदमांदोलितांभोज–काननः पवनो ववौ ॥ ७२ ॥ प्रत्येकमुटजद्वारि, वल्कलैर्दूरमुच्छ्रितैः । चक्रे तज्जन्ममुदितैः–श्चेलोत्क्षेपस्तपस्विभिः ॥ ७३ ॥ प्रथमं बांधवं तस्या, वनवृद्धास्तपोधनाः । आशीर्भिर्वर्धयंतिस्म, नीवाराक्षतपाणयः ॥ ७४ ॥ वैखानसान्वितास्तस्याः, सूतिकर्म कृपापराः । तत्तन्निवर्त्तयांचक्रु–रहंप्रथमिकया रयात् ॥ ७५ ॥ न केवलं तदा प्रापुः, सुखं वैखानसा परं । अमुक्तोटजपर्यंता–स्तिर्यंचोऽपि मृगादयः ॥ ७६ ॥ स्वयं कुलपतिस्तस्य । शिशोर्जात्यमणेरिव । तदा चकार संस्कार–माढ्यं भावुकतेजसः ॥ ७७ ॥ किमस्य नाम संस्थाप्य–मितिचिंतापरैस्तदा । ईदृशी तापसैर्व्योम्नि, समाकर्ण्यत भारती ॥ ७८ ॥ कलाकलापसंपूर्णः, क्षोणीरक्षणदक्षिणः । असावुदयनो नामा, सार्वभौमो भविष्यति ॥ ७९ ॥ निशम्यैवं क्रियाः सम्य–ग्विधाय ब्रह्मभूतिना । तदेवास्य तदा नाम, विधिज्ञेन व्यधीयत ॥ ८० ॥ स ताभिर्मुनिनारीभि–श्चित्यमानो निरंतरं । वने रसालवद्बालो, दधौ वृद्धिं दिने दिने ॥ ८१ ॥ भूतपूर्वनरेंद्रेण, मुनींद्रेण यथोचितं । ग्राहितः प्रतिभोत्तालः, स बालः सकलाः कलाः ॥ ८२ ॥ इदानीं तु किमप्यन्य–त्तस्य तेजो विराजते । सहते न तिरस्कारं,

यथा कुलपतेरपि ॥ ८३ ॥ मदाऽसहिष्णुः समदैः । कलभैः कलहायते । साहंकारान् सहुंकारः, स
निहंति हरीनपि ॥ ८४ ॥ अधमाधमधौरेयः, पातकी स पिता तव ॥ स्मरत्यद्यापि निर्लज्जो, न यः पुत्र-
कलत्रयोः ॥ ८५ ॥ श्रुत्वेति तातवैभाष्यं, हास्यात्केनाप्युदीरितं । स्फुरत्कोपफटाटोपः, स फणीवाद्य
ताम्यति ॥ ८६ युग्मं ॥ असूयति तपस्विभ्यो, न मुनींद्रं नमस्यति । आश्रमेऽपि स विश्रामं, नैव
रोषाच्चिकीर्षति ॥ ८७ ॥ नवपक्षबलोत्कंठ—पक्षीवोड्डीय स क्षणात् । झटिति तत्पितुः पार्श्व—मु-
त्सुको गंतुमिच्छति ॥ ८८ ॥ सर्वैर्निवार्यमाणोऽपि, मात्रा वित्रासितोऽपि च । भोक्ष्येऽयं पितरं वी-
क्ष्य, प्रतिज्ञामिति स व्यधात् ॥ ८९ ॥ असामान्यमनःस्नेहा—दन्वितो विश्वभूतिना । उत्तालः सो-
ऽधुना बाल—श्चचाल व्यालवद्बलात् ॥ ९० ॥ विश्वभूतिर्मुनिः सोऽह—मसावुदयनः स च । तदत्रानुनयाम्ये-
न—माग्रहग्रहिलीकृतं ॥ ९१ ॥ एतन्मातापि सप्रेमा, स्वप्रेयसि महासती । इदानीमनुगच्छंती, सुतमेष्यति
सत्वरं ॥ ९२ ॥ एवमाकर्ण्य तां वाचं, वाचंयमशिरोमणेः । सवितर्कस्पृहौत्सुक्यो, बालमालोकयन्नृपः ॥ ९३ ॥
अवोचत च दंडेश, सदृशोऽयं कथारसः । परं क्व भागधेयाना—मीदृशामहमास्पदं ॥ ९४ ॥ मन्ये धन्यं

तमेवाहं, बालार्क इव तेजसा। अलंकरोति यस्यायं, बालः कुलनभस्तलं ॥ ९५ ॥ व्याजहाराथ तं दूर—प्रसारितभुजद्वयः। एह्येहि वत्स सर्वांगे, ममालिंग्य सुखं कुरु ॥ ९६ ॥ अहमेकं शतानोकं, पितरं वेद्मि नेतरं। इति वाचा निराचक्रे, बालस्तं न तु चेतसा ॥ ९७ ॥ सुप्रतोपस्ततः प्राह, देव दृग्दीयतामितः। देवीयं राज्यजोवातु—र्दिष्ट्याऽभ्येति मृगावती ॥ ९८ ॥ नव्यवानेयपाथेय—पाणिभिर्मृदुवाणिभिः। अन्वीयमाना पर्यश्रु—मुनिसोमंतिनोजनैः ॥ ९९ ॥ हृद्यस्वाद्यफलोपेता, पुष्पमालोपशोभिनी। संवीतवल्कला साक्षा—द्वनश्रीरिव सव्रता ॥ २०० ॥ क्षणं स्निग्धे क्षणं रूक्षे, क्षणं धीरे क्षणं चले। ससंदेहतया देवी, न्यस्यंती च विलोचने ॥ १ ॥ चतुर्भिः कलापकं ॥

उन्मीलन्नेत्रपद्मेन, निश्छद्मप्रेमशालिना। राज्ञा हस्तगताऽज्ञायि, तामालोक्य त्रिलोक्यपि ॥ २ ॥ सुप्रतीपं नृपः प्राह, जीवंस्तद्विरहेऽप्यहं। दर्शयिष्ये कथं देव्या—स्त्रपावनतमाननं ॥ ३ ॥ त्रपाकर्तृकमेतस्या, न मालिन्यं मनागपि। मदीयगर्भनिक्षेप—रक्षिणीयं स्थिता यतः ॥ ४ ॥ तद्गच्छ भद्र याचेथा—स्तथा विस्मृतिमागसां। मयि धत्ते यथा देवी, प्रसादविशदं मनः ॥ ५ ॥ सुप्र-

तीपस्ततोऽभ्येत्य, सादरः पादयो रुदन् । निपपात मृगावत्या-स्तापसीनां पुरस्तदा ॥ ६ ॥
साथ नाथविपद्द्वीप, सुप्रतीप श्रय श्रियं । इत्याश्वास्य तमुत्थाप्य, निजगाद सगद्गदं ॥ ७ ॥
बहुप्रियस्य भूभर्तु-रस्याहं यदि विमृता । तेजोमयः किमात्मीयः, सैष न्यासोऽपि विस्मृतः ॥ ८ ॥
विदीर्णप्रायहृदये, श्रुत्वेदं मेदिनीपतौ । तथा चोदयने पश्य--त्यानंदोत्फुल्ललोचने ॥ ९ ॥ यां
दशामन्वभूद्देव-स्तां विदुर्देवताः परं ॥ तदेषः खिद्यते देवि, प्रसादः क्रियतामतः ॥ १० ॥ इति
विज्ञप्य सेनानी-रानीय शिरसि क्रमौ । सर्वेषां पश्यतां तस्या, निजकेशैरमार्जयत् ॥ ११ ॥ त्रिभि-
र्विशेषकं ॥ उपसृत्य ततः साश्रु-स्मेरप्रेमा मृगावती । स्निग्धचक्षुः सरोमांचा, जीवितेशमवोचत
॥ १२ ॥ लज्जयाऽवाङ्मुखं नाथ, कुर्वीथा मुखमुन्मुखं । प्रेयसी नास्मि चेत्कस्मा-दियंतीं भुवमभ्यगाः
॥ १३ ॥ निजमेतज्जगज्जैत्रं, पुत्रपर्यायमंजसा । मत्प्राणरक्षणारक्षं, कुर्वन्नुग्रहपात्रतां ॥ १४ ॥ ऊचे
सुतं च यत्र त्वं, सोत्कंठः सैष ते पिता । स्वयमागात्तदुत्तिष्ट, वत्स भक्त्या प्रणम्यतां ॥ १५ ॥ उ-
त्थायोदयनः पादौ, ववंदे च पितुर्मुदा । समारोप्य पिताप्यंक-मेनमानंदतोऽवदत् ॥ १६ ॥ महो-

॥२०॥

त्सवोऽद्य वत्सेषु, श्रीरद्याश्रयनिर्वृता । दृढालंबाद्य कौशांबी, वत्स त्वयि विजित्वरे ॥ १७ ॥ वाचंय-
ममथाऽवोच–न्मुने न प्रभविष्णवः । तवोपकारव्यापार–कथाव्यावर्णने वयं ॥ १८ ॥ देवो दैववशा-
त्प्राप्त–पर्वतामुपकुर्वता । त्वयाद्य मम गोत्रस्य, प्राणसत्रमसूत्र्यत ॥ १९ ॥ ततस्तैः सहितो गत्वा
–ऽनमत्कुलपतिं नृपः । असावर्घ्याभिराशीभि–रभ्यनंददमुं मुहुः ॥ २० ॥ तस्यासाद्य ततोऽनुज्ञा–
मनुज्ञापिततापसः । समं पुत्रकलत्राभ्यां, प्रतस्थे नगरीं नृपः ॥ २१ ॥ स्कंधावारमधिष्ठाय, प्रया-
णोत्सुकमानसः । अतिक्रम्य क्रमान्मार्गं, स निजामागमत्पुरीं ॥ २२ ॥ ततो युगंधरामात्य—प्रव-
र्त्तितमहोत्सवं । सोऽध्युवास पुरीमध्यं, मध्यंदिनरविद्युतिः ॥ २३ ॥ तदा रराज राजेंदु—र्जनेंदीव-
रबांधवः । शुभ्रैर्धवलयन् सांद्रै–र्यशश्चंद्रातपैर्दिशः ॥ २४ ॥ संचरिष्णुः सदाचार—पूतात्मनि स व-
र्त्मनि । अहल्यास्खलितं मेने, तृणाय त्रिदशाधिपं ॥ २५ ॥ दैन्यवंतः कृपावत्या । मृगावत्याथ मो-
चिताः । विपक्षक्षोणीभृद्बंदि—गणास्तस्या जगुर्यशः ॥ २६ ॥ तया देव्या तथा दाना—द्दीनोद्ध-
रणमादधे । अजायत यथा नून—मदीनं मेदिनीतलं ॥ २७ ॥ मर्माविधमधर्मस्य, जीवितं सुख-

संपदां । जिनधर्मं पुरस्कृत्य, सा तेपे दुस्तपं तपः ॥ २८ ॥ प्राणिनां मृत्युभीताना-मभयोद्घोषणा-
दिकं । भूरिभद्रंकरं कर्म, निर्ममे सा दिवानिशं ॥ २९ ॥ तं जग्राह गुणग्रामं, कुमुदोदरसोदरं ।
कुमारोऽपि समारोऽपि, मानसे येन कोविदैः ॥ ३० ॥ आस्थानीमास्थिते राज्ञि, कुमारसहितेऽन्यदा ।
वीणां च वादयामास, विज्ञः कश्चित्तु वैणिकः ॥ ३१ ॥ स वीणापाणिरारेभे, कुमारोऽप्युपवैणवं ।
प्रादुष्करोति हि गुणी, गुणं गुणवतां पुरः ॥ ३२ ॥ कुमारवल्लकीनाद—सुधापानैः सभासदां । अ-
क्षैरन्यैर्निजैकत्र, श्रोत्रे वृत्तिः समर्पिता ॥ ३३ ॥ तेनोपवीणिते गीत-प्रबंधे मूर्धभिश्चलैः । सदःपद्म-
वनं वायु-लोलैरब्जैरिवाबभौ ॥ ३४ ॥ कलाकौशलमालोक्य, सुतस्याऽलौकिकं तदा । विस्मयस्मे-
रिताक्षेण, क्षोणीपालेन पिप्रिये ॥ ३५ ॥ जगदे च कुतो वत्स, संक्रांतोऽयं कलाक्रमः । न मानु-
षीषु भूमिषु, सैषा शिक्षा निरीक्ष्यते ॥ ३६ ॥ व्याजहार कुमारोऽथ, विनयाद्विहितांजलिः । कथाव-
धानदानेन, क्षणं देवः प्रसीदतु ॥ ३७ ॥ कंकणेन फणी पूर्वं, मया व्याधाद्विमोचितः । अनुगम्य
स मां किंचि—द्दिव्यमूर्त्तिरवोचत ॥ ३८ ॥ राजपुत्रात्मनो मित्रं, जन्मांतरतिरोहितं । मुख्यं नाग-

कुमाराणां, विद्धि मां किन्नराभिधं ॥ ३९ ॥ त्वत्कारुण्यपरीक्षार्थं, नागरूपं मया कृतं । अन्यथा किंचन व्याधिः, स व्याधः प्रभवेन्मम ॥ ४० ॥ कारुण्येन तवानेन, मदीयं मुमुदे मनः । को वा मित्रावदातेन, दानेन च न तुष्यति ॥४१॥ शतानीकः पिता यस्य, माता यस्य मृगावती॥ त्रैलोक्याद्भुतरूपस्य, तस्य किं वर्ण्यते तव ॥ ४२ ॥ एतस्माद्धर्मजीवातोः, करुणापरिणामतः । उन्मीलत्पुण्यसंभारः, सार्वभौमो भविष्यसि ॥ ४३ ॥ राज्यं निष्कंटकं दीर्घ—मायुर्वपुरनामयं । करुणाकल्पवल्लीयं, प्रसूते तदिदं फलं ॥ ४४ ॥ किंचास्ति बहुरत्नेति, पाताले नगरी मम। क्रीडास्पदं सखे तत्तां, पुनीहि पदपांशुभिः ॥ ४५ ॥ प्रथमप्रार्थनां नैनां, वृथा त्वं कर्तुमर्हसि । इत्युदीर्य बलात्तस्यां, सोऽतिस्नेहान्निनाय मां ॥ ४६ ॥ अमरावत्यहंकार—निराकरणकोविदा । मणिक्षीणतमः पक्षा, प्रेक्षांचक्रे पुरी मया ॥ ४७ सत्कारस्तत्र यस्तेन, निर्मितो मम तं पुनः । नाहं सहस्रजिह्वोऽपि, ध्रुवं शक्नोमि जल्पितुं ॥ ४८ ॥ इयं घोषवती तेन, दत्ता सोपनिषन्मम । जन्मांतराधमर्णेन, ऋणं सर्वत्र दीयते ॥ ४९ ॥ कियतोऽपि मया काला—न्मातुरातुरमानिना । स प्रार्थितः सखे यत्र, ममांबा

तत्र मां नय ॥ ५० ॥ ततस्तेनाहमानीतः, कृशामकृशवैवशां । मन्मार्गदत्तनयना—मपश्यं जननीं निजां ॥ ५१ ॥ किन्नरोऽपि नमन्मौलिः, प्रणम्य मम मातरं । साश्रुर्जगाद मे दिवि, विप्रियं क्षम्यतामिदं ॥ ५२ ॥ यदेनमंब निर्बंधा—न्नयता तनयं तव । भूयः संधुक्षितो दूरं, मया दुःखाशुशुक्षणिः ॥ ५३ ॥ किं चातः पंचमे वर्षे, संयुज्य प्रेयसा समं । मुक्त्वा साम्राज्यलक्ष्मीं च, क्रमाद्भर्तुः सुतस्य च ॥ ५४ ॥ स्वयं वीरजिनेंद्रेण, दत्तमासेदुषी व्रतं । लप्स्यसे तामपि स्फीतां, मातर्निःश्रेयसश्रियं ॥ ५५ ॥ युग्मं ॥ कदाचित्किंकरत्वेन, स्मर्त्तव्योऽयं जनः पुनः । इत्यामंत्र्य स नौ स्नेहाद्, भुजंगोऽगाद्यथागतः ॥ ५६ ॥ ततोऽभूत्पंचमे वर्षे, देवेन सह संगमः । विज्ञप्ता तातपादाना—मियं घोषवतीकथा ॥ ५७ ॥

इत्याकर्ण्य महीनाथः, सप्रमोदमचिंतयत् । श्लाघ्योऽहं यद्गुणैरेवं, सुतेनास्मि पराजितः ॥ ५८ ॥ भानुनेवामुना रेजे, मम गोत्रनभस्तलं । राज्यं त्रिजगदिष्टेन, सावष्टंभमनेन मे ॥ ५९ ॥ कृत्वैवं मानसे भूमि—वासवः शुभवासरे । राज्यमूलां कुमाराय, यौवराज्यश्रियं ददौ ॥ ६० ॥

महेभः कलभेनेव, किशोरेणेव केसरी । उन्नतेन ससत्वेन, कुमारेण बभौ नृपः ॥ ६१ ॥ महाबलेन भूपाल—प्रतापाग्निरदोप्यत । तथा तेन यथाऽधाक्षी—द्वैरिवंशानशेषतः ॥ ६२ ॥ सूनुना राज्य-धुर्येण, सूर्यं निर्जितवान्नृपः । सुतस्तस्य शनिर्येन, नाभूत्पितृपदक्षमः ॥ ६३ ॥ कीर्त्तिं चिराय चतुरर्णवकूलपालि—लीलावनभ्रमणदुर्ललितां विधाय । एकातपत्रमनुपुत्रमभुक्त लक्ष्मीं, स क्षमापतिः पृथुगुणः प्रशशास पृथ्वीं ॥ ६४ ॥ इति मलधारिश्रीदेवप्रभसूरिविरचिते धर्मसारे मृगावतोचरित्रे मृगावतीसमागमो नाम प्रथमो विश्रामः समाप्तः ॥ श्रीरस्तु ॥

॥ अथ द्वितीयो विश्रामः प्रारभ्यते ॥

एकदानेकसामंत—संकुलं कुलकौस्तुभः । विस्मयस्थानमास्थान—मध्युवास नराधिपः ॥१॥ विनयावनतो भूत्वा । भूपतेः स्वःपतेरिव । जयंत इव पादांते, कुमारोऽपि न्यविक्षत ॥ २ ॥ विद्यावृद्ध-वयोवृद्ध—समृद्धश्रियमात्मनः ॥ सभां जितसुधर्माण—मालोक्य मुमुदे नृपः ॥ ३ ॥ अथ प्रस्तृ-

मरप्रीति—विकस्वरविलोचनः । स पुरस्तात्तमस्तोकं, सभालोकमभाषत ॥ ४ ॥ दंतिनस्ते तुरंगास्ते,
ते रथास्ते पदातयः । स कोशः सा च कौशांबी, तन्न यन्नास्ति वस्तु मे ॥ ५ ॥ तथापि बहुदृश्वानो,
भवंतः कथयंतु तत् । अन्यस्य भूपतेरस्ति, प्रशस्यं नास्ति यन्मम ॥ ६ ॥ इति राज्ञोदिते दूतः,
पराकूतविचक्षणः । दृष्टपूर्वी पुरीः सर्वाः, कार्यसिद्धाभिधोऽभ्यधात् ॥ ७ ॥ देव देवकिरीटाग्र—शि-
खाचुंबिपदद्वयः । महत्यै स्पृहयत्येव, पुरुहूतोऽपि ते श्रिये ॥ ८ ॥ यत्तेऽस्ति जगतीनाथ, न तदन्य-
स्य कस्यचित् । तरणेः किरणैः किं नु, खद्योतादिषु विद्यते ॥ ९ ॥ केवलं देव ते हर्म्यं, हारिणा
चित्रकर्मणा । विकलं तिलकेनेव, वधूवक्त्रं न राजते ॥१०॥ पुष्पशेखरभूभर्तुः, सौधालंकारकारणं ।
चित्रशालां समालोक्य, कांच्यां चित्रीयते जनः ॥११॥ तत्र चित्राद्भुतं दृष्ट्वा, विस्मितेनापि चेतसि ।
प्रस्तावे देवपादाना—मद्य विज्ञापितं मया ॥ १२ ॥ निशम्य तां गिरं राजा, जज्ञे चित्राय सस्पृहः
। चित्रेणाऽप्यधिकं मन्ये, न क्षमंते क्षमाभुजः ॥ १३ ॥ ततश्चित्रकरश्रेणिं, स समाकार्य कार्यवित्
। सभामंडपचित्रार्थ—मादिदेश विशारदः ॥ १४ ॥ तद्वृद्धैश्च यथायोगं, तत्र चित्रकरान्प्रति ॥

विभागो भित्तिभागेषु, निर्ममे चित्रकर्मणि ॥ १४ ॥ कोऽपि राज्ञोऽवदातानि, वादं कश्चिद्विपश्चितां ।
प्रचक्रमे चित्रयितुं, महालक्ष्मीं च कश्चन ॥१६॥ यस्तु निस्तुषविज्ञान—साध्यचित्रक्रियाक्रमः । अं-
तःपुरविभागोऽभू—च्चित्रणीयः प्रयत्नतः ॥ १७ ॥ तत्र चित्रक्रियात्यंत—निपुणो निपुणाभिधः ।
चित्रं चित्रकरः कर्तुं, सुरेखमुपचक्रमे ॥ १८ ॥ युग्मं ॥ अन्यदा स पदांगुष्ठं, मृगावत्याः पटांतरे ।
प्रेंखन्नखमणिज्योति—र्जटालं क्षणमैक्षत ॥ १९ ॥ स च रूपं मृगावत्या—स्तस्मिन्नालिखितुं क्वचित् ।
कलासर्वस्वविन्यास—पूर्वमारभत क्रमात् ॥२०॥ तस्मिन्मृगावतीरूपे, तूलिकोन्मीलिते क्षणात् । ऊ-
रुमूले मषीबिंदुः । पपात सहसा ततः ॥ २१ ॥ विषादाश्रुचयं मुंचन्, प्रममार्ज स तं सकृत् । भूयो-
ऽपि निपुणं तस्मिन्, कोपादिव पपात सः ॥ २२ ॥ भूयोऽप्यमार्जयत्खिन्न—मनाः स कथमप्यमुं ।
पतिते पुनरप्यस्मि—श्चतुरोऽचिंतयत्ततः ॥ २३ ॥ लांछनेनोरुमूलेऽस्या, भवितव्यमसंशयं । किम-
न्यथा मषीबिंदुः, पतत्येष पुनः पुनः ॥ २४ ॥ ममादिष्टं हि तुष्टेन, यक्षेणाध्यक्षमूर्त्तिना । यत्त्वं दृष्टै-
कदेशोऽपि, सर्वं रूपं लिखिष्यसि ॥ २५ ॥ तदस्त्वेष प्रमृष्टोऽपि, पौनःपौन्येन पातुकः । एवं विचिं-

त्य तेनासौ, नापनीतो मषीलवः ॥ २६ ॥

अथोपेत्य पतिर्धात्र्या–स्तत्र चित्रं विलोकयन् । क्रमात्तत्रायया यत्र, लिखितास्ति मृगावती ॥२७॥ तस्मिन् मृगावतीरूपे, निकामं मग्नमानसः । वेद वेद्यांतरं नासौ, योगी लीन इवात्मनि ॥२८॥ अभिरूपं स तद्रूपं, निरूप्य स्म न तृप्यति । वर्णयामास च प्रोति—पुलकांकुरदंतुरः ॥ २९ ॥ स्वस्त्यस्मै केशहस्ताय, भद्रं भालाय जायतां । कल्याणं कर्णपाशाभ्यां, नासावंशाय मंगलं ॥ ३० ॥ कपोलौ बतरे नेत्रे, अरे बिंबाधरः कटः । कंठः कटरे वक्षोजा–वरिरे कटरे करौ ॥ ३१ ॥ अहो नाभिरहो मध्य–महो जघनसैकतं । इति वर्णयतस्तस्य, स बिंदुर्दृक्पथं ययौ ॥ ३२ ॥ तं वीक्ष्य क्ष्मापतिर्दध्यौ, सर्वरामाविलक्षणं । मदेकविषयं वेत्ति, देवीलक्ष्मं कथं न्वसौ ॥ ३३ ॥ वीतव्रीडः स नीडस्थां, विप्रतार्य प्रियां मम । व्यक्तं संभुक्तवानेष , काकोलः कोकिलामिव ॥ ३४ ॥ अन्यथा कथमत्रैव, देशे लक्ष्माऽयमालिखत् । अर्थापत्त्यैष तेनाभूद्, भुक्तपूर्वी मृगावतीं ॥३५॥ तदयं यौवेनोन्मादा–दंधीभूतमनाः खलु । ममावरोधविध्वंसा–ज्जज्ञे धुर्योऽपराधिनां ॥ ३६ ॥ सुजात्यमस्य वैयात्यं, निःसीमं

चास्य साहसं । ममाप्यंतःपुरे येन, यद्दत्तं कामसौतिकं ॥ ३७ ॥ दंडनीतिविदां दंड्यो, भूपानां पारदारिकः ॥ अन्योऽपि किं पुनः पापः, स्वांतःपुरविलोपकृत् ॥ ३८ ॥ अनेन कृपणान् प्राणान्, पणीकृत्य दुरात्मना । कृतं दुःकर्म कोऽप्येति, यस्य दंडो न तुल्यतां ॥ ३९ ॥ एवमालोच्य भूपालः, करालभ्रुकुटीधरः । तस्य शूलाधिरोपार्थ—मादिशद्दंडपाशिकं ॥ ४० ॥ धृतपंचशिखः सांद्र—मषीकृतविलेपनः । विलंबिनिंबप्रालंबः, स्वनद्विस्वरदिंडिमः ॥ ४१ ॥ प्रसभं रासभारूढः, प्रौढैरारक्षपुरुषैः । स तैश्चित्रकरोऽयं त—द्वध्यस्थानमनीयत ॥ ४२ ॥ युग्मं ॥ सर्वे चित्रकरास्ताव—देत्य व्यज्ञपयन्नृपं ॥ स्वामिन् किमिदमक्षत्रं, त्वया राजन् कृतं हि नः ॥ ४३ ॥ तस्मिन्नागसि तस्योक्ते, राज्ञा ते जगदुस्ततः । यक्षदत्तवरस्यास्य, नेदमागो मनागपि ॥ ४४ ॥ तत्प्रसीदतु नः स्वामी, वरप्राप्तिकथां सकृत् । आकार्य निजपादांते, देवो विज्ञापयत्वमुं ॥ ४५ ॥ वरोपपत्तिमाकर्ण्य, प्रत्यक्षेण परीक्ष्य च । ततः करोतु देवोऽस्य, यन्मनोरुचितं भवेत् ॥ ४६ ॥ वचोयुक्तिरियं तेषां, नृपतिंप्रति मंत्रिभिः । युक्तं देव भवत्वेव—मेवं स्थैर्यमनीयत ॥ ४७ ॥ ततः सुवेषमाधाय, तं नरेशनिदेशतः । पुनरास्था-

नमानिन्यु—रारक्षपुरुषाः क्षणात् ॥ ४८ ॥ विज्ञापयेति राज्ञोक्तः, पुनरावृत्तजीवितः । सभासमक्ष-मक्षोभः, स जगाद कृतांजलिः ॥ ४९ ॥ देवाहमत्रवास्तव्यः, परदारसहोदरः । चित्रचित्रक्रियाऽवाप्त—नैपुण्यो निपुणाभिधः ॥ ५० ॥ लक्ष्मीनिकेते साकेते, वृद्धा मातुः स्वसास्ति मे । विचित्राख्यैकपुत्रा सा, पुत्रवन्मयि वत्सला ॥ ५१ ॥ तस्यामुत्कंठितोऽन्येद्यु—रुद्यानश्रेणिसंकुलं । संपदादत्तसंकेतं, साकेतं गतवानहं ॥ ५२ ॥ तत्रापि चित्रवैचित्र्य—तोषिताखिलपत्तनः । गत्वा बहिरहं गेह—मन्यदा यावदागमं ॥ ५३ ॥ तावन्मातुः स्वसा सा मे । तारं केनापि हेतुना । गाढोरस्ताडमस्तोक—शोकार्त्ता तत्र रोदिति ॥ ५४ ॥ किमद्य रुद्यते मात—रेवं तारस्वरं त्वया । इति पृष्टा समाचष्टे, सास्म मह्यं कथामिमां ॥ ५५ ॥

अस्ति वत्स पुरेऽमुष्मि—न्निग्रहानुग्रहक्षमः । यक्षः सुरप्रियो नाम्ना, कानने कुसुमाकरे ॥५६॥ प्रतिवत्सरमेतस्य, चित्रकर्म विरच्यते । तूर्यत्रिकपवित्रे च, चैत्रयात्रामहोत्सवे ॥ ५७ ॥ प्रतिवर्षमसौ वर्णै—र्विचित्रैश्चेन्न चित्र्यते । साकेतस्य समस्तस्य, मारिमारभते तदा ॥ ५८ ॥ चित्र्यते चेत्तमे-

वाशु, क्रूराशयतया द्रुतं । विपाशकमिव व्याघ्रो, हंति चित्रकरं तदा ॥५९॥ आसूत्रि चित्रकैर्मृत्यु—भय-
भ्रांतैः पलायनं । ययुर्जंभभिदो भीत्या, भूभृतः किं न तोयधिं ॥ ६० ॥ एकसंकलिताश्चक्रे, नश्य-
तस्तान्नृपस्ततः । अचित्रितोऽथ यक्षोऽयं, मारिकृन्मास्मभूदिति ॥ ६१ ॥ साकेतपतिरेतेषां, सर्वेषां
चित्रशिल्पिनां । पत्रकेषु लिखित्वाथ, नामानि कलशेऽक्षिपत् ॥ ६२ ॥ घटमध्यात्समाकृष्टे, कुमार्या
नामपत्रके ॥ यस्य तन्नाम तेनायं, चित्रणीयो न संशयः ॥ ६३ ॥ चित्रकर्माथ निर्माय, च्चित्रकर्मा
स यक्षतः । कृतांतनगरातिथ्यं, लभते पारितोषिकं ॥ ६४ ॥ पुत्रो ममैकपुत्राया, विचित्रस्तव बांध-
वः । वर्षेऽस्मिन्नामनिर्दिष्टः, स यक्षं चित्रयिष्यति ॥ ६५ ॥ स चैतच्चित्रकर्मांते, याता कीनासदासतां
। भाविपुत्रवियोगार्त्ता, तेनाहं वत्स रोदिमि ॥ ६६ ॥ इत्याकर्ण्य सहर्षेण, बभाषे स्थविरा मया ।
रुदित्वालमुदित्वाल—मवलंबस्व निर्वृतिं ॥ ६७ ॥ अयं धिनोतु मद्बंधुः, कल्पायुः शिल्पिनां वरः ।
मया चित्रयितव्योऽय—मप्रियोऽपि सुरप्रियः ॥ ६८ ॥ ज्ञातं च मे मनस्यैत—देतैः सत्वरगत्वरैः ।
एकस्यापि परित्राणं, प्राणैश्चेत्प्राणिनो भवेत् ॥ ६९ ॥ तदानीं मम पाथेयं, परलोकपथे भवेत् । धर्म-

॥ ३१ ॥

स्यातिरहस्यं हि, प्राणिरक्षां प्रचक्षते ॥ ७० ॥ युग्मं ॥ ततो बाष्पनिरुद्धाक्षी, वृद्धा वाचमुपाददे । मम त्वमपि पुत्रोऽसि, वत्स वात्सल्ययोगतः ॥ ७१ ॥ निर्दाक्षिण्येन यक्षेण, त्वयि नीतेंतकांतिकं । स्युर्मे पुत्र भृशं नेत्र–वारिपूरमुचः शुचः ॥७२॥ इति ब्रुवाणां तां वृद्धां, निर्बंधादहमभ्यधां । ऐषसो विषमेऽप्यस्मिन्, यतिष्ये चित्रकर्मणि ॥ ७३ ॥ उपवासत्रयस्यांते, ततः स्नानपुरस्सरं । गंधोन्मदिष्णुभिर्गात्रं, चंदनाद्यैरचर्चयं ॥७४॥ सितवस्त्रधरो वस्त्र–पल्लवस्थगिताननः । शुद्धैर्वर्णैर्नवैः कूर्चै–र्भक्त्या यक्षमचित्रयं ॥ ७५ ॥ विरचय्य ततश्चित्रं, नम्रो व्यज्ञपयं च तं । त्वादृक्षः क्व विभो यक्षः, स्वल्पशिल्पी क्व मादृशः ॥ ७६ ॥ तदत्र चित्रव्यापारे–ऽपराद्धं यन्मया त्वयि । तत्सम्यक् क्षम्यतां हंत, संतः प्रणतवत्सलाः ॥ ७७ ॥ इति विज्ञापितो यक्षः, प्रत्यक्षीभूय भूयसा । मां जगाद प्रसादेन, भक्तिग्राह्या हि देवताः ॥ ७८ ॥ अकार्षीः साहसं यच्च, यच्चेदं शौचमाचरः । तेन ते सुष्टु तुष्टोऽस्मि, वृणीष्व वरमीप्सितं ॥ ७९ ॥ यक्षं वाचमथाऽवोचं, पुण्यैः पुण्यजनेश्वर । यदि मह्यं प्रसन्नोऽसि, तन्मे देहीदमीहितं ॥ ८० ॥ तात साकेतलोकस्य, मा कृथा मृत्युवैवशं । असौ निशाचराचार–स्तव

नाथ न युज्यते ॥ ८१ ॥ आचचक्षे ततो यक्षः, कथमर्थोऽयमर्थ्यते । तव मृत्युपरित्यागात्, सिद्ध एव स्वतो यतः ॥ ८२ ॥ तेनेत्युक्ते मयाऽप्येषः, स्वजातावपि दुर्लभः । प्रसादविकसन्नेत्रा–द्वरस्तस्मादयाच्यत ॥ ८३ ॥ सपदस्याऽपदस्यापि, चेतनस्येतरस्य च ॥ वस्तुनो यस्य कस्यापि, देशमेकं विलोकये ॥ ८४ ॥ तस्याऽध्यक्षीकृतस्येव, तव देव प्रसादतः । तादृक्षमेव निःशेषं, लिखेयं रूपमंजसा ॥ ८५ ॥ एवमस्त्विति यक्षोऽपि, प्रतिश्रुत्य तिरोदधे । देवता न हि दृश्यंते, विद्युदुद्योतलीलया ॥८६॥ एकं प्रतीकमालोक्य, रूपनिर्माणकर्मणा । वरस्याऽव्यभिचारित्वं, मया सत्यापितं बहु ॥ ८७ ॥ ततोंबामिव कौशांबीं, स्मृत्वा सोत्कंठमागमं । चित्रे चात्र समादिष्टो, विष्टपेंद्र द्रुतं त्वया ॥ ८८ ॥ चित्ररूपेऽप्यभूद्देव्या, मषीलक्ष्मेदमत्र यत् । अपराध्यति तत्रासौ, केवलं देवतावरः ॥ ८९ ॥ पर्यवस्यति देवस्य, प्रत्ययश्चेन्न चेतसि । जनस्यास्य तदा सद्यः, प्रसादोऽस्तु परीक्षया ॥ ९० ॥ इत्युक्त्वा विरते तत्र, नीतिपारीणबुद्धयः । युगंधरादयोऽमात्या, युगपज्जगदुस्तदा ॥ ९१ ॥ न्यायावतीर्णमाकर्ण्य, शिल्पिनोऽपीदृशं वचः । अभूम भूमिपालेंद्र, वयं विस्मितचेतसः ॥ ९२ ॥ आकर्णिता-

गसो यद्वा, यद्वा दृष्टागसः स्वयं । परोक्ष्य निग्रहः कार्यः, कुप्यति स्मृतिरन्यथा ॥ ९३ ॥ परोक्षा-
विधिमेतस्य, तीव्रकोपः क्षितेः पतिः । मंत्रिणामुपरोधेन, कथंचित्प्रत्यपद्यत ॥ ९४ ॥

अथ चित्रकरस्यास्य, विकस्वरतरौजसः । नृपः सन्मुद्रकुब्जाया, वक्त्रमात्रमदर्शयत् ॥ ९५ ॥
यथा विधिरनाधिस्तां, यथा संस्थानलांछनां । कुब्जामब्जसमानास्य–स्तादृशीमेव सोऽलिखत् ॥
॥ ९६ ॥ दृष्ट्वास्य वरमाहात्म्यं, विस्मयस्मेरलोचनः । मूर्द्धानं धूनयामास, निःशेषपरिषज्जनः ॥९७॥
स्वयं कृतपरीक्षोऽपि, क्षोणीपालः क्रुधं दधत् । दध्रे न मधुरां छाया–मंतर्वह्निरिव द्रुमः ॥ ९८ ॥ येना-
ऽद्यंत विश्वेऽपि, वंशा विश्वंभराभृतां । ज्वलितो मे स कोपाग्नि–र्निष्फलो मास्मभूदिति ॥ ९९ ॥
आदिदेश नरेशोऽथ, चित्रकस्य गतत्रपः । दक्षिणे क्षोणदाक्षिण्यः, पाणौ संदंशकर्त्तनं ॥ १०० ॥
युग्मं ॥ तमादेशं निशम्याथ, न्यायनीरधयो जनाः । नृपस्याऽन्यायमुद्वीक्ष्य, वीक्षामासुः परस्परं
॥ १ ॥ ऊचिरे च वचो नोच्चै–रसौ पश्यत कीदृशं । निर्व्यूढोऽपि परीक्षायां, लभते पारितोषिकं
॥ २ ॥ प्रावृषेण्यपयोवाहा–द्वह्निवृष्टिरियं ध्रुवं । प्रसादार्हस्य भूपाला–द्यदेतस्यैष निग्रहः ॥ ३ ॥

गोचरः किं तु नास्माकं, नृपतौ कुपिते सति । यदेव रोचते राजा, तदेव कुरुते यतः ॥ ४ ॥ तादृशं दुर्नयं दृष्ट्वा, लब्ध्वा प्रस्तावमात्मनः । ततो युगंधरो मंत्री, वक्तुमेवं प्रचक्रमे ॥ ५ ॥ कोऽयं त्वया महीनाथ, नव्यो नीतिक्रमः कृतः । अक्षुण्णेन नृपैः पूर्वैः, पथा संचरसे कथं ॥ ६ ॥ कोपेन पवनेनेव, दीपितो दुर्नयानलः । प्रभो भूमीभृतामाशु, वंशदाहाय जायते ॥ ७ ॥ प्राकृतोऽप्यवमंतव्यो, न बुधेन शुभेच्छुना । वराकः कृकलासोऽपि, विषं वर्षति रोषितः ॥ ८ ॥ दत्ते महांतमातंकं, सामान्योऽप्यवमानितः । भुजंगो गूढमागत्य, दशत्येव खलीकृतः ॥ ९ ॥ तदेष देवतादत्त–वरः सन्मानमर्हति । यंत्रितश्च प्रसादेन, राज्यं ते भूषयिष्यति ॥ १० ॥ लोकंपृणगुणस्यास्य, विहिता त्वमानना । दंदशूकमिवामर्षं, बलाज्जागरयिष्यति ॥११॥ व्यंगोऽपि पुरुषोऽमर्षा–त्समये दुःखदो भवेत् । शिरःशेषोऽपि किं राहु–श्चंद्रसूर्यौ न बाधते ॥१२॥ अपहंत्यवमंतारं, सामर्षः पुरुषो यथा । कथयामि तथा देव, दृष्टांतमवधारय ॥ १३ ॥

अस्ति प्रत्यापणन्यस्त–रत्नं रत्नपुरं पुरं । सरयूर्यस्य पर्यंत–प्रसृता परिखायते ॥ १४ ॥ वि-

क्रमी क्रमिकस्त्यागी, नृपोऽस्ति नरविक्रमः । वनमेवाऽवनं जज्ञे, यद्भयैर्वैरिभूभृतां ॥ १५ ॥ अस्ति तत्रैव वास्तव्यो, वास्तवस्तवनीयधीः । आयुर्वेदधनुर्वेद–मल्लविद्यादिकोविदः ॥१६॥ ख्यातः क्षितिपपर्यंत–मपर्यंतगुणैकभूः । मृगांकाख्यः कलामूलं, मूलदेवोपमः पुमान् ॥ १७ ॥ अथास्ति सरयूतीरे, रम्यभूमिः खल्लूरिका । तत्रागत्य प्रतिपातः, करोतिस्म नृपः श्रमं ॥१८॥ तत्रैक्षि क्षितिभृद्योग्यं, योग्यासब्रह्मचारिणः । बलं बाह्वोर्मृगांकस्य, बहुधा वसुधाभुजा ॥१९॥ पश्यन्नोजायितं तस्य, विश्वस्यापि विजित्वरं । तुच्छप्रकृतिसुप्रापान्, स विकल्पानकल्पयत् ॥२०॥ यद्ययं मम साम्राज्य–माक्रामति पराक्रमैः । कस्तदा प्रतिबध्नीया–द्वीरभोज्या हि भूरियं ॥२१॥ द्विराज्यबीजभूतत्वा–द्विपक्षस्तदयं मम । एकद्रव्याभिलाषित्व–माद्यं वैरस्य कारणं ॥ २२ ॥ आमयश्च विपक्षश्च, नोपेक्षामर्हतः खलु । नखछेद्यावपि स्यातां, दुरुच्छेदाविमौ क्रमात् ॥ २३ ॥ तदेष मे निमेषार्द्धा–त्प्राप्यः प्रेतपतेः पुरीं । विकल्प्येति नृपः पत्तीन्, रहस्तं हंतुमादिशत् ॥ २४ ॥ ततो गच्छन्निजं गेह–मास्थाय स्थानमेकतः । मृगैरिव मृगारातिः, स रुद्धस्तैः पदातिभिः ॥२५॥ उक्तश्चाहो गृहाणास्त्रं, क्रुद्धस्ते नरविक्रमः

। इत्याक्षिप्तोऽपि स क्षोभं, न हि प्राप मनागपि ॥२६॥ सोऽथ पार्थ इवैकोऽपि, कोपतः प्रतिपूरुषं ।
वर्षंस्तेषां शरासार–मादिशत्कांदिशीकतां ॥ २७ ॥ घातयत्यनघाचार–मपि मां नृपपांसनः । इत्य-
मर्षं वहन्नेष–प्रतस्थे दिशमुत्तरां ॥ २८ ॥ अरण्यानीमतिक्रम्य, वनराजिविराजितं । माणिक्यमय-
मेकत्र, पश्यतिस्म स पर्वतं ॥ २९ ॥ तस्य चूडाग्रमारूढां, प्रौढशोकविसंस्थुलां । रुदंतीं कांचिद्-
त्युच्चै–र्वृद्धां स स्त्रियमैक्षत ॥ ३० ॥ स समीपमुपागत्य, तामजल्पत्कृपेरितः । तारतारं कथंकारं, रुद्यते
मातुरातुरं ॥ ३१ ॥ साऽवादीद्वत्स धत्से त्वं, तनूद्भवतुलां मम । कृपालुहृदयश्चासि, तत्ते दुःखं
निवेद्यते ॥ ३२ ॥ अयत्ननिर्मले रत्ने–राढ्ये वैताढ्यपर्वते । अस्ति सौराज्यसानंदं, नगरं मणिनूपुरं ॥
॥ ३३ ॥ तत्रासीतुलासितारात्ति–र्नृपतिर्मणिशेखरः । धृता विद्याधरैराज्ञा, यस्य शेषेव मौलिषु ॥३४॥
सतीषु प्राप्तरेखास्ति, पत्रलेखेति तत्प्रिया । उदित्वरयशश्चंद्र–श्चंद्रचूडस्तयोः सुतः ॥ ३५ ॥ नृपोऽथ
प्राप पंचत्व–मायुषि क्षयमीयुषि । चंद्रचूडस्ततस्तस्य, राज्येऽस्थाप्यत मंत्रिभिः ॥ ३६ ॥ तदानीं च ॥३७॥
स बालत्वा–न्न विद्यासाधनक्षमः । विद्यासिद्धेरभावाच्च. प्रभविष्णुर्न शत्रुषु ॥ ३७ ॥ विज्ञाय लील-

याऽनल्पं, बालराज्यमरातिभिः। चंद्रचूडः समाक्रम्य, गमितः प्राणसंशयं ॥ ३८ ॥ मृत्योरंतिकमायातः, स मात्रा पत्रलेखया। समुत्पाट्य झटित्येव, समानीतोऽत्र पर्वते ॥ ३९ ॥ गिरावत्र स्फुरद्रत्ने, रत्नप्रस्थाभिधे स्थितः। विद्यासाधनमारेभे, स निस्तंद्रो जितेंद्रियः ॥ ४० ॥ तस्य साधयतो विद्या-मनवद्यक्रियाजुषः। अतिचक्राम षण्मासी, दिनमेकं तु शिष्यते ॥ ४१ ॥ अद्य क्षपायां प्रत्यक्षा, प्रज्ञप्तिः परमेश्वरी। दृढाऽवष्टंभतुष्टास्मै, साम्राज्यमुपदास्यति ॥ ४२ ॥

इतः प्रत्यर्थिनो ज्ञात्वा, विद्यासिद्धिं समत्सराः। अद्योपेत्य समीहंते, प्रत्यूहं कर्तुमंजसा ॥४३॥ सवित्री पत्रलेखास्य, परमुत्तरसाधिका। मुहुस्ताम्यति किंचैषा, योषिदेका करोतु किं ॥ ४४ ॥ तदेषा पुरुषं कंचि-त्प्रत्याशं प्रत्यवेक्षते ॥ स्वसूनोरसहायस्य, यः साहाय्यकरो भवेत् ॥ ४५ ॥ वत्स साहं न पश्यामि, नरं पुत्रोपकारिणं। अत्याहितं च पश्यामि, स्वसूनोस्तेन रोदिमि ॥ ४६ ॥ इदानीं तु मुदं नोता, दृष्टेन सदय त्वया। सर्वा हि मम पुत्रस्य, परित्राद्य भविष्यसि ॥ ४७ ॥ उदाराग्रे ह्यपार्थाः स्यु-रर्थिनां न मनोरथाः। पूर्णे चंद्रे चकोराणां, पारणे किमु संशयः ॥ ४८ ॥ इत्युक्त्वा

विरतामेतां, मृगांकः प्रत्यवोचत । विद्यासिद्धौ तदेकाग्रः, क मातर्मे स बांधवः ॥ ४९ ॥ अध्यासीनो लतामध्यं, तदेकध्यानमानसः । चंद्रचूडो मृगांकस्य, तया संदर्शितस्ततः ॥ ५० ॥ हेमाद्रिमिव निस्तंद्रः, परितस्तल्लतागृहं । मृगांक इव निःशंको, मृगांकः स्वैरमभ्रमत् ॥ ५१ ॥ तदा मृगांकमालोक्य, शत्रवस्तेऽपि तत्रसुः । हरेरालोकने हंत, स्फुरेयुः किमु फेरवः ॥ ५२ ॥ प्रज्ञप्त्या दत्तमासाद्य, राज्यमुर्जस्वलं निशि । चंद्रचूडः प्रगे मातु—रेत्य पादाववंदत ॥ ५३ ॥ पत्रलेखा तमाशीभि—रभिनंद्यादद्दे वचः । वत्सांतरायहंतायं, वास्तवस्तव बांधवः ॥ ५४ ॥ ततो ज्ञातप्रबंधेन, बंधुवत्प्रीतिबंधुरः । आलिंग्य चंद्रचूडेन, मृगांकः समभाष्यत ॥ ५५ ॥ भ्रातरस्योपकारस्य, मागां प्रत्युपकारितां । ममेव हि तवापीष्ट—व्यसनं जातु मास्मभूत् ॥ ५६ ॥ साहायकपणक्रीतं, राज्यमेतत्तवैव मे । अमी चापि मम प्राणा—स्तवैवायतवृत्तयः ॥ ५७ ॥ कृपाणं तु गृहाणेन—मस्माकं स्मृतिहेतवे । ध्रुवं पाणिस्थितेऽमुष्मिन्, जिष्णुनापि न जेष्यसे ॥ ५८ ॥ चंद्रचूडप्रदत्तासे—रुपनिन्येंगुलीयकां । पत्रलेखा मृगांकस्य, तच्छक्तिं चैवमादिशत ॥ ५९ ॥ अस्मिन् सन्निहिते वत्स, दिव्यातिशयशालिनि । स्या-

वरं जंगमं चाप, न जातु प्रभवेद्विषं ॥ ६० ॥ एषाऽवस्वापिनी विद्या, पाठसिद्धा च गृह्यतां । करे वैरिजयो यस्यां, न च प्राणिवधः क्वचित् ॥ ३१ ॥ तत्तयोरुपरोधेन, मृगांकः सर्वमाददौ । किं किं नाम न कुर्वंति, संतः प्रार्थनया सतां ॥ ६२ ॥ तदा तदीयं सत्कारं, न्यक्कारं च पुरातनं । परामृशन्मृगांकोऽभू–दास्पदं हर्षशोकयोः ॥ ६३ ॥ पत्रलेखा समालोक्य, संकीर्णरससंकुलं । आकारेंगितनिष्णाता, प्राह बाहौ विधृत्य तं ॥ ६४ ॥ उन्मीलत्प्रमदालोक—कल्लोलमपि लक्ष्यते । किंचित्तमिस्रव्यामिश्रं, प्रभातमिव ते मुखं ॥ ६५ ॥ वत्साभिधत्स्व तत्सत्यं, किं नु दुःखाकरोति ते । मयि मातरि ते नून—मनावेद्यं न विद्यते ॥ ६६ ॥ ततस्तयोर्मृगांकस्तां, पूर्वामकथयत्कथां । दुःखकारणमूचे च, मन्युपर्यश्रुलोचनः ॥ ६७ ॥ न दुनोति किमप्यंतः, स भूधवपराभवः । क्षोणीपतिः क्षणान्मित्र–ममित्रं वा क्षणाद्भवेत् ॥ ६८ ॥ प्राणानादाय नष्टेन, दुष्टेन पितरौ मया । तत्रैव यत्पुनस्त्यक्तो, तदेव व्यथते मम ॥६९॥ एतयोस्तान्यनिष्टानि, विकल्पैः स्नेहढौकितैः । नृपोपज्ञानि संकल्पाद्, दूये मातर्निरंतरं ॥ ७० ॥ किंवदंतीमहं पित्रो–र्लभेयं यदि संप्रति । तदा तदुचितं किंचि–दनुवर्त्ते

प्रवर्त्तनं ॥७१॥ चंद्रचूडस्ततो ध्यानं, दधावभिदधावथ । प्रज्ञप्त्याऽवधिना ज्ञात्वा, सर्वमावेदितं मम ॥७२॥ परं तत्कंठनाडयंत-रभ्यस्यति गतागतं । मूकस्येव न मे जिह्वा, प्रह्वी भवति जल्पितुं ॥७३॥ तथापि धैर्यमालंब्य, कथ्यते शृणु बांधव । तदा निहतपत्तिस्त्व-मुत्तराशामशिश्रयः ॥ ७४ ॥ नृपेण त्वद्संप्राप्ति—प्रकामज्वलितक्रुधा । कटमर्दः कुटुंबस्य, कारितस्तव निर्दयं ॥ ७५ ॥ तदाकर्ण्य मृगांकेन, शोकाश्रुजलकुल्यया ॥ सेचं सेचं परां वृद्धिं, लंभितः क्रोधपादपः ॥७६॥ नोत्पाटयामि चेदेनं, वर्षांतर्नरविक्रमं । तदा वह्नौ विशामीति, स प्रतिज्ञां विनिर्ममे ॥ ७७ ॥

चंद्रचूडमथापृच्छ्य, पत्रलेखां प्रणम्य च । रत्नप्रस्थात्प्रतस्थेऽसौ, प्रत्यवंतीं समुत्सुकः ॥ ७८ ॥ विद्याप्रसादमाहात्म्या-ज्जितारिर्मणिनूपुरे । चंद्रचूडोऽपि चिक्रीड, स्वच्छंदं सपरिच्छदः ॥ ७९ ॥ मृगांकः कामसंपूर्ति-सज्जामुज्जयिनीं ययौ । सिप्रासमीरणो यस्या-माचामति रतिक्लमं ॥ ८० ॥ तस्यां विलासिनीवक्त्र-ज्योत्स्नाछिन्नमनःक्लमः । दिनान्युद्दामपंचेषुः, पंचबाण्यत्यवाहयत् ॥८१॥ बाल्ययौवनयोः सोऽथ, मध्ये वयसि तस्थुषीं । कांचिद्भूरिपरीवारां, बालामालोकयत्पथि ॥ ८२ ॥ मृगां-

कस्य मनस्यासी–त्तां प्रेक्ष्य मृगचक्षुषीं । इयं नेत्रसुधावृष्टि–र्न वा सृष्टिर्ध्रुवं विधेः ॥ ८३ ॥ लीला-
लोकनमात्रेण, बलादाच्छिद्य मे मनः । निन्ये यत्तदियं बाल्ये–ऽप्यवश्यं पश्यतोहरा ॥ ८४ ॥ एवं
चिंतयतस्तस्य, सा दृशोः पथमत्यगात् । तदेकाग्रमनोवृत्तिः, स यावत्तत्र तिष्ठति ॥ ८५ ॥ तावत्क्ष-
णांतरे जात–क्षोभामैक्षत विस्मितः । अतुच्छोच्छलदाक्रंद–सज्जामुज्जयिनीं पुरीं ॥ ८६ ॥ काश्चिद्दुद्रुत्यः
पूत्कारै–र्यांति राजकुले स्त्रियः । क्व सा वत्सेति जल्पंत्यः, सास्त्रं निर्यांति काश्चन ॥ ८७ ॥ बाष्प-
ताम्यत्पुटे नेत्रे, दधद्धावोधवोऽपि च । लोकेनाऽस्तोकशोकेन, संयुक्तो निर्ययौ बहिः ॥ ८८ ॥ विरं-
गस्फारनीरंगी–पिहिताननपंकजाः । रुदंत्योऽत्यंतशोकार्त्ता, यांति शुद्धांतयोषितः ॥ ८९ ॥ एकात-
पत्रं तत्रेदं, शोकराज्यं विलोक्य सः । समपृच्छत गच्छंती—मेकां पंकजलोचनां ॥ ९० ॥ सांद्रं
किमेतदुन्निद्र—मवंत्यां शोकवैवशं । अनल्पदुःखं साऽजल्प—न्महाभाग निशम्यतां ॥ ९१ ॥

अत्रास्ति त्रिदिवाधीश–बिंबं बिंबिकभूपतिः । तस्याऽवदातसौंदर्या, सुता कनकसुंदरी ॥ ९२ ॥
साथ प्राप्तवरा बाला, कानने कुसुमाकरे । देवस्य मदनस्याद्य, नमस्यायै प्रगेऽगमत् ॥ ९३ ॥

सा मनोभवमभ्यर्च्य, भक्त्या व्यज्ञापयत्पुरः । त्रिजगज्जनितानंदं, देव त्वामिदमर्थये ॥ ९४ ॥
योऽद्य राज्यपथे दृष्ट—स्तव मूर्त्यंतरं मया । अवमान्य वरानन्यान्, वरं देहि तमेव मे ॥ ९५ ॥
इत्थं प्रार्थ्य रतेर्नाथं, सात्यंतं विरहातुरा। विहरंती वनस्यांत—र्दष्टा दुष्टा हिना द्रुतं॥ ९६ ॥ अद्य दृष्टः
स एवास्तु, बरो जन्मांतरेऽपि मे । कुर्वंती सैवमाशंसां, व्यानशे विषमूर्छया ॥ ९७ ॥ वार्तामा-
कर्ण्य शोकार्त्तः, क्षोणीपतिरुपेयिवान् । आललाप प्रियोल्लापैः, सा दत्ते नोत्तरं पुनः ॥ ९८ ॥
अंतःपुरपुरंध्रीभि—र्बाधते पुत्रि किं तव । इत्युच्चैर्व्याहरंतीभिः, सा भृशं स्नापिताश्रुभिः ॥ ९९ ॥
यशोलाभार्थिभिस्तैस्तैः, प्रचंडैराहितुंडिकैः । सर्वात्मनापि विक्रांतं । मंत्रतंत्रप्रयोगतः ॥ १०० ॥ भद्र
भद्रमयी तस्या, हो कथापि तथापि न । अधुना ह्युग्रमूर्छा सा, मूर्छतिस्म मुहुर्मुहुः ॥ १ ॥ निराशी-
भूय मुक्तायां, मांत्रिकैरथ तांत्रिकैः । सुतायामवनीपालः, प्राप धैर्यविपर्ययं ॥ २ ॥ नूनमस्यां विप-
न्नायां, देवोऽप्येष विपत्स्यते । इति राज्यक्षयं दृष्ट्वा, क्ष्मापो व्यज्ञपि मंत्रिभिः ॥ ३ ॥ विषार्त्तिनिग्र
हिणोऽस्या, वसुधार्धं महार्द्धिकं । कन्यां चैनां पणीकृत्य, वाद्यतां देव डिंडिमः ॥ ४ ॥ तत्तथेति प्रति-

श्रुत्य, दत्वा शिक्षां क्षमाभुजा । एतदर्थमहं भद्र, प्रहितारक्षसन्निधौ ॥ ५ ॥ एनमर्थं समर्थ्याथ, प्रस्थितास्मि यथागतं । संविभागो महाभाग, दुःखस्यासि मया कृतः ॥ ६ ॥ इति श्रुते मनश्चौरी, सा मे किं न भवेदियं । इत्थं मृगांकः साशंकः, काममंतरदह्यत ॥ ७ ॥ कृतापकारमाशंक्य, स एवं दैवमात्मनि । विषविच्छेदं सोत्साह-मंगुलीयकमैक्षत ॥ ८ ॥ तस्यैवं सविकल्पस्य, डिंडिमः सोऽप्युपाययौ । तेनोत्थाय निषिद्धश्च, सर्वेषामेव पश्यतां ॥ ९ ॥ ततो वाहनमारोप्य, क्षणेनैव विचक्षणः । स राजपुरुषैः प्रीतैः, कन्यांतिकमनीयत ॥ १० ॥ नव्यनागलतापर्ण-सवर्णदर्शनद्युतिं । विषोर्मिग्रस्तचैतन्या-मसामान्यवपुःश्रियं ॥ ११ ॥ समालोक्य मृगांकस्तां, मृगांकवदनां तदा । अभिज्ञः प्रत्यभिज्ञाय, संजज्ञे साश्रुलोचनः ॥ १२ ॥ युग्मं ॥ वैरायमाणो दैवेन, दृढावस्कंददायिना । सोऽविक्षेपान्निचिक्षेप, स्वांगुलीयं तदंगुलौ ॥ १३ ॥ तदैवोन्मीलयामास, सा नेत्रे चलपक्ष्मणी । मुखं विकासयामास, लोकश्चाश्चर्यसंकुलः ॥ १४ ॥ विषे द्रागेव नष्टेऽपि, तदंगस्पर्शलालसः । विषरक्षापदेशेन, तां पस्पर्श स पाणिना ॥ १५ ॥ स्मेरिताक्षी ततो बाला, तं निरीक्ष्योपलक्ष्य च । स्तंभि-

तांगी सरोमांचा, चित्तस्यांतरचिंतयत् ॥ १६ ॥ दिष्ट्या दृष्टिपथं यातः, पूर्वदृष्टो मम प्रियः । अभी-
ष्टवरदानेन, तुष्टो मे भगवान् स्मरः ॥ १७ ॥ प्रियस्यास्य करस्पर्शो, यद्यप्यानंदयत्ययं । तथापि
मम कौमार-मर्गला स्मरशर्मणां ॥ १८ ॥ एवं विचिंत्य संवृत्य, यत्नाद्वासो विसंस्थुलं । दृशौ व्या-
वर्त्तयामास, मृगांकात्कथमप्यसौ ॥ १९ ॥ शनैरुत्थाय शय्याया-मुपविश्य विशांपतिं । शुद्धांतं लोक-
मन्यं च, सा वीक्ष्योवाच मालतीं ॥ २० ॥ कथं सखि सखेदोऽसौ, तातप्रभृतिको जनः । यदस्य पश्य
दृश्यंते, नेत्रयोरश्रुणः कणाः ॥ २१ ॥ तदोत्कंपितसर्वांगा-दर्वाग्भुजगदंशतः । जन्मांतरादिवायाता,
स्मरामि न हि किंचन ॥ २२ ॥ मालती तां ततोऽजल्प-द्देवि स्मरसि ते कथं । बलाद्गरलकल्लोलै
-र्यत्कृतासि विचेतना ॥ २३ ॥ विषवैद्यैरसाध्येति, त्यक्तायां त्वयि दूरतः । तदा देवः शुचं काम
-प्यगच्छत् सपरिच्छदः ॥ २४ ॥ यदा मृत्युदशाभ्यर्ण-मवतीर्णासि वर्णिनि । तवानुयानसंनद्ध
-स्तदा देवोऽप्यजायत ॥२५॥ प्रहितां पटहस्यार्थे, दृष्ट्वा मां पथि सादरं । विदांचकार वृत्तांत-मेनं
सैष महाशयः ॥ २३ ॥ अनेन स्वजनेनेव, श्रुत्वैतद् दुर्मनायितं । तदैव च समागत्य, जनोऽयं सुम-

नोकृतः ॥ २७ ॥ पश्यैतस्यांगुलीपूत—मंगुलीयं निजांगुलौ । तदनेन जनस्यास्यो—पकृतं प्राणभिक्षया ॥ २८ ॥ श्रुत्वेमां मालतीवाच—मंगुलीयं विलोक्य च ॥ दत्वा च हृदयोत्संगे, दध्यौ कनकसुंदरी ॥ ॥ २९ ॥ अंगुलीयं समालिंग, मां प्रियांगुलिपावनं । विषविध्वंसकं चाभूत्, तन्मे द्वेधापि वल्लभं ॥ ३० ॥ स्निग्धमालोकनं पूर्वं, सत्यंकारो ममार्पितः । प्राणदानपणेनैवं, क्रीताऽनेनाधुना त्वहं ॥३१॥ उपकार्येष निःशूकं, दंदशूको दशन्नपि । असौ संयोजितो येन, कृतलोकप्रियः प्रियः ॥ ३२ ॥ प्रेयसोऽस्माद्भविष्यंति, पाणिपीडनपूर्वकं । कदा मेऽनंगभंगीभिः, स्वैरमाश्लेषसंपदः ॥ ३३ ॥ इति चिंतापरामेना—मवादोन्मेदिनीपतिः । तव प्राणप्रदो वत्से, कोऽप्येष पुरुषो महान् ॥ ३४ ॥ तदनेन समं पुत्रि, विशामः सांप्रतं पुरीं । इत्युक्त्वा तां स पंथान—मुत्पताकमकारयत् ॥ ३५ ॥ मृगांकं स पुरस्कृत्य, महोत्सवपुरस्सरं । सुतामुत्संगमारोप्य, प्रसन्नः प्राविशत् पुरीं ॥ ३६ ॥ उपेयुषा निजं सौधं, राज्ञा सत्कारपूर्वकं । मृगांको हरिणांकश्री—र्निर्विकल्पमजल्प्यत ॥ ३७ ॥ जीवितं त्वं वितीर्यास्यै, ध्रुवं साम्राज्यमर्हसि । राज्यस्यार्धं ततस्तुभ्यं, वितरंतस्त्रपामहे ॥ ३८ ॥ इति सप्रीति सं-

॥ ४७॥

भाष्य, मृगांकाय क्षितीश्वरः। आत्मतुल्यामतुल्यश्री—प्रभुत्वपदवीं ददौ ॥ ३९ ॥ तां तु राजसुताबाह्या—मलावण्यामिव स्त्रियं। प्राप्यापि पूर्णसर्वांगीं, न स्वैरं विलसत्यसौ ॥ ४० ॥ न चेयं तद्वियोगार्त्ता, रतिं सर्वर्तुशालिनि। वनेऽपि लभते किंतु, हंत संतप्यतेऽधिकं ॥ ४१ ॥ मालती प्राह संतप्तां, ततो राजसुतामपि। इत्थं शीतोपचारेऽपि, सखि संतप्यसे कथं ॥ ४२ ॥ यच्चंदनेंदुकर्पूर—हारास्तामरसानि च। मृणालान्यपि नालं ते, दृढांतस्तापशांतये ॥ ४३ ॥ सखि यद्यपि नाख्यासि, त्रपया तापकारणं। ताथापि सर्वं जानामि, मन एवास्मि यत्तव ॥ ४४ ॥ अथ राजसुता प्राह, सखि यद्वेत्सि तत्तथा। अस्त्यद्य चिंता तातस्तु, न जाने किं करिष्यति ॥ ४५ ॥ वरांतरस्य संकल्प—स्तात चेतसि चेद्भवेत्। तदा मे सखि मन्येथाः, संतापस्यापि चूलिकां ॥ ४६ ॥ अवदन्मालती देवि, विकल्पैः किमु खिद्यसे। यत्तदैतस्य देवेन, पटहेऽसि पणीकृता ॥ ४७ ॥ ऊचेऽथ कंचुकी राज्ञ—स्तदैवोपेत्य मालतीं। कल्याणि त्वामवंतीशः, समादिशति सादरं ॥ ४८ ॥ वत्साऽस्माभिर्मृगांकाय, वितीर्णेत्यवगम्यतां। केवलं दिवसाऽभावा—द्विलंबोऽभूत्कियानपि ॥ ४९ ॥ प्रात-

॥ ४७॥

स्तु निस्तुषे लग्ने, विवाहोऽस्या भविष्यति । तदेषा निखिलोद्वाह—मंगलान्यनुभाव्यतां ॥ ५० ॥
इत्यादिश्य गते तस्मिन्, देवीभिः कृतमंगला । प्रतीक्षतेस्म सा लग्नं, राजपुत्रा कथंचन ॥५१॥
निष्प्रत्यूहं तयोर्वृत्ते, पाणिग्रहमहोत्सवे । वरेण्यवरलाभेन, मुमुदे मेदिनीश्वरः ॥ ५२ ॥ भूमृगांको
मृगांकाय, पाणिमोचनपर्वणि । श्रियं विश्राणयामास, हेमहस्त्यश्वशालिनीं ॥ ५३ ॥ इत्थानुरूपसं-
पन्न—भोगनिर्मग्नचेतसोः । जगामानंदजंघाल—स्तयोः कालः कियानपि ॥ ५४ ॥ ये नमंतिस्म सा-
मंता, जातु नोज्जयिनीपतेः । हेलया साधयामास, तानाक्रम्य स विक्रमैः ॥ ५५ ॥ मंडलस्थे बुधे
तस्मिन्, राज्ञोऽरातिर्न कश्चन । पराभवमलंभूष्णुः, कर्त्तुं राहुरिवाभवत् ॥ ५६ ॥ आवर्जितमनोवृत्ति—
नयेन विनयेन च । अपुत्रः पुत्रवन्मेने, मृगांकं मालवेश्वरः ॥ ५७ ॥ अरीन् बृंहीयसो हत्वा—ऽप्य-
हत्वा नरविक्रमं । सोऽकिंचित्करमात्मानं, पशुमेव ह्यजीगणत् ॥ ५८ ॥ सविवेकमनुत्सेकं, छेकः
स्वच्छमनोयुतं । सत्यवंतमवंतीश—स्तं जगाद कदाचन ॥ ५९ ॥ अवंतीपतयः सर्वे, पूर्वं पलितद-
र्शनात् । अध्यवात्सुर्वनं वत्स, राज्यं संत्यज्य लीलया ॥ ६० ॥ राज्यधुर्यमनासाद्य, मया वत्स विलं-

बितं । अधुना तु त्वयि धुर्ये, कथमस्मि प्रमद्वरः ॥ ६१ ॥ इदानीं तदिमाः संतु, राजन्वत्यस्त्वया
प्रजाः । प्रजापालनसंभूतै–र्यशोभिः सुरभीभव ॥ ६२ ॥ ततो विज्ञपयामास, स राजानं कृतांजलिः ।
राज्यमल्पेतरान् कल्पान्, देव एव करोत्विदं ॥ ६३ ॥ त्वत्पादपरिचर्या हि, राज्यादप्यधिका मम ।
सुप्रापमेव साम्राज्यं, गुरूपास्तिस्तु दुर्लभा ॥ ६४ ॥ ततो राजा करे धृत्वा, दत्वा तस्मै निजं पदं ।
उपाददे तदेकाग्रो, मुनीनां पदमात्मना ॥ ६५ ॥ तथा तां पालयामास, प्रजां नव्यः प्रजापतिः ।
ऊर्वीपतीनां पूर्वेषां, यथासौ जातु नास्मरत् ॥ ६६ ॥ गुणिना तेन निन्याते, न्यायधर्मौ समुन्नतिं ।
ताभ्यां तदात्मजा कीर्त्तिः, परां वृद्धिमनीयत ॥६७॥ ततः पितृवधामर्षः, समयज्ञ इव द्रुतं ॥ अमु-
मुत्साहयामास, निहंतुं नरविक्रमं ॥ ६८ ॥ सोऽथ दूतसमाहूत—सामंतपरिवारितः । चचाल प्रबलैः
सैन्यै–रवनिं कंपयन्निव ॥ ६९ ॥ भुवं भल्लमयीं कुर्वन्, कुर्वन् कुंतमयीं दिवं । पल्लीपतिर्विराधाख्य–
स्तं रुरोध पथि क्वचित् ॥७०॥ नरविक्रममित्रेण, रुद्धस्तेन स भूपतिः । मृगारिरिव निःशंक—श्चिं-
तयामास चेतसि ॥ ७१ ॥ अन्योन्यं सैन्ययोः कृत्वा, कुंताकुंति शराशरि । प्रथयिष्यामि यत्नेनं, कृ-

तांतनगरातिथिं ॥ ७२ ॥ तदानीं मृत्युरेकस्य, मम चानीकसंक्षयः । विमृश्येत्यस्य सेनायां, नृपो-ऽवस्वापिनीं ददौ ॥ ७३ ॥ निद्रोपद्रवविद्राणां, विधाय ध्वजिनीं रिपोः । आदाय च श्रियं तस्य, मृगांकः प्रययौ पुरः ॥ ७४ ॥ मृगांकक्षितिपस्याथ, श्रुत्वैतदभिषेणनं । आजगाम स्वसीमांतं, संमुखो नरविक्रमः ॥ ७५ ॥ ससौष्टवमधिष्ठाय, तत्र क्षेत्रं रणक्षमं । युयुधाते पताकिन्या—वन्योन्यं नृपयो-स्तयोः ॥ ७६ ॥ मृगांकमतुलानीक—मवलोक्योपलक्ष्य तं । स्वं चापराधं स्मृत्वाऽभू—द्विच्छायो नरविक्रमः ॥ ७७ ॥ मृगांकक्षितिपालस्य, निरीक्ष्य नरविक्रमं । रोमांचितस्य सन्नाह—संधयः शतधा ययुः ॥ ७८ ॥ ततो मृगांकः साक्षेप—मुवाच नरविक्रमं । यन्मे निरपराधस्य, दुर्बुद्धे वधमादिशः ॥७९॥ मम यच्च कुटुंबस्य, कदमर्दमचीकरः । उपस्थितमिदं पश्य, तस्य ते कर्मणः फलं ॥८०॥ गृहाण शस्त्रमस्त्रं वा, प्रहर प्रथमं मयि । पूर्वप्रहारे हेवाको, न हि बाह्वोर्ममाहवे ॥ ८१ ॥

इत्युक्तो दर्शयामास, विक्रमं नरविक्रमः । संक्षिप्तमप्यधिक्षिप्तं, क्षात्रं तेजो हि दीप्यते ॥८२॥ तस्य पर्युल्लसद्बाण—श्रेणिभिः समरांगणे । जयश्रीविषये शंका, मृगांकस्याप्यजायत ॥ ८३ ॥ बलं

तस्य महोग्रं स, विलोक्याकुलमानसः । अथ विद्याधराल्लब्धं, करेणासिमशिश्रियत् ॥ ८४ ॥ तं विकोशमसिं दृष्ट्वा, नष्टे प्रत्यर्थिसैनिकैः । उन्मीलितभयः कांत्या, तत्यजे नरविक्रमः ॥ ८५ ॥ नरविक्रममूर्द्धान–मेतेन तरवारिणा । चिच्छेद कमलच्छेदं, मृगांकः क्षितिवासवः ॥८६॥ उचितं दंडमाधाय, शीर्षं छित्वाऽपराधिनः । अंगीचकार सप्तांगी–मसौ सप्ताश्वसन्निभः ॥ ८७ ॥ स्वभुजार्जितमित्यस्मिन्, पुरे रत्नपुरे स्थितः । अवंतीमवतिस्मैष, किमशक्यं हि दोष्मतां ॥ ८८ ॥ स धर्ममेव सत्कुर्वन्, राज्यलाभोपकारिणं । कृतज्ञ इति सर्वत्र, पप्रथे पृथिवीतले ॥ ८९ ॥ कृत्वा न्यायमुपाध्याय–मयोध्यायां पुरि स्थितः । सोऽध्यैत रामचरितं, कलत्रहरणादृते ॥ ९० ॥ तदेवं देव निर्मंतु–महापुरुषनिग्रहे । तथ्यं निवेदयांचक्रे, मयोदाहरणं तव ॥ ९१ ॥ ततश्चित्रकरोऽप्येष, निर्मंतुर्निपुणस्त्वया । अनुग्राह्यो न निग्राह्यः, स्वयमीश विमृश्यतां ॥ ९२ ॥ देवा यस्मै प्रसीदंति, स्यादवश्यं स सात्विकः । कुरुते सत्ववानिष्टं, सर्वं सत्वे प्रतिष्ठितं ॥ ९३ ॥ इत्थं यौगंधरोपज्ञा–मवजज्ञे सरस्वतीं । पथ्यामपि शतानीकः, प्रभवो हि हितद्विषः ॥ ९४ ॥ ससंदंशं ततस्तस्य, चित्रकर्त्तुरकर्त्तयत् । सतामपि विपर्यास–

माधत्ते भवितव्यता ॥९५॥ तस्य कृतेपि संदंशो, देशत्यागं विशांपतिः । कृताक्षेपः समादिक्षत्, कोपस्याहो दुरंतता ॥ ९६ ॥ देशांतरगतः क्लृप्त–संदंशो निपुणस्तदा । शोकांधकारवैधुर्य–मपर्यंतमथाप्तवान् ॥ ९७ ॥ एतस्य तामनपराधभवां विपत्ति–मालोकयन्नियतमंकुरितोरुखेदः । देवस्तदा निखिलविष्टपकर्मसाक्षी, कक्षीचकार सवितापि पयोधिझंपां ॥ ९८ ॥ इति मलधारिश्रीदेवप्रभसूरिविरचिते श्रीमृगावतीचरित्रे द्वितीयो विश्रामः समाप्तः ॥ श्रीरस्तु ॥

॥ अथ तृतीयो विश्रामः प्रारभ्यते ॥

अथ प्रातस्तमःस्तोमः, समस्तोऽप्यस्तमाययौ । कोपरूपस्तु भूपाले, निपुणस्योऽद्गात्पुनः ॥ १ ॥ तदानीं च दशाप्याशाः, सप्रकाशाश्चकासीरे । एका तु निपुणस्याशा, संदधे सांधकारतां ॥ २ ॥ स्वैरं भानोर्व्यजृंभंत, जगद्भद्रंकराः कराः । किंत्वकिंचित्करो जात–स्तस्य वामेतरः करः ॥ ३ ॥ यियासोस्तस्य साकेतं, देवेन द्युतिमालिना । पंथाः प्रकाशयांचक्रे, कृपयेव स्वयं करैः ॥४॥ साकेतं स ययौ यक्षं, लक्षोकृत्य

सुरप्रियं। स्मर्त्तव्यः सोऽनुवर्त्तव्यो, विपत्त्राणक्षमो हि यः ॥५॥ उपोषितः स तं भक्त्या, पर्युपासां बभूव च। तस्मै प्रणयिने यक्षो, मंक्षु साक्षाद्बभूव च ॥६॥ निजगाद च तं यक्षः, कथं वत्सासि दुःखितः। ततो वृत्तांतमेतस्मै, तं सर्वं निपुणोऽभ्यधात् ॥ ७ ॥ तं प्रसन्नोऽथ निर्व्याजं, व्याजहार सुरप्रियः। चित्रयिष्यति हस्तस्ते, सव्यः सव्येतरो यथा ॥ ८ ॥ मम प्रसादतो वत्स, कलाकिसलयैर्नवैः। सच्छायो भव शाखीव, दग्धपल्लवितोऽधिकं ॥ ९ ॥ इत्युक्त्वांतर्हिते यक्षे, चिंतयामास चित्रकृत्। अकारणमहो राज्ञा, क्रूरेणापकृतं मम ॥ १० ॥ उपकारोऽपकारो वा, यस्य व्रजति विस्मृतिं। पाषाणसुहृदस्तस्य, जीवतीत्यभिधा मुधा ॥ ११ ॥ उन्मूलयामि निर्मूलं, नदीरय इव द्रुमं। शतानीकं जडात्मापि, न चेत्तन्मे वृथा जनुः ॥ १२ ॥ नेयो मृगावतीरूपा–देव मृत्युं मयाप्यसौ। इत्यालोच्याऽचिरात्तस्याः, स पटे रूपमालिखत् ॥१३॥ उच्छलत्कामकल्लोलः, स्त्रीलोलः सैन्यवारिधिः। श्रूयते शौर्यचंडश्च, चंडप्रद्योतभूपतिः ॥ १४ ॥ तस्य दृष्टिपथं नीते, रूपेऽस्मिन् मे समीहितं। भविष्यतीति संचिंत्या–सावंतीमगमत्पुरीं ॥ १५ ॥ युग्मं ॥ स तस्मै दर्शयामास, तामालेख्य मृगावतीं। निर्वर्ण्य वर्णयामास,

सकामः सोऽपि भूपतिः ॥ १६ ॥ अस्या मुखस्य पीयूष—गभस्तिः प्रतिहस्तकः । बंधुः सुवर्णं वर्णस्य, नेत्रयोर्मित्रमुत्पलं ॥ १७ ॥ अधरो विद्रुमः पाणी, पारिजातस्य पल्लवौ । स्तनौ कुंभौ सुरेभस्य, जघनं सिंधुसैकतं ॥ १८ ॥ असौ स्वर्लोकवास्तव्या, यद्वा पातालवासिनी । न मानुषीषु योषित्सु, दृश्यते रूपमीदृशं ॥ १९ ॥ यस्याः प्रतिकृतिः केय—मित्यपृच्छत्ततो नृपः । तस्मै विस्मितचित्ताय, तथ्य-मेषोऽप्यचीकथत् ॥२०॥ अस्ति देव नृदेवस्य, शतानीकस्य वल्लभा । रूपेण विजितानंग—मृगनेत्रा मृगावती ॥ २१ ॥ सा मालवेश लेशेन, समालेखि पटे मया । नालेख्ये स्याद्यथावस्तु, विश्वकर्मापि कर्मठः ॥ २२ ॥ कर्णाभ्यर्णचरे तस्य, वचस्युज्जयिनीपतिः । कुसुमेषोरिषुव्राते—र्विस्मृतात्माऽभवत्तदा ॥ २३ ॥ अचिंतयच्च संत्येव, शिवांगारवतोमुखाः । महादेव्यो ममाप्येता, वीतोपमवपुःश्रियः ॥२४॥ लक्षांशेनापि लक्ष्यंते, समाना नानया पुनः । नान्याः पर्वरजन्योऽपि, श्रयंते कौमुदीश्रियं ॥ २५॥ अनया विकलं नांतः—पुरमंतःपुरं मम । न चंपकलता यत्र, काननं तन्न काननं ॥ २६ ॥ कया-चिद्वरवर्णिन्या, कामः कामं कृतार्थ्यते । स्पृष्टश्चंद्रिकया चंद्र—कांतः श्रवति नान्यथा ॥ २७ ॥

अपराभिः पुरंध्रीभि—र्मया कामः कदर्थितः । इदानीं त्वनया तन्व्या । प्रत्युज्जीवतु सर्वथा ॥२८॥ विकल्प्यैवं स्वयं शिक्षां, दत्वा दूतशिरोमणिः । लोहजंघोऽतिजंघालः, कौशांब्यां प्रैषि भूभुजा ॥२९॥ आतस्थिवांसमास्थान—मिंद्रास्थानसहोदरं । दूतः स वेगादागत्य, शतानीकमभाषत ॥ ३० ॥ ऊर्वीपतिरवंतीशः, कौशांबीश मुखेन मे । भवंतमादिशत्येवं । सावधानोऽवधारय ॥ ३१ ॥ राजंते तेजसा तावद्, ग्रहतारासितांशवः । सर्वतेजस्विनां राजा, यावत्संसहते रविः ॥ ३२ ॥

उत्पन्नरुचिरादत्ते, तेभ्यस्तेजो निजं यदा । समं तेन तदा तेषां, कोऽपि किं कलहायते ॥३३॥ तेजांसीव सहस्रांशोः, कौशांबीपरमेश्वरः । रक्षति हंत रत्नानि, रत्नगर्भोद्भवानि मे ॥ ३४ ॥ अस्ति सीमंतिनीरत्नं, प्रिया तव मृगावती । संसेहे तव भोगार्थ—मियत्कालमियं मया ॥३५॥ प्रस्थापयेथास्तदिमा—मिदानीं नीरजेक्षणां । गृह्णाति चेद्धनं स्वामी, गोपालः किमु रुष्यति ॥ ३६ ॥ इत्यादिष्टो नरेंद्रेण, राजन्नर्थः समर्थ्यतां । नीतिरप्यनुजानाति, दारैरप्यात्मरक्षणं ॥ ३७ ॥ अथावज्ञा ममाज्ञाया—मकालज्ञतया तव । तन्मामागतमीक्षेथा, रणाय प्रगुणो भव ॥३८॥ इत्युक्त्वा विरते

दूते, जीमूतध्वनिबंधुना । स्वरेणाथ शतानीकः, प्रतिवक्तुं प्रचक्रमे, ॥ ३९ ॥ कथमेतदकृत्यं ते । स्वामिना मानसे कृतं । कृतं चेत्तत्कथं नीत–मित्थं वचनगोचरे ॥४०॥ तत्रापि निस्त्रपेणासि, प्रहितस्त्वं हताशय । अहो राज्यमहो नीति–रहो धर्मस्तव प्रभोः ॥ ४१ ॥ ग्रहेशोऽपि ग्रहादीना–माच्छिनत्ति यदृच्छया । तेज एव प्रभुत्वेन, न पुनः प्रेयसीरपि ॥ ४२ ॥ अपि दोर्दंडचंडानां, परदाराभिलाषिणां । अवश्यं सा दशास्यस्य, पदवी न दवीयसी ॥४३॥ किं चास्ति नापराधोऽत्र, तस्य मालवभूपतेः । राजानो न हि जानंति, हितं स्वच्छंदचारिणः ॥ ४४ ॥ किंतु तत्रापराध्यंति, भृत्योत्तंसा भवादृशाः । ये नाथमुत्पथे पांथ–मुपेक्षंतेऽनपेक्षया ॥ ४५ ॥ भृत्यः स भृत्यो यः पथ्यं, निजनाथाय शंसति । नाथः स नाथस्तेनोक्तं, हितं कर्णे करोति यः ॥ ४६ ॥ इत्यूचिवांसमुर्वीशं, दूतोऽवादीन्नरेश्वर । जानेऽजनिष्ट विस्पष्ट—स्तव भाग्यविपर्ययः ॥ ४७ ॥ यतो वाजिगजप्राज्यं, राज्यमात्मानमात्मजं । कलत्रार्पणमात्रेण, त्रातुमुत्सहसे न हि ॥ ४८ ॥ उत्तुरंगतरंगेऽस्मि—न्नगाधे वाहिनीपतौ । विद्धि ध्रुवममवंतीशे, सैन्यं ते सक्थुमुष्टिवत् ॥ ४९ ॥ एतन्निशम्य साक्रोशं, वत्साधिपतिरभ्यधात ।

अरे दूत दुराकूत, जल्पाक इव जल्पसि ॥ ५० ॥ शतानीकसहस्रांशौ, युद्धमूर्द्धन्युदित्वरे। चंडप्रद्योतखद्योतः, कलयिष्यत्यदृश्यतां ॥ ५१ ॥ इत्थं कटु ब्रुवाणोऽपि, दूतोऽसीति न हन्यसे। इत्युक्त्वा तं तिरस्कृत्य, विससर्ज प्रजेश्वरः ॥ ५२ ॥ अथोपेत्य मृगावत्यां, स्नेहाढ्ये चंडभूपतौ। मन्युमुद्दीपयामास, दूतो वात इवानलं ॥ ५३ ॥ ततो भूयांसि तेजांसि, प्राप्तुं प्रद्योतभूपतिः। प्रतस्थे प्रतिकौशांबीं, कौबेरीमिव भास्करः ॥ ५४ ॥ यस्तदा तरलैरश्वै–रूर्ध्वमुच्छृंखलीकृतः। सदानैः शमितस्तुंगैः, सोऽपि रेणुः करेणुभिः ॥ ५५ ॥ चतुरंगचमूचक्र–समाक्रांतदिगंतरः। कौशांबोसविधेऽवात्सी–द्वत्सानुच्छेदयन्नयं ॥५६॥ आवासितमुपस्कंधे, ज्ञात्वा तं भयकंपितः। कमप्यलभत क्षोभं, वत्सेश्वरपुरीजनः ॥ ५७ ॥ पुर्या बहिस्तु वास्तव्यः, क्रांतस्तस्याग्रसैनिकैः। लोकस्तत्कालमस्तोकः, किं न चक्रे भयाकुलः ॥५८॥ कातराश्चक्रिरे केचि–त्पलायितुमुपक्रमं। तत्रैवासूत्रयामासु–र्भीमं यमगृहं परे ॥५९॥ उपर्युपरि जातानि, बालापत्यानि पश्यतः। तदैकस्य दरिद्रस्य, विदद्रे हृदयं क्षणात् ॥ ६० ॥ विक्रीणंतेस्म वणिज—स्तदा भांडं यथा तथा। परचक्रभयाक्रांता, न च क्रीणंति नूतनं

॥६१॥ आत्ममूलमथ ज्ञात्वा, विग्रहं नृपयोस्तयोः । मृगावती तदात्मानं, निनिंदेत्थमनिंदिता ॥६२॥ हा धिग्मे वपुरेतस्य, नासीदजननं कथं । अस्य युद्धप्रबंधस्य, यद्बभूव निबंधनं ॥ ६३ ॥ दुर्भगाश्च कुरूपाश्च, मन्ये धन्याः खलु स्त्रियः । नाहंपूर्विकया तासां, ढौकंते शीलदस्यवः ॥ ६४ ॥ महतामपि कोऽप्येषं, दुरुच्छेदो मतिभ्रमः । देहे मांसमये स्त्रीणां, प्रतिभासो यदन्यथा ॥ ६५ ॥ ध्रुवमेष मणिं मूर्ध्न—स्तक्षकस्य जिघृक्षति । ममापि शीलभंगाय, यद्दुरात्मा व्यवस्यति ॥ ६६ ॥

अथोल्कापातनिर्घात—काश्यपीकंपनादिकैः । संजातमुत्पातशतैः, शतानीकपुरे तदा ॥६७॥ अरिं वीक्ष्य बलोन्मत्तं, दुर्निमित्तानि तानि च । निजानीके शतानीको, महातंकमशंकत ॥ ६८ ॥ भयप्रस्रमरस्याधेः, सौहार्दादिव सत्वरं । तस्य व्याधिरतोसारः, प्रससार सुदुस्सहः ॥ ६९ ॥ साधिव्याधिरसौ चक्रे, चिंतामित्यतीसारको । पतितोऽहमहो मृत्यु—निकटे संकटेऽधुना ॥ ७० ॥ इतः कूप इतो व्याघ्र, इतः सिंधुरितः फणी । इतोऽरातिरितो व्याधिः, करवाणि किमोदृशे ॥ ७१ ॥ निगृहीतो हताशेन, चित्रकृद्यो मया पुरा । तेन बद्धक्रुधा नून—मित्थमुत्थापितो रिपुः ॥ ७२ ॥

अवधूय निजान् वृद्धान्, क्रोधांधैर्यद्विधीयते। भवेत्तस्य परीणामो, ममेवानुशयावहः ॥ ७३ ॥ स्व-
कर्मणः परोपाक—मेवमाकलयन्नहं। कस्मैचिन्नैव कुप्यामि, नैव कोप्ये च कंचन ॥ ७४ ॥ इति
चिंतापरं कांतं, दुरंतव्याधिबाधितं। उवाच विनयादात्त—सतीमार्गा मृगावती ॥ ७५ ॥ धावीश
मंत्रिभिश्चक्रे, पुरी पिहितगोपुरा। वप्रश्च विविधैर्योधैः, संरुद्धः कपिशीर्षगैः ॥ ७६ ॥ शीलं मे मलि-
नीकर्त्तुं, नालं मालविकाधमः। स्वामिन् वज्रमणेर्भेदे, कस्य स्यात्प्रभविष्णुता ॥ ७७ ॥ असावु-
दयनः सूनु—रधृष्यस्तव विद्विषां। बालोऽप्यालोक्यते केन, दृशाप्यहिमदीधितिः ॥ ७८॥ तस्मा-
न्मास्म पुरीं मास्म, मां मास्म शिशुमात्मजं। एकं विवेकमालंब्य, भूनाथः हृदये कृथाः ॥ ७९ ॥
केवलं परमात्मानं, सर्वज्ञं ज्ञातनंदनं। उपासितं चिरं चित्ते, निश्चितः प्रणिधेहि तं ॥ ८० ॥ सर्वेषु
पुरुषार्थेषु, धर्म एवांगिनां निजः। जन्मिनां यो भवत्येकः, परलोकपथेऽग्रगः ॥ ८१ ॥ अष्टादशापि
दुष्टानि, पापस्थानानि संवृणु। स्वामिन्नस्यामवस्थायां, स्मर पंचनमस्कृतिं ॥८२॥ अनुशास्तिमिमां
तस्याः, प्रेयस्याः स्वादयंस्तदा। शतानीकोऽस्तसंसार—संतापः प्राप पंचतां ॥ ८३ ॥ तदापि व्या-

पि सा देवी, नो शोकेन विवेकिनी। विस्फुरंति किमालोके, लोलास्तास्तिमिरोर्मयः ॥ ८४ ॥ ततः
पत्युर्निरौत्सुक्या–द्विधायाथोर्ध्वदेहिकं। इत्थं चेतसि निश्चिक्ये, कर्त्तव्यं समयोचितं ॥८५॥ विसू-
त्रिततनुत्राणं, विना भूपादभूद् द्वयं। उज्ज्वलं मम शीलं च, राज्यमेतच्च संप्रति ॥ ८६ ॥ एतद्
द्वितयमप्यद्य, यथा प्रद्योतभूपतिः। नैव स्वच्छंदमास्कंदे—त्तथा कार्या मतिर्मया ॥ ८७ ॥ यद्येत-
स्य तिरस्कारः, पन्नगस्येव दर्श्यते। तदाविष्कृत्य दौरात्म्यं, समग्रं ग्रसते ह्यसौ ॥ ८८ ॥ अन्यथैव
पराजेष्ये, तदेनमिति चेतसि। निश्चित्य चतुराभिख्यां, सखीमाह्वास्त सा ततः ॥८९॥ सा सकर्णा
तया कर्णे, दत्वा शिक्षां मनीषितां। प्रद्योतभूभुजोऽभ्यर्णे, प्रहिता हितमानसा ॥ ९० ॥ उपेत्य सा
रहः प्राह, प्रणयादिति भूपतिं। भवंतमंतिकस्थेव, राजन् देवी वदत्यदः ॥ ९१ ॥ अस्तं दिनक्षया-
दाप्ते, स्वामिनि द्युतिमालिनि। रजनीजानिमुन्मत्ता, स्वतः संक्रामति द्युतिः ॥ ९२ ॥ दिवं याते
शतानीके, तदेषोऽपि जनोऽधुना। प्रेमपाशसमाकृष्ट–स्तवागंता स्वयंवरः ॥९३॥ ममायं सरलो बाल–
स्तनुजस्तनुसैनिकः। बलिष्ठारातिसंक्लिष्टः, संप्रत्यंचति शोच्यतां ॥९४॥ पराभवमरातिभ्यो, वीप्सया

लप्स्यते ह्यसौ । इति मामौरसः स्नेहो, विक्लवीकुरुतेतरां ॥९५॥ विघ्नमेनं मनोऽभीष्ट—सिद्धौ विद्धि धराधिप । वदंतीमेव तामेवं, बभाषे रभसान्नृपः ॥ ९६ ॥ कुतो वैक्लव्यवैयग्र्यं, भद्रे भद्रंकरे मयि । उपद्रवति दारिद्र्यं, मित्रे रत्नाकरेऽपि किं ॥९७॥ मद्भुजमंडपच्छाये, सुखासीनस्य किं भवेत् । सुतस्योदयनस्येह, शत्रुभ्यस्तापविप्लवः ॥ ९८ ॥ चतुरोवाच बालोऽयं, दवीयोवर्त्तिनि त्वयि । अरिभ्योऽभ्यर्णचारिभ्यः, कुतः स्यादकुतोभयः ॥ ९९ ॥ एवं सति महाराज, सत्यमेतद्धि जायते । योजनानां शते वैद्यः, क्रुद्धो मूर्ध्नि फणी पुनः ॥ १०० ॥ जगादोज्जयिनीनाथः, कथ्यतां कथमात्मजं । सर्वथा निर्भयं मन्यं, मन्यते स्वामिनी तव ॥ १ ॥ साथ प्रोचे नृपावंती—पक्कं चेदिष्टिकाचयं । झगित्यानीय कौशांब्याः, प्रकारं कुरुषे नवं ॥ २ ॥ भुवोनाथ भवेद्देवी, तदा पूर्णमनोरथा । तवापि वांछाऽविच्छेदो, भविता नात्र संशयः ॥ ३ ॥ स तथेति प्रतिश्रुत्य, चतुरां तां विसृज्य च । वप्रोपक्रममारेभे, कामिनां किमु दुष्करं ॥४॥ श्रेण्यामवंतीकौशांब्यो—रंतः कृत्वा स सेवकान् । चतुर्दशापि भूपाला—नुपानिन्ये स इष्टिकाः ॥५॥ ताभिरभ्रंकषाकारं, स प्राकारमचीकरत् । देवानां मनसा राज्ञां,

वचसा कार्यसिद्धयः ॥ ६ ॥ भूपः स्मररसानूप—स्तन्मनास्तन्निदेशतः । अपूरयच्च कौशांबीं, तृणधान्येंधनादिभिः ॥ ७ ॥ नृपोंकुरितकंदर्पः, प्रसर्पत्पुलकस्ततः । व्यसृजद्विनयोदारां, दूतीं प्रतिमृगावतीं ॥ ८ ॥ गत्वा मृगावतीं प्राह, साहसं संविधाय सा । त्वां देवि मालवाधीशो, विज्ञापयति संप्रति ॥ ९ ॥ कृतं देवि समादिष्टं, ममाभीष्टं विधीयतां । भवत्युन्नतचित्तानां, प्रतिपन्नं हि नान्यथा ॥ १० ॥ मृगावती ततोऽवादी—द्राजा ते दूति नूतनः । स हि रक्षत्यनाचारं, किं पुनः कुरुते स्वयं ॥ ११ ॥ श्रुतिः कापि स्मृतिः कापि, पुराणं वास्ति किंचन । यत्रान्यदारसंभोगः, शुभोदर्कः प्रकीर्त्यते ॥१२॥ जडानामपि कालेन, कालुष्यमपगच्छति । वर्षासु कलुषीभूय, शरद्यंभः प्रसीदति ॥१३॥ ततः प्राकारनिर्माण—प्रकारेण कृता मया । अस्याऽन्यायप्रसक्तस्य, व्याजतः कालयापना ॥१४॥ परं पापः कुहेवाक—मेनं न श्लथयत्यसौ । न कालेऽपि हि काकोलः, कालिमानं विमुंचति ॥१५॥ आन्विक्षिकीत्रयीवार्ता, दंडनीतिं च जानता । दूति त्वदीयभूपेन, ज्ञातं नैतदपि स्फुटं ॥१६॥ शीलं सतीनां नागानां, मणीन् केसरिणां सटाः । एतान्यमीषामाच्छेत्तुं, कस्याप्यस्ति न योग्यता ॥१७॥

तदिदं दूति मद्वाचा, त्वया वाच्यः प्रभुर्निजः । क्व राजा त्वं महाबाहु—रिदं दुश्चरितं क्व च ॥१८॥
कुलीना नाम कौलीनान्, कामं कामान् प्रचक्षते । अहल्यामकुलीनस्तु, चकमे मेघवाहनः ॥ १९ ॥
गुरुवर्गे वैनयिकं, विरुद्धस्मरनिग्रहः । यूनामपि शुभं यूनां, नैसर्गिकमिदं द्वयं ॥२०॥ तस्माद्धर्ममन्यायं,
मा कर्म नृपते कृथाः । सतीशापानलज्वाला—रसाभिज्ञश्च मास्मभूः ॥ २१ ॥ अभिधायेति गंभीरं,
दूतीं च विससर्ज सा । वप्रं संवर्मयामास, नूतनं च ससौष्टवा ॥२२॥ ततो दूतीमुखाद् ज्ञातं, राज्ञा
तदनुशासनं । च्युतफाल इव द्वीपी, क्ष्मापः प्राप विलक्षतां ॥ २३ ॥ सोऽचिंतयदहो बुद्धि—रहो
तत्प्रौढिरद्भुता । यदात्तशस्त्रशास्त्रोऽपि, स्त्रियाप्येवं पराजितः ॥ २४ ॥ कुर्वे सर्वंकषं तस्या, विक्रमो-
पक्रमं परं । मत्कर्तृकेण शत्रूणा—मसौ दुर्गेण दुर्जया ॥ २५ ॥ इति चिंतामषीलिप्तं, तमूचुर्मंत्रिण-
स्तदा । देव नीतिविपर्यासः, पश्यैवं पर्यवस्यति ॥ २६ ॥ अस्य पापैकमूलस्य, महारंभमहीरुहः ।
इहत्यपराभवपुष्पं, फलमन्यद्भविष्यति ॥२७॥ इतो मृगावती वीक्ष्य, तदा दुर्जयमात्मजं । राज्ये निवे-
शयामास, पैत्रिके पितृसन्निभं ॥२८॥ रुमण्वांस्तस्य सैन्येशो, मंत्री यौगंधरायणः । अजायेतां सुतौ

वृद्ध—ध्वजिनोपत्यमात्ययाः ॥ २९ ॥ इयेष साथ तीर्थेशो, यद्यागच्छेदपश्चिमः । ततो गतोपसर्गा स्यां, तस्याश्रित्य पदद्वयं ॥ ३० ॥ स एव व्यसनादस्मा—न्मामुन्मोचयितुं क्षमः । कर्षत्येकः प्रगे भास्वा–नलिनीं नलिनोदरात् ॥ ३१ ॥ अथोर्वीमुपकुर्वाणः, सर्वगीर्वाणपूजितः । कल्पद्रुमसमाकारः, कारुण्यैकमहार्णवः ॥ ३२ ॥ आलोक्य केवलालोका–त्तन्मनोऽभ्यागमत्प्रभुः । परो हि महतामात्त–परित्राणक्षणः क्षणः ॥३३॥ युग्मं ॥ सर्वज्ञस्य सुरोपज्ञं, जज्ञे व्याख्यासदस्तदा । क्रुध्यद्वीराणि वैराणि, शशमुदुःशमान्यपि ॥३४॥ ततोऽपसृत्य प्रद्योतो–ऽप्यावासान् दूरमग्रहीत् । अपावृतानि कौशांब्या, गोपुराणि च जज्ञिरे ॥ ३५ ॥ तदाजग्मुर्जिनेशस्य, व्याख्यौकसि दिवौकसः । नृपोऽपि चंडप्रद्योत–स्तत्र प्रांजलिराययौ ॥ ३६ ॥ मनसा रोमकूपैश्च, बिभ्रती हर्षमंजसा । आगान्मृगावती सार्धं, वत्स-राजेन सूनुना ॥ ३७ ॥ तत्रोपदेशपीयूष—स्तनयित्नुरभूत्प्रभुः । चातक इव तत्पान—सज्जश्चा-सीज्जनो यदा ॥ ३८ ॥ एकेन दृढमिष्वास–मिषूनन्येन पंचषान् । करेण कलयन् कश्चि–दाजगाम पुमांस्तदा ॥ ३९ ॥ सर्वज्ञोऽयमिति ज्ञात्वा, विनीतः स्वामिनोंतिके । मनसैव समारेभे, स संदेह-

मपोहितुं ॥४०॥ लोकोपकारमालोक्य, भाविनं भगवांस्तदा । वचसा वत्स पृच्छेति, सर्ववेदी तमादिशत् ॥ ४१ ॥ ततस्तारस्वरं संस–न्नेत्रमालार्चितस्तदा । स व्याजहार भगवन्, या सा सा सेति कथ्यतां ॥ ४२ ॥ आमेति भवानाह, तन्निशम्य च गौतमः । किमेतदिति पप्रच्छ, लोकोपकृतये जिनं ॥४३॥ सानुकंपमथोवाच, वाचंयमचमूपतिः । कथातिमहती सेयं, सावधानैर्निशम्यतां ॥४४॥

अस्तीह भरतक्षेत्रे, पुरी चंपेति नामतः । सुवर्णकारः स्त्रीलोल–स्तत्रासीत्कामकिंकरः ॥४५॥ लीलयैव पणे दत्वा, सुवर्णशतपंचकं । वरेण्यकन्यकादर्श–मसौ वरयति क्षणात् ॥ ४६ ॥ शतानि पंच पत्नीनां, तस्याऽजायंत च क्रमात् । भोगेंधनैश्च कामाग्नि–र्न तृप्यति कदाचन ॥ ४७ ॥ तासां मध्याच्च यस्याः स्या–द्यदा भोगाय वारकः । सा तदैवांगशृंगार––मंगीकुर्वीत नान्यदा ॥ ४८ ॥ नरेण सोदरेणापि, संलापो न कदाचन । तासामभूच्च तास्तेना–ऽदह्यंत निजमानसे ॥ ४९ ॥ नित्यं निजामपि च्छायां, पुरुषाकारधारिणीं । तदंतश्चारिणीं पश्यन्, व्यानशेऽसावसूयया ॥ ५० ॥ सदा तदोयं नेदीयान्, निषण्णः संमुखो मुखं । सोऽनिमेषाक्षमैक्षिष्ट, वृषभः शांभवो यथा ॥५१॥ अन्यदा

प्रीतिपात्रेण, मित्रेणामंत्र्य गौरवात् । भोक्तुं नीतो विनीतेन, स्ववेश्मायं कथंचन ॥५२॥ युगपच्चिंत-यामासुः, समस्ता अपि तास्तदा। धिग्धिग्गुप्ताविव क्षिप्ता, वयमीर्ष्यालुनाऽमुना ॥५३॥ दीपांकुरैरिवां-धाना-मस्माकमतिभासुरैः । उपयोगविधौ वंध्यै-रेभिराभरणैः किमु ॥५४॥ अमिताऽगुरुकर्पूर-कस्तू-रीचंदनादिभिः । किमेभिर्वस्तुभिर्दारैः, क्लीबानामिव निष्फलैः ॥५५॥ अमीषां भोगपर्यायो, भावी वारकवासरे । स च क्रमादतिक्रांतै-र्दिनानां पंचभिः शतैः ॥५६॥ बंदीकृत्य निरुद्धाः स्म-स्तदनेन दुरात्मना । अद्य नो दुःखमादाय, यावत्क्वापि गतोऽस्त्यसौ ॥ ५७ ॥ तावत्स्वैरं परीभोगान्, विल-सामो यदृच्छया। एवं मनसि कुर्वंत्यः, सर्वाः स्नांतिस्म तास्तदा ॥५८॥ ततः परिमलोद्गारै-र्झटित्या-हूतषट्पदं । सद्यो जागरितानंग-मंगरागं वितेनिरे ॥ ५९ ॥ हारार्द्धहारकेयूर-प्रमुखं सुमुखीजनः । पर्यधत्त निजांगेषु, चिरदृष्टमिव प्रियं ॥ ६० ॥ वरैर्बभूवुर्वासोभिः, शोभमानांगयष्टयः । लावण्यैकतरं-गिण्यो-रतिमप्यतिशेरते ॥६१॥ यावद्वेषमशेषं ताः, कृत्वा स्वःस्त्रीविजित्वरं । तांलोबल्वणबिंबोष्ट्य —स्तिष्ठंत्यादर्शपाणयः ॥ ६२ ॥

प्रत्यागतः पतिस्ताव—त्तादृशोश्च निरीक्ष्य ताः । धावतिस्म क्रुधा हंतुं, रूक्षाक्षरमधिक्षिपन् ॥६३॥ तासामन्यतमा तेन, मर्मणि प्रहृता तथा । प्रवासमसवस्तस्या, भयादिव यथा व्यधुः ॥६४॥ ततश्चिंतितमन्याभि–र्भयोत्थापितवेपथु । एषोऽस्मानपि खल्वस्याः, पथि पांथीकरिष्यति ॥६५॥ ततोऽसौ ध्रुवमस्माकं, वध्यो वधसमुद्यतः । हतानि संमुखं हंतु—रुच्छलंति जलान्यपि ॥६६॥ ताभिरित्यात्तरोषाभिः, सममाहत्य दर्पणैः । पराशुराशु स क्रूर–श्चक्रे चक्रोपमैस्तदा ॥ ६७ ॥ पतिं व्यापाद्य ताः सर्वाः, पश्चात्तापमिति व्यधुः । भविता नः परीवादः, पतिव्यापादिका इति ॥ ६८ ॥ पापानां नस्ततो नास्ति, शरणं मरणं विना । अन्यथा नो धरित्रीशो, दंडविद्दंडयिष्यति ॥६९॥ न च स्मः पातकादस्मा—न्मुखं दर्शयितुं क्षमाः । उरीकृत्य ततो मृत्युं, यामो दुःखांबुधेस्तटं ॥७०॥ एवं विमृश्य निःक्षेपि, घनमिंधनमालये । तत्राशुशुक्षणिस्तत्व, चात्मा ताभिस्ततः क्रमात् ॥७१॥ अकामनिर्जरायोगा—न्मृत्वा च शुभभावतः । नरेष्वजनि तत्तासा—मेकोनं शतपंचकं ॥७२॥ नरास्ते च समीपस्था, दैवादेकत्र संगताः । विषमेऽध्युषिताः शैले, दस्युतां पर्युपासते ॥७३॥ या हता प्रेयसी तेन,

प्राप्य तिर्यक्षु जन्म सा । स्फीते विप्रकुले सापि, पुत्रत्वेनोदपद्यत ॥ ७४ ॥ मृत्वा सुवर्णकारश्च,
तैरश्चं बहुधान्वभूत् । ततः कर्मवशात्तस्य, स्वसाऽजनि कनीयसी ॥ ७५ ॥ स तदानीं विनीतात्मा,
तनुजन्मा द्विजन्मनः । पंचवत्सरदेशीयो, निदेशार्हश्च वर्त्तते ॥७६॥ ततः स तस्या बालाया, भृशं
चपलतास्पृशः । मातापितृभ्यामादिष्टो, बाल्यत्वे क्रीडनकृते ॥७७॥ स पाणिना स्पृशन्नंग—मत्यंत-
मृदुचारिणा । क्रमात्तस्याः स्मरस्मेरं, गुह्यदेशमघट्टयत् ॥७८॥ सा रोदनं विसस्मार, सस्मार स्मरश-
र्मणां । तदा नरकरस्पर्शो, कूणिताक्षी बभूव च ॥७९॥ ततोऽसौ विदितोपायः, सर्वदैवाकरोत्तथा ।
सांकुरितमहानंदा, रोदनाद्विरराम च ॥ ८० ॥ तथा कुर्वंतमालोक्य, कदाचित्पितरौ भृशं । क्रोधा-
वेशात्तमाकुश्य, निरवासयतां गृहात् ॥८१॥ अथ निर्वासितो दूर—मटवीषु परिभ्रमन् । स तैः प्राग्ज-
न्मसंबद्धै—र्दस्युभिः समगच्छत ॥ ८२ ॥ ततः संमिलितेनाथ, विधेरादेशतस्तथा । चक्रे पंचशती
पूर्णा, दस्यूनां तेन दस्युना ॥८३॥ बालिका साथ बाल्येऽपि, तीव्रवेदोदयात्ततः । दुराचारप्रवृत्ताऽभू
—द्हो कामस्य वामता ॥ ८४ ॥ सा कन्यापि कुशीलेति, पितृभ्यामपि तत्यजे । तरवोऽपि त्यजं-

त्येव, दुर्वातोपहतं फलं ॥८५॥ सानर्गलेंद्रियग्रामा, ग्राममेकमशिश्रयत् । स्वैरणोत्वेन तत्रापि, गणिकात्वे ह्यवर्त्तत ॥ ८६ ॥ शतानि पंच ते चौराः, कुतोऽप्येत्य निरत्ययं । लुंटनैकपटोयांस–स्तं ग्राममुपदुद्रुवुः ॥८७॥ तस्य कुप्यमकुप्यं च, धनं जीवधनं च ते । स्वीकृत्याऽकृत्यनिष्णाता, निजं स्थानं प्रतस्थिरे ॥ ८८ ॥ तानालोक्य प्रियालोक—सुखास्वादमवाप्य सा । तेषु पूर्वभवाभ्यासा–द्रिरंसामाससाद च ॥ ८९ ॥ ततस्तान् व्रजतोऽवादी—दहो साहसिकोत्तमाः । मानुषं ह्रियते यन्न, तन्न वस्तस्करव्रतं ॥ ९० ॥ एषास्मि भवतां नित्य—मर्थसंपादनक्षमा । तन्मामह्नाय गृह्णीत, संगृह्णीत सुखश्रियं ॥ ९१ ॥ तद्भावज्ञास्ततस्तेऽपि, संगीरंतेस्म सस्मिताः । एहि भद्रे द्रुतं शर्मे, गृहिष्यामः परस्परं ॥९२॥ तामित्युक्त्वात्मना साकं, ते निन्युर्निजपर्वते । मृगाक्षीं तादृशीं प्राप्य, कः सकामो विमुंचति ॥९३॥ तत्राहोरात्रमप्येतां, ते प्रत्येकमनेकधा । विकस्वरस्मराः स्मेर–मुखांभोजामभुंजत ॥ ९४ ॥ तथापि मन्मथोन्माद्—स्तस्याः प्रत्युत वर्धते । कंडूयनाद्धि कंडूति–र्वर्द्धते कामपापयोः ॥ ९५ ॥ तां तथाक्रम्य भुंजाना—स्ते चक्रुरिति चेतसि । एतस्याः खलु भाव्येव–मबलाया बल-

क्षयः ॥९६॥ तद् द्वितीया हितायास्याः, कार्यास्माभिरसंशयं । अस्मद्भोगविभागेन, या नित्यं सुखयत्यमुं ॥ ९७ ॥ एतद्विचिंत्य चक्रेऽस्या, भोगश्रमविभागिनी । अपरा युवतिः कापि, तैरत्यंतदयालुभिः ॥९८॥ तत्र या प्राक्तनी पत्नी, सा खेदमतिमेदुरं । सपत्नीसंगमाल्लेभे, सर्वस्वहरणादिव ॥९९॥ अथाच्छेत्तुं प्रवृत्तायाः, कामं कामसुखश्रियं । व्यापादनं कनीयस्या—स्तस्याः सा स्म समीहते ॥२००॥ परं सा सन्निधौ तेषां, न तां हंतुमभूत्प्रभुः । प्रौढगोपपरीवारां, वृकी मुग्धामजामिव ॥ १ ॥ एकदा क्वाप्यवस्कंदं, दातुं तेषु गतेष्वसौ । कूपोपकंठमानीय, मुग्धामेतामभाषत ॥ २ ॥ अंतःकूपं किमप्येत—न्मनुष्याभं हि दृश्यते । ततोऽसौ तत्र पश्यंती, तया क्षिप्रं निचिक्षिपे ॥ ३ ॥ अथ सा नः क्व पत्नीति, ते पप्रच्छुरुपागताः । जानीथ यूयमेवेति, तेभ्यः साप्युत्तरं ददौ ॥ ४ ॥ इत्यसूयोत्तरात्तस्या, विज्ञैर्विज्ञायि तैः क्षणात् । सा वराकी सपत्नीति, नूनं व्यापादिताऽनया ॥ ५ ॥ अथ विप्रसुतश्चौर—श्चिंतयामास विस्मितः । प्रपंचः पंचबाणस्य, गेयस्य च वचोऽतिगः ॥ ६ ॥ यद् द्वितीयामियं हत्वा, भोगश्रमविभागिनीं । एवमेकैव सहते, कामं कामविडंबनां ॥ ७ ॥ इत्थमुत्कटकं-

दर्पा, किं न नाम भवेदियं । बाल्येऽप्यनल्पचापल्या, सा हि दुष्टा स्वसा मम ॥८॥ अथवा संशयोन्माथी, वीरोऽभ्यर्णेऽस्त्युपागतः । ततस्तमभिगच्छामि, पृच्छामि च यदृच्छया ॥ ९ ॥ अभ्येत्येति धिया पृच्छन्, प्रच्छन्नं मनसैष मां । प्रश्नं लोकोपकाराय, कारितो गिर्मयं मया ॥ १० ॥ तदेष विषयग्रामो, निःसीमः परिभाव्यतां । नागरा अपि रंगेण, यत्र वास्तव्यतां दधुः ॥ ११ ॥ छुरितः कपिकच्छ्वेव, पुरुषो विषयेच्छया । रतिं न लभते क्वापि, भवनोपवनेष्वपि ॥ १२ ॥ यः संभोगेन निष्णातः, कामतृष्णां चिकित्सति । स त्रिदोषभवं दुःखं, सर्पिषा संजिहीर्षति ॥१३॥ लीलयैव गुणग्राम–मुदग्रो मकरध्वजः । भस्मीकरोति सहसा, कृशानुरिव काननं ॥१४॥ न स मंत्रो न तत्तंत्रं, गुर्वाज्ञापि न सा क्वचित् । पंचेषुविषदोषोत्था, लहरी येन शाम्यति ॥१५॥ अहो मोहमयं नव्यं, कामिनोनयनांजनं । इत्थं विपर्ययज्ञानं, येनोदेति पदे पदे ॥ १६ ॥

अंगनानाममी केशान्, बर्हान् जानंति बर्हिणां । नेत्रे सरोरुहःपत्रे, कपोलौ कामदर्पणौ ॥१७॥ अधरं विद्रुमं वक्त्रं, पार्वणं रोहिणीपतिं । पयोधरौ सुधाकुंभौ, करौ कल्पद्रुपल्लवौ ॥ १८ ॥ नाभिं चेतोभुवो

वापीं, जघनं सिंधुसैकतं । ऊरू च कदलीस्तंभौ, चरणौ च कुशेशयौ ॥ १९ ॥ त्रिभिर्विशेषकं ॥ एवं
वामदृशामंग–मनंगावेशविह्वलाः । मांसास्थिमयमप्येत–त्कामिनो मन्वतेऽन्यथा ॥ २० ॥ परिणा-
ममहादुःखं, दुःखमूलमिदं जनाः । सुखं वैषयिकं तन्मा, सुखं जानीत जानुचित् ॥२१॥ वीतशंक-
मनातंक—मात्यंतिकमथाव्ययं । ऐकांतिकमनंतं य—त्सुखं जानीत तत्सुखं ॥ २२ ॥ पयोमुचि
जगन्नाथे, वाक्सुधामिति वर्षति । आसीद्व्याख्यासदःक्षेत्रं, सद्यः संवेगशाड्वलं ॥ २३ ॥ देशना-
मृतमापीय, शांतमोहमहाविषः । सोऽपि स्वामिसुहस्तेन, स्तेनः प्रव्रजितस्तदा ॥ २४ ॥

अथ सानंदमुत्थाय, संमीलत्करकुड्मला । प्रभुं विज्ञपयामास, समयज्ञा मृगावती ॥ २५ ॥
त्वयैवं कल्पिता स्वामिन्, देशनाद्य यया त्वहं । सुधासधर्मिणीचक्रे, चकोर्या इव चंद्रिका ॥ २७ ॥
तन्मालवेशमापृछ्य, दूरमुच्छिन्नमत्सरा । जिनेश प्रव्रजिष्यामि, तव पादांतिकेऽधुना ॥ २८ ॥ तीर्थ-
नाथस्ततोऽवादी–न्निजानेतान्मनोरथान् । समर्थयेथास्त्वं मास्म, विलंबेथाः पतिव्रते ॥ २९ ॥ मृगा-
वती ततश्चंडं, चंडप्रद्योतभूपतिं । उपेत्यानाकुलं रम्यं, सप्रश्रयमभाषत ॥३०॥ यत्तवास्याभिलाषस्य,

जातास्मि प्रतिकूलिको । आत्मानुकूलमेवैत—ज्जानीयास्त्वं जनाधिप ॥ ३१ ॥ भगवद्वदनांभोज—
किंजल्कान् कल्कहारिणः । उपदेशानिमान् राजन्, कदाचिन्मास्म विस्मर ॥ ३२ ॥ इदानीमनुम-
न्यस्व, संयमग्रहणाय मां । यः स्वर्गमपवर्गं च, मार्गोऽयमुपतिष्ठते ॥ ३३ ॥ विवेकोक्तिभिरित्युक्तः,
पर्षत्प्रत्यक्षमेतया । अपत्रपिष्णुर्धात्रीश—स्तां तथेत्यन्वमन्यत ॥ ३४ ॥ आयतिज्ञा ततो राज्ञी,
प्रद्योतपृथिवीभुजः । अथोदयनमुत्संगे, निचिक्षेप तनूरुहं ॥ ३५ ॥ दत्वा दानानि दीनेभ्यः, प्रवर्त्त्य
च महोत्सवं । प्रभुपादांतिके प्रीता, प्रपेदे साथ संयमं ॥ ३६ ॥ तां गृहीतव्रतां वीक्ष्य, प्रियाः प्रद्यो-
तभूभुजः । अष्टांगारवतीमुख्याः, संगत्यागं वितेनिरे ॥ ३७ ॥ प्रश्नकृद्यो जिनाभ्यर्णे, चौरः प्रव्रजितः
पुरा । स बोधयितुमेकोनां, चौरपंचशतीं ययौ ॥३८॥ आख्याय विषयोच्छेदां, देशनां प्रभुनिर्मितां
। जागृद्भाग्यः सवैराग्यं, तेषामप्युदमीलयत् ॥३९॥ ततस्तेऽपि समस्तेऽपि, योषित्सौख्ये पराङ्मुखाः
। उन्मीलद्भावनास्मेर—मुररीचक्रिरे व्रतं ॥ ४० ॥ तया स्त्रिया तथा भोगा—त्पापपाथेयमर्जितं ।
यथा नरकमार्गेऽपि, नैव तस्यास्त्रुटिष्यति ॥४१॥ अथ प्रदातुमारेभे, शिक्षां दीक्षामिव स्वयं । सुधा-

वीचिमुचा वाचा, मृगावत्यै जिनोत्तमः ॥४२॥ कल्याणि भाविकल्याणः, कश्चिदेव विपश्चितां । कुर्या-
न्मनोरथानेतान्, लभते विरलः पुनः ॥ ४३ ॥ दुर्लभः संयमो लेभे, तत्त्वया ज्ञाततत्वया । तन्नित्य-
मप्रमत्तापि, कल्पोऽयमिति शिक्ष्यते ॥४४॥ प्रयतेथास्तथा भद्रे, यथा भद्रेण युज्यसे । प्रव्रज्याक्लेश-
मप्येनं, मन्येथा व्यर्थमन्यथा ॥४५॥ केवलेनापि शीलेन, दुर्लभं लब्धवत्यसि । संयमेनामुना किंतु,
त्रैलोक्यमपि जेष्यसि ॥४६॥ ततो ज्ञाने क्रियायां च, प्रवर्त्तेथाः प्रयत्नतः । सदैव द्वयमेतद्धि, विद्धि
सिद्धिनिबंधनं ॥४७॥ प्रमादमादरान्मुक्त्वा, तत्वसर्वस्वदृश्वरि । ज्ञानदर्शनचारित्रे–ऽप्यायुष्मति मतिं
कुरु ॥४८॥ तथेति प्रतिपेदाना, शिक्षां सर्वविदा तदा । असौ चंदनबालायाः, प्रवर्तिन्याः समर्पिता
॥४९॥ सा जिनेशोपदेशं तं, कुर्वंतो सर्वतो हृदि । तदभ्यासे क्रियाभ्यासं, प्रसाधयति सादरं ॥५०॥
अनन्यसदृशोऽन्यत्र, जगाम भगवानपि । जिनेशस्त्वंशुमालीव, नैकत्र कुरुते स्थितिं ॥ ५१ ॥ चंड-
प्रद्योतभूपालः, पालयन् स्वं प्रतिश्रुतं । पुनः संस्थापयामास, पुर्यामुदयनं नृपं ॥ ५२ ॥ नवं राजा-
नमापृछ्य, समुत्सुकपरिच्छदः । ततोऽवंतीमवंतीशः, क्रमशः प्राविशत्पुरीं ॥ ५३ ॥ अथ मथितसम-

स्तप्रत्यनीकांधकारो, मतिविभवगभस्तिद्योतितन्यायमार्गः । उदयमुदयनोऽयं नव्यमासाद्य सद्यो, रविरिव भुवि तेजो निःसमानस्ततान ॥ ५४ ॥ इति मलधारिश्रीदेवप्रभसूरिविरचिते श्रीमृगावती-चरित्रे तृतीयो विश्रामः समाप्तः ॥ श्रीरस्तु ॥

॥ अथ चतुर्थो विश्रामः प्रारभ्यते ॥

अथ वत्सेश्वरो वत्स्यान्, प्रशशासोग्रशासनः । परं निरंतरं मातु—रस्मार्षीन्मातृवत्सलः ॥ १ ॥ रक्तं प्रणामसंपृक्तै—र्मातुश्चरणरेणुभिः । भालस्थलं महीपालः, समालिन्यममन्यत ॥ २ ॥ प्रजयो-पास्यमानोऽपि, जनन्याः पर्युपासनं । विनासौ सततं तेन, राज्येनापि न पिप्रिये ॥ ३ ॥ उत्तान-मानसं प्रेक्ष्य, प्रेक्षावानथ पार्थिवं । तं नुनोद विनोदेषु, मंत्री यौगंधरायणः ॥ ४ ॥ ततः कदाचि-न्मत्तेभ—मभ्रभूपतिविभ्रमं ॥ सोऽधिरूढः श्रियं दध्रे, निबिडौजा बिडौजसः ॥ ५ ॥ कदाचिच्चतुरं जात्यं, सोऽतिरेकात्तुरंगमं । अशिक्षयद्गतीश्चित्राः, शालिहोत्रविचक्षणः ॥ ६ ॥ स्वसवित्रीचरिताणां,

स प्रबंधैः स्वयं कृतैः । चक्रे घोषवतीपाणिः, कदाचिदुपवीणनं ॥ ७ ॥ गत्वा वनेभ्यो वन्येभान्, मत्तानपि कदाचन । वश्यान् घोषवतीनादात्, स कृत्वा पुरमानयत् ॥ ८ ॥ एवं वशीकृतानेक— मत्तानेकपसंहतिः । भूयसीर्गमयामास, स वासवसमः समाः ॥९॥ अवंतीभर्तुरन्येद्यु—र्मार्गसागर-मारुतिः । लोहजंघाह्वयो दूत—स्तमागत्येत्यभाषत ॥१०॥ राजन् प्रभुरवंतीनां, त्वामाह स्नेहनिर्भरः । सगर्वाः सर्वदेशेभ्यः, संपद्यंतामवंतयः ॥ ११ ॥ कृतार्थनेत्रनिर्माणो, भूयादुज्जयिनीजनः । त्वदीयद-र्शनेनास्तु, चिरान्नः पारणं दृशोः ॥ १२ ॥ वत्सा वासवदत्ता मे, समेत्याध्याप्यतामिह । अदृष्टपूर्व-गंधर्व—कलासर्वस्वमंजसा ॥ १३ ॥ इत्युक्तवंतं तं दूत—मवादीन्मेदिनीपतिः । प्रभाते प्रथयिष्यामः, सकर्ण तव निर्णयं ॥१४॥ इत्यादिश्य तमुर्वीशः, प्रपेदे मंत्रिमंडपं । मंत्रिणे कथयामास, तच्चावंती-शवाचिकं ॥ १५ ॥ उवाच सचिवोत्तंस—स्ततो यौगंधरायणः । वयं विप्रकृतास्तेन, स चास्माभिरने-कधा ॥१६॥ तदस्माकमयं देव, देवानामिव दुर्मदः । सदैवाऽकृत्रिमः शत्रु—र्विधुंतुद इवाधिकं ॥१७॥ पुरा नो दुःखदं कर्म, यदनेन दुरात्मना । चक्रे तदलमालप्य, किं च देवोऽपि वेत्ति तत् ॥ १८ ॥

तन्नाथ विद्विषस्तस्य, गृहे गंतुं न युज्यते । किंतु राजसुतात्रैव, कलामध्येतुमेतु सा ॥ १९ ॥ तदाक-
लय्य राजापि, वचस्तस्य वचस्विनः । सहेलं लोहजंघाय, प्रातः प्रत्युत्तरं ददौ ॥ २० ॥ सा पार्थिवेन
शिक्षार्थं, शिष्या नः प्रेष्यतामिह । विनयो विनयादेति, गुर्वंतिकमिति क्रमः ॥२१॥ इति लब्धोत्तरो दूतः,
प्रद्योताय महीभुजे । गत्वा निवेदयामास, यथादृष्टं यथाश्रुतं ॥ २२ ॥ अथ वासवदत्तेति, मधुराम-
क्षरावलीं । मुहुर्वत्साधिपो ध्यायन्, प्रमोदं वरमासदत् ॥ २३ ॥ परेद्युर्विपिनोद्देशा–द्वेगादेत्य वनेचरः
। विनयावनतः कश्चि—द्वत्सराजं व्यजिज्ञपत् ॥ २४ ॥ तव सीमांतकांतार—पर्यंते पर्यटन् प्रभो ।
वन्योऽस्ति निजशौंडीर्य—निर्जिताशागजो गजः ॥ २५ ॥ संवर्मितेन महता, ततः सैन्येन दुर्द्धरः ।
वनं वनेचराख्यात—वर्त्मना निर्ययौ नृपः ॥ २६ ॥ देशे दवीयसि क्वापि, व्यवस्थाप्य वरूथिनीं ।
दधद्घोषवतीमेकां, सोऽचलत्करिणोंतिकं ॥२७॥ महाबलत्वसाधर्म्य–स्नेहेनेवातिवेगवान् । पवनोऽ-
भिमुखस्तस्य, ववौ व्यावर्तयन्निव ॥२८॥ परोपकारव्यापार–व्रतसब्रह्मचारिणः । अमुं मुक्तशुकारावै
—स्तरवो वारयन्निव ॥ २९ ॥ अथाग्रे द्रुतमालोक्य, कुंजरं राजकुंजरः । करेण कोणमादाय, मंजु

वीणामवीवदत् ॥ ३० ॥ विपंचीनादपीयूष—श्रद्धालुमनसो मृगाः । अखंडमंडलीबद्धाः, परितस्तं सिषेविरे ॥ ३१ ॥ अवेल्लत्तस्य वल्लक्या, यदा कर्णाध्वनि ध्वनिः । योगींद्र इव नागेंद्र, स्तिमितांगस्तदाभवत् ॥ ३२ ॥ कूणिताक्षमविक्षिप्त—कर्णतालमनाकुलं । एत्य राज्ञोंतिके तस्थौ, भुवि न्यस्तकरः करी ॥ ३३ ॥ तथावस्थे ततस्तस्मिन्, भृशं रभसनिर्भरः । स वीणां वादयामास, सकलो निष्कलस्वनं ॥ ३४ ॥ निःशेषविषयत्यागी, भूतग्रामश्चराचरः । तदेकाग्रः समग्रोऽपि, जज्ञे वाचंयमस्तदा ॥ ३५ ॥ सोऽपि दत्तसुधावादे, नादे निर्मग्नमानसः । न वेद क्वास्मि कोऽस्मीति, योगीव ध्याननिश्चलः ॥ ३६ ॥ निर्यांतिस्म ततोऽकस्मा—त्सिंधुरोदरकोटरात् । भटाः शस्त्रस्फुटाः क्षिप्तं, बिलादिव महोरगाः ॥ ३७ ॥ अहो गृह्णीत गृह्णीत, जीवग्राहममुं नृपं । मास्म यासीदिति क्रूरा—स्ते जजल्पुः परस्परं ॥ ३८ ॥ वल्लकीसल्लकीसांद्र—रसलालसमानसः । सुभटैर्निकटीभूय, रुरुधे राजकुंजरः ॥३९॥ काकोलैरिव तैः पापै—र्निरुद्धः शाठ्यकर्मठैः । राजहंसः स मीमांसा—मिति चेतसि निर्ममे ॥४०॥ नायं दंतावलः सत्यः, किंतु यंत्रमयः स्फुटं । तदिदं विदधे कूटं, मम बंधाय केनचित् ॥ ४१ ॥ एवं

विपंचीव्यापार—पारवश्यमुपेयिवान् । छलेन हो गृहीतोऽस्मि, धिग्मामित्थमनायुधं ॥ ४२ ॥ आपदामापतंतीना—माकर्षणकरं परं । एकं व्यसनमाख्यातं, विद्वद्भिर्महीमंडले ॥ ४३ ॥ महेभबंध-व्यसन—द्वारमासाद्य मेऽद्य तत् । समागता विपत्प्रौढा, या तरीतुं न पार्यते ॥ ४४ ॥ याप्यापत्तर-णोपाया, सापि दूरे वरूथिनो । सेयमंतरकूपार—पेतुषः पोतविच्युतिः ॥ ४५ ॥ इति मिमांसमा-नोऽसौ, वत्सानां परमेश्वरः । उत्पाद्य सुभटैर्नीतः, पुरः प्रद्योतभूपतेः ॥ ४६ ॥ अवदातानुसारेण, प्रद्योतः पारितोषिकं । वितीर्य तेषामावास—गमनाय समादिशत् ॥४७॥ कौशांबीशमवंतीशः, संभा-व्य स्निग्धया दृशा । निजसिंहासनस्यार्धे, गौरवेण न्यवीविशत् ॥४८॥ आलपच्च महीपालं, महाबाहो कलांबुधे । अमीभिश्छलितोऽस्मीति, मास्मांतर्मानसं कृथाः ॥ ४९ ॥ गजेंद्राश्च नरेंद्राश्च, सुवंश्याः सत्ववृत्तयः । सत्कारायैव बध्यंते, छलतोऽपि द्वयेऽप्यमीः ॥५०॥ सद्दक्षानिक्षुभिः संतो, भवादृक्षान् प्रचक्षते । निःपीडिता अपि मुहु—र्माधुर्यं न त्यजंति ये ॥ ५१ ॥ ते हि सर्वत्र सत्कारं, लभंते गुण-सौरभात् । विन्यस्यंते शिरस्येव, कुसुमानि मनीषिभिः ॥ ५२ ॥

तदेतस्यापराधस्य । कौशांबीश त्वमीशिषे । चंद्रो नभश्च भूमिं च, समं विलभते न किं ॥५३॥ बालगोपालयोरेषा, लक्ष्मीरायततो यथा । समस्तापि तथा वत्स, वत्सेश्वर तवाप्यसौ ॥५४॥ तवोपयोगिनी ह्येषा, सफलीभवति स्फुटं । उपकारैकसारं मे । तद्वचो मंतुमर्हसि ॥ ५५ ॥ समानीय तदानीं त्वं, ममैवोत्संगसंगितां । स्वयं देव्या मृगावत्या, तार्त्तीयकः सुतः कृतः ॥५६॥ आनभिराद्य कंठांता, त्वयि मे प्रार्थनागवी । प्रत्यादेशभयाद्वत्स, वितनोति गतागतिं ॥५७॥ संभावयसि चेदानीं, प्रतिषेधाऽभयाक्षरैः ॥ तदेषा चरति स्वैरं, त्वदीयश्रुतिगोचरे ॥५८॥ अथ वत्सेश्वरोऽजल्प—त्ससौष्टवमनिष्ठुरं । मम वः सांत्वनान्नष्टो, हठग्रहपराभवः ॥ ५९ ॥ पितृकर्तृकवात्सल्या—च्चित्तं क्रीतमशंकितं । कार्ये मद्धेतुके क्वापि, ममादिश नरेश्वर ॥ ६० ॥ सत्युपादानसामर्थ्ये, तत्कार्यकरणक्षमः । धात्रीधव तवादिष्टं, को नाम कुरुतेऽन्यथा ॥ ६१ ॥

उवाच चंडप्रद्योतः, कुलोद्योत निशम्यतां । अस्ति वासवदत्तेति, पुत्री मे गोत्रजीवितं ॥६२॥ आराधितेन दत्तेयं, वासवेन सुता मम । ततो वासवदत्तेति, मयास्या नाम निर्ममे ॥६३॥ श्रीनिर्वि-

शेषाऽशेषांगी—मेतां निर्मितवानपि । वेधा बभूव निर्मेधा, व्यंगयन्नेकया दृशा ॥६४॥ एकेन सौर-
भेणेव, नयनेन विना कृता । कार्णिकारस्य साधर्म्यं, बिभरामास मे सुता ॥६५॥ तदेवं लांछनामेनां,
को नाम परिणेष्यति । इयं मामन्वहं हंत, चिंता जागरयत्यलं ॥ ६६ ॥ कलाशिक्षासु दक्षत्व—
मस्याः केवलमीक्ष्यते । तत्सुधीभिरुपाध्यायै—रेनामध्यापयाम्यहं ॥ ६७ ॥ कला संप्रति गांधर्वी,
निःशेषाप्यवशिष्यते । दुहितुर्मे तदेतस्या—स्त्वमाचार्यकमाचर ॥ ६८ ॥ विवस्वानेव तेजस्वी, वायु-
रेव महाबलः । अंभोधिरेव गंभीर—स्त्वमेवैकोऽसि वैणिकः ॥ ६९ ॥ अध्यापयेथाः किंत्वेतां, प्रति-
सीरातिरोहितः । येनैषा निजदोषेण, मनागपि न लज्जते ॥७०॥ कंठे च घोषवत्यां च, द्वयेऽपि त्वं
प्रगल्भसे । उभयस्यापि चैतस्य, पात्रं पुत्रीयमस्तु मे ॥ ७१ ॥ तत्तथेति प्रपेदाने, शतानीकतनूरुहे ।
गंधर्वशालामुर्वीशः, स ततो निरमापयत् ॥७२॥ वत्सराजः सुखं तस्थौ, तस्यां प्रद्योतभूपवत् । अवाप
नांगरक्षेभ्यः, स्वदेशगमनं पुनः ॥ ७३ ॥ ऊचे वासवदत्तापि, पृथिवीपतिनाप्यथ । वत्से तव कला-
चार्यः, सविद्यः समपद्यत ॥ ७४ ॥ न गीते लब्धसौभाग्य—स्तत्परः सोऽपि तुंबरुः । न चापि वल्ल-

॥ ८१ ॥

कोनादे, नारदोऽपि विशारदः ॥ ७५ ॥ प्रतिगात्रं स्फुरच्चित्र—श्चित्रपंककलंकितः । किंतु सोऽस्ति ततोऽधीष्व, पटांतर्धानवर्त्तिनी ॥७६॥ चापल्यात्पटमुत्पाट्य, त्वं चेदालोकयिष्यसि । तव पुत्रि दुरंतोऽय–मामयः संक्रमिष्यति ॥७७॥ प्रद्योतेन ततः सर्वं, तथेति प्रतिपेदुषी । कलां ग्राहयितुं तस्य, संभ्रमेण सुतार्पिता ॥७८॥ यथा ग्रामं यथा तानं, यथा रागं यथा स्वरं । यथा मूर्छितमेतस्या, वत्सराजः समादिशत् ॥७९॥ अचिरेणैव गंधर्व—कलायाः पारदृश्वरीं । तां वीक्ष्य मेने वत्सेशः, स्वस्मादपि सुमेधसं॥८०॥ अयं ध्वनिरियं प्रज्ञा, त्वयाऽस्याश्चेदसृज्यत । अकारि तत्किमेकाक्षी—त्युपालब्ध स वेधसं।८१। तां कलां पश्यतस्तस्याः, स्मृत्वा राज्ञश्च तद्वचः । उन्मीलंति निमीलंति, वत्सेशस्य मनोरथाः ॥८२॥ अथास्याः श्रवणद्वारे, प्रविश्योदयनश्वरः । जहार चौरवच्चित्तं, राजन्वत्यामपि क्षितौ ॥ ८३ ॥ हृतचित्ततयात्यंतं, तस्य वीक्षणकांक्षिणी । सातिविस्वरमध्यैष्ट, नष्टे स्यात्किं न चेतसि ॥ ८४ ॥ स विस्वरमधीयाना–मेनां चुक्रोश कोपतः । आः काणे सर्वशून्यासि, यच्छिक्षां कुरुषेऽन्यथा ॥ ८५ ॥ सा साक्षेपमधिक्षिप्ता, चुकोप च जजल्प च । आः कुष्टिन् निष्ठुरालाप—नात्मानं वेत्सि कुत्सितं

॥८६॥ वत्सराजस्ततो दध्यौ, कथं कुष्टीति भाषते । ज्ञातं याद्दगहं कुष्टी, काणेयमपि तादृशी ॥८७॥
झटित्येव पटीं याव–दयमुत्क्षिप्य वीक्षते । तावद्ददर्श तां फुल्ल–नेत्रनीलोत्पलद्वयीं ॥ ८८ ॥ तामु-
द्वीक्ष्य विशालाक्षीं, स भूम्यर्को व्यतर्कयत् । किं रतिः किमियं लक्ष्मीः, किं शची किं नु रोहिणी
॥ ८९ ॥ अत्यर्थमर्थये नेत्रे, द्रुतमुत्क्षिप्य पक्ष्मणी । एतस्या रूपपीयूषं, पिबतं निभृतं युवां ॥९०॥
अस्याः काणत्वमाकर्ण्य, मनस्त्वमसि कूणितं । भवाभिलाषकल्लोलैः, संप्रत्यस्यां प्रस्तृत्वरं ॥९१॥ प्रद्यो-
तजापि तं वीक्ष्य, चिंतयामास विस्मिता । आदिष्टमन्यथा पित्रा, चक्षुर्भ्यामन्यदीक्ष्यते ॥९२॥ वेधसा
रभसेनास्य, कायाच्छायोपजीवनात् । नूनं निर्मिमिरे चंद्र–महेंद्रमदनादयः ॥९३॥ सैव चूडामणिः
स्त्रीणां, पुष्पास्त्रः शस्त्रवास्तया । तयोदग्रं तपस्तप्तं, या प्रियास्य भविष्यति ॥ ९४ ॥ मम भूयादयं
प्रेयान्, नेयमिच्छापि मेऽर्हति । दरिद्रः किमु कल्पद्रु–मिच्छन्नप्यधिगच्छति ॥ ९५ ॥ नास्यांकपंकजे
हंसीं, मां ततोऽपि चिकीर्षति । कुष्टीति व्यपदेशेन, कुतोऽसौ निह्नुतेऽन्यथा ॥ ९६ ॥ अन्योन्यालोक-
नोद्भूत–तदेकध्यानयोस्तयोः । आगात्कांचनमालेति, राजपुत्र्याः प्रिया सखी ॥ ९७ ॥ तौ विलो-

क्य तथावस्थौ, सा निश्चिक्य विचक्षणा । उद्भून्नूनमन्योऽन्य–मनयोः प्रेम निर्भरं ॥९८॥ सलज्जौ प्रेमयुक्तौ च, तौ विदित्वा च सावदत् । अहो वां किमियं लज्जा, किं वाकारस्य गूहनं ॥ ९९ ॥ इदं गुह्यमगुह्यं वा, परे न पुनरात्मनि । अनिन्हुतव्यगोप्याह–मात्मैव युवयोः पुनः ॥ १०० ॥ ममोपयाचितैरेष, जज्ञे वां प्रेमसंक्रमः । योग्योऽयं युवयोर्जीया–द्योगो विष्णुश्रियोरिव ॥१॥ तदित्थं विदितप्रेम्णो–स्तयोः कांचनमालया । सुखोत्कर्षेण कौमारौ–चित्येन दिवसा ययुः ॥२॥ अथोदयनमाहूय, चंडप्रद्योतभूपतिः । निवेश्यार्धासने प्रीत्या, सगौरवमवोचत ॥ ३ ॥

इहास्ति हस्तिरत्नं मे, नाम्नाऽनिलगिरिर्बली । यदुर्जितजितो मन्ये, दिवमैरावणो ययौ ॥ ४ ॥ एतदीयमदासार–सारिणीवारिसेकतः । इयं मदीयराज्यश्री–वल्लिः पल्लविताधिकं ॥५॥ अकस्मादेव पूर्वेद्यु—रुद्दामतरलाकृतिः । स स्वालानमहास्तंभं, बभंजांभोजनालवत् ॥ ६ ॥ सितांकुशविहस्तैकहस्ता हस्तिपकास्ततः । तमानुपूर्व्या सर्वेऽपि, झगित्यारुरुहुर्मुहुः ॥ ७ ॥ अलब्धासनसंबंधा–स्तेनाह्नाय विधूनिताः । यंत्रक्षिप्ता इवाश्मानः, पेतुस्ते दूरतः क्षितौ ॥ ८ ॥ हतोऽपि प्रसभं वीरै–र्द्रुतमा-

राभिरारिकैः । अवंतीमुपदुद्राव, सिंधुरः स मदोध्धुरः ॥ ९ ॥ सर्वैः सर्वप्रकारेण, प्रतिकारपुरस्सरैः ।
न व्यावर्त्तयितुं चक्रे, लक्षसंख्यैरुपक्रमैः ॥१०॥ सपण्यां विपणिश्रेणि–मुद्धतां सौधपद्धतिं ॥ काननं
कमनीयं च, दलयामास स क्षणात् ॥ ११ ॥ परमूर्जस्विगर्जाभि–र्महेभानपि भापयन् । विंध्योपांत-
वनांतानां, स स्मरन्निर्ययौ पुरात् ॥ १२ ॥ व्यावर्त्तितो यदा नैषः, कृतैरौपयिकैरपि । निराशमनसः
कामं, प्रत्यावृत्तास्ततो वयं ॥१३॥ मदीयो राजवर्गस्तु, निस्तुषस्नेहमोहितः । कुर्वन् पटूनि चाटूनि,
तमद्याप्यनुवर्त्तते ॥१४॥ एतस्य हस्तिमल्लस्य, मल्लीशुभ्रगुणस्पृशः । वियोगजनितोद्वेगै–रस्माभिर्धैर्य-
मुज्झितं ॥ १५ ॥ विनानेन निरालंबं, राज्यं मन्यामहे वयं । प्रासादोऽपि पतत्येव, मूलस्तंभं विना
क्षितौ ॥ १६ ॥ प्रत्यमात्यं प्रतिप्राज्ञं, प्रतिस्त्रि प्रतिपूरुषं । तस्य व्यावर्त्तनोपायान्, पृच्छामिस्म समु-
त्सुकः ॥ १७ ॥ सर्वेषां परमत्रार्थे, राजन्नोजस्विनी मतिः । किं खद्योतादयो भेत्तुं, तमिस्त्रं नैशमीशते
॥ १८ ॥ किं चाभयकुमाराख्यो, मंत्री श्रेणिकभूपतेः । बलच्छलाभ्यामस्माभि–रिहानीतोऽस्ति संप्रति
॥ १९ ॥ अतीवतीव्रप्रतिभो, निःकारेऽप्युपकारवान् । सोऽपि सेवागतोऽस्माभि—रेनमर्थमपृच्छ्यत

॥ २० ॥ ततो विमृश्य तेनोक्त–मवंतीश निशम्यतां । राजात्र वत्सराजोऽस्ति, युष्मन्मूर्त्यंतरं हि यः
॥ २१ ॥ सोऽस्य दंतावलस्याग्रे, विदध्यादुपवीणनं । नादानुगः स्वयमयं, येनालानाय नीयते ॥२२॥
गदेऽस्मिन्नगदंकारं, तत्त्वामत्यर्थमर्थये । वीणानादविनोदेन, वनादानय दंतिनं ॥ २३ ॥ तेनेति प्रण-
यात्प्रोक्तः, परोपकृतिलंपटः । ऊचे वत्सेश्वरो राजन्, विधातास्मि तव प्रियं ॥२४॥ किंतु भद्रवतीपृष्ट
–मधिष्ठाय मया समं । विज्ञा वासवदत्तापि, विधत्तामुपवीणनं ॥२५॥ तथेत्युज्जयिनीनाथः, प्रतिश्रु-
त्य बहुश्रुतः । वत्सां वासवदत्तां च, प्रजिघाय सहामुना ॥२६॥ अथेश्वरस्य कौशांब्याः, प्रस्थानस-
मये तदा । पुमान्नलगिरेः पार्श्वा—दुत्सुकः कोऽप्युपाययौ ॥ २७ ॥ सोऽथ व्यज्ञपयद्राजन्, गजोऽयं
मददुर्धरः । वप्रकेलिं वने नद्या–स्तीरेषु तनुतेऽधुना ॥ २८ ॥ दृशापि स महामात्य–प्रभृतीन् मद-
संभृतः । कुस्वामीव गतापेक्षो, नेक्षते राज्यसेवकान् ॥ २९ ॥ प्रद्योतेन ततस्तस्मि–न्नादिष्टे मार्गदे-
ष्टरि । वशारूढोऽचलद्वत्स–राजो राजसुतान्वितः ॥३०॥ क्रमात्तं देशमासाद्य, राजा राजात्मजापि च ।
गीतस्यानवगीतस्य, रहस्यं तनुतस्तदा ॥ ३१ ॥ अवीवदच्च प्रावीण्या–द्वीणामुदयनस्तदा । यथा स

तस्थावुग्रोऽपि, ग्रावोत्कीर्ण इव द्विपः ॥ ३२ ॥ अयस्कांत इवानंदी, घोषो घोषवतीभवः । अयस्पिंड-
मिवाकर्ष—त्तं वारणशिरोमणिं ॥ ३३ ॥ उल्लंघ्य दूरमध्वानं, विपंचीध्वनिनाऽमुना । पोतः सुपवनेनेव,
स्वां पुरीमाययौ गजः ॥ ३४ ॥ उद्वेल्लद्वल्लकीनाद्—नव्यांकुशवशंवदः । एत्य स्तंभमवष्टभ्य, तस्थौ
स्वस्थः स कुंजरः ॥ ३५ ॥ उद्दामगुणपुष्पश्री—वसंतोऽथ वसंतकः । भद्रवत्या महामात्रो, वत्सराजं
व्यजिज्ञपत् ॥ ३६ ॥ धात्रीधव तवालापैः, कलापैरिव केकिनः । अतिचित्रैरतिस्निग्धै—रधमर्णोऽस्मि
निर्मितः ॥ ३८ ॥ द्वित्राहोरात्रमित्रस्य, जनस्यास्य कदाचन । व्यापार्यास्तन्निजे कार्ये, प्राणाः स्वामि-
न्निमे त्वया ॥ ३९ ॥ स्वस्थानमधुना गंतु—मादेशं देहि मे प्रभो । इति वत्सेशमापृच्छ्य, स्वावासेऽ-
गाद्वसंतकः ॥ ४० ॥ तस्यां गंधर्वशालायां, भुक्तिगुप्तिगृहे स्थितः । सप्रेमां वत्सराजोऽपि, राजपुत्री-
मपाठयत् ॥ ४१ ॥ दूरे समस्तमप्यन्य—न्न क्षेमालापतोऽपि तं । तदभ्यनंदत्प्रद्योत—स्तेन सोऽजनि
दुर्मनाः ॥ ४२ ॥ स दध्यौ भ्रमरश्यामा, प्रद्योतस्य मुखद्युतिः । अनेनाप्यवदातेन, दृश्यतेऽसौ यदी-
दृशी ॥ ४३ ॥ तन्मन्ये मन्युजननीं, वहत्येष विपक्षतां । नीलोपाधिं विना न स्या—न्नीलता स्फटि-

कोपले ॥४४॥ न मे वासवदत्ताया, अनुरागोऽस्य संमतः। एतेन मम काणेति, कथितेयं किमन्यथा ॥ ४५ ॥ यावदेतस्य नोदेति, शत्रुभावोचिता मतिः। तावत्केनाप्युपायेन, स्वदेशंप्रति गम्यते ॥४६॥ तदेदं चिंतयन्नेष, जल्पितो राजकन्यया। आश्चर्यमार्यपुत्रेदं, गवाक्षेण निरीक्ष्यतां ॥४७॥ असौ कुवेषो वर्षीयान्, उन्मत्तो नृत्यति द्विजः। स्वैरं गायति गीतं च, वैपरीत्यमहो विधेः ॥४८॥ ऊर्ध्व-मालोकयन्नावां, कथमश्रूणि मुंचति। गीतनृत्यवदेषापि, काप्यस्योन्मत्तता नवा ॥ ४९ ॥

अथ पृथ्वीपतिस्तस्या, वाक्यादालोक्य तं द्विजं। चिंतयामास किमसौ, न स्याद्यौगंधरायणः ॥५०॥ येनाभवद्विपत्पंक—मग्नं मामस्य पश्यतः। स्वच्छंदमुच्छलद्बाष्प—पिच्छलं नेत्रयुग्मकं ॥५१॥ तातवत्सलमालोक्य, चिरकालान्ममाप्यमुं। उत्कंठामांसलैः कंठो, बाष्पपूरैरपूर्यत ॥ ५२ ॥ इति चिंतापरे राज्ञि, सोऽग्रजन्माग्रतो ययौ। चित्रैकपात्रमेकत्र, दृश्यंते तादृशाः कुतः ॥ ५३ ॥ प्रविश्य तस्यां शालाया—मुत्कंठाभरनिर्भरः। सोऽकस्माद्वत्सराजस्य, तस्थौ बद्धांजलिः पुरः ॥ ५४ ॥ आनंदा-न्नयनांभोज—भृंगारमुखनिर्गतैः। अभ्यषिंचदिवांभोभिः, स भृशं भक्तिवल्लरीं ॥ ५५ ॥ नरनाथस्त-

मालिंग्य, बभाषे बाष्पनिर्भरः । मंत्रीशः कुशलं राज्ये, तस्य धूः कस्य चार्पिता ॥ ५६ ॥ कथमाक्रम्य पंथान—मियतीं भुवमागतः । कथं चात्र प्रविष्टोऽसि, वेष्टितेऽत्र पदातिभिः ॥ ५७ ॥ इति पृष्टो रहस्याख्यत्, सर्वं यौगंधरायणः । तदा बंदीकृतो देव–श्चिरेणाज्ञायि सेनया ॥ ५८ ॥ साथ क्रोधा- दधाविष्ट, दुष्टनिग्रहकाम्यया । परं देव न कुत्रापि, शत्रुसैन्यमुदैक्षत ॥ ५९ ॥ ततः सेनाप्यसेना सा, त्वामनासेदुषी प्रभो । लज्जानम्रमुखी रात्रौ, राजधानीमुपाययौ ॥ ६० ॥ आवेदितेऽत्र वृत्तांते, तया बाष्पायमाणया । सर्वास्यामपि कौशांब्यां, शोकाऽद्वैतमजायत ॥६१॥ अहं तं मोहं संहृत्य, सेना- पतिमभाणिषं । दंडेश युज्यते शोको, लोकवन्नावयोरथ ॥६२॥ तत्त्वं राजधुरं धेहि, येन स्वामिनमानये । विनीतः सोऽपि सेनानी—स्तथेति प्रतिपन्नवान् ॥ ६३ ॥ प्राग्दत्ताः सिद्धपुत्रेण, चित्रातिशयशा- लिनीः । आदाय गुटिकाः काश्चि—दथ प्रस्थितवाहनं ॥ ६४ ॥ भीमपल्लीमथागत्य, पल्लींद्रं दृष्टवानहं । मत्तो विदितवृत्तांतः, सोऽपि खेदं समासदत् ॥६५॥ स स्मरन्निखिलां युष्म—द्गोत्रमैत्रीं पुरातनीं । त्वत्कार्ये यत्नवानेवं, संकेतं ग्राहितो मया ॥ ६६ ॥ आगच्छंतं पथानेन, वत्सेश्वरनरेश्वरं । अह्नाय

प्रतिगृह्णीयाः, संमुखः सपरिच्छदः ॥ ६७ ॥

एवं तमात्तसंकेतं, कृत्वात्र द्रुतमागमं ॥ इह हि ग्रहिलीभूय, प्रतिचत्वरमभ्रमं ॥ ६८ ॥ केनाप्यहं न लक्ष्येयं, येन भ्राम्यन्निरर्गलं । कुत्रापि त्वां च पश्येय—मपश्यं चापि पुण्यतः ॥ ६९ ॥ त्वामुद्वीक्ष्य विभो दुष्ट—पदातिपरिवेष्टितं । धैर्यसेतुभिदोऽभूवन्, मम नेत्रजलोर्मयः ॥ ७० ॥ ततस्तेंतिकमागंतु—मदृश्यीकारकारणं । तदैव गुटिकामेकां, मुखांतः क्षिप्तवानहं ॥ ७१ ॥ प्रभाववैभवादस्या, देव त्वदपरो जनः । विलोकते न मे रूपं, शृणोति न च मे वचः ॥ ७२ ॥ यथैवाहमिहायातः, केनचिन्न च वीक्षितः । तथा देव त्वमागच्छ, संतु वत्साः सदोत्सवाः ॥ ७३ ॥ अथोदात्तां नृपो वाच—मुवाच सचिवोत्तम । विधुरात्प्रभुमुद्धर्तुं, त्वयि धौरेयता स्थिता ॥ ७४ ॥ उल्लंघयामि नो वाचं, शक्तिभक्तिमतस्तव । किंत्वियं वत्सराजाय, वचोयुक्तिर्न रोचते ॥ ७५ ॥ यस्य मे त्वादृशो मंत्री, वाचस्पतिविजित्वरः । यस्य मे दुर्जयानीकः, शतानीको नृपः पिता ॥ ७६ ॥ यस्य मेऽनुपमेयश्री—र्माता देवी मृगावती ॥ पलाय्य तस्य मे यानं । मंत्रिराज त्रपाकरं ॥७७॥ युग्मं ॥ राज्य-

सर्वस्वमाच्छिद्य, प्रद्योतस्य सुतामिमां । पश्यतोऽस्यैव नेतासि, चेन्मां तत्ते मतिर्मतिः ॥७८॥ घन-
स्नेहा समागत्य, यदियं राजपुत्र्यपि । मम राज्यश्रियोऽजस्रं, सपत्नीत्वं चिकीर्षति ॥ ७९ ॥ सखी
कांचनमालाख्या, तस्या मूर्त्तमनोरथा । भवत्सार्थे समागंता, स्वामिनी सहगामिनी ॥ ८० ॥ किंचा-
स्त्यत्र महामात्रो, भद्रवत्या वसंतकः । सोऽपि निस्सीममस्मासु, दाक्षिण्यमनुरुध्यते ॥ ८१ ॥ तत-
स्तवोपजापस्य, प्रतापस्येव मे ध्रुवं । अस्त्येष विषयो योग्यः, संस्कारस्येव सन्मणिः ॥ ८२ ॥ ततो
भद्रवतीस्कंध—मधिरुह्य निराधयः । विविधायुधसंनद्धा, गच्छामः सपरिच्छदाः ॥ ८३ ॥ तन्मंत्रिन्
पंचरात्रेण, सर्वमर्थं समर्थय । कार्येऽस्मिन् सहकारिणः, संतु नः कुलदेवताः ॥८४॥ इत्युक्तः सचि-
वोत्तंसः, शीघ्रं यातो गृहाद्बहिः । पुनराहृतदृश्यत्व—मुन्मत्तीभावमन्वभूत् ॥ ८५ ॥ सिंहद्वारमथागत्य,
सुश्लोकः श्लोकमीदृशं । चंडप्रद्योतभूपस्य, पश्यतः पठतिस्म सः ॥८६॥ यदि तां चैव तां चैव, तां
चैवायतलोचनां । न हरामि नृपस्यार्थे, नाहं यौगंधरायणः ॥८७॥ तत्र श्रोत्रातिथौ याते, कोपात्पा-
टलपाटले । नृपश्चिक्षेप साक्षेप—श्चक्षुषी ग्रहिलंप्रति ॥८८॥ ततः स कपटोन्मत्तो, नृत्यन्नूर्ध्वंदमः

क्षितौ। क्ष्मापतेर्वीक्ष्यमाणस्य, मूत्रयामास सन्मुखः ॥८९॥ पूर्वश्लोकं पुनर्गायन्, निर्विलंबदिगंबरः। तत्र मूत्रार्द्रपंकांके, क्षोणीपीठे लुलोठ च ॥ ९० ॥ कोऽप्येष वातकी वृद्धो—ऽथवायं च पिशाचकी। निश्चित्येति तमैक्षिष्ट, क्षोणीपतिरवज्ञया ॥९१॥ मायापस्मारिणा तेन, ततो गत्वा वसंतकः। निवेद्योदयनप्रोक्तं, तत्कार्याय प्रवर्त्तितः ॥९२॥ कार्यं तन्मुदितः कर्तु—मारेभेऽथ वसंतकः। प्रतिपन्नस्य निर्वाहे, सावधाना हि साधवः ॥ ९३ ॥ गजवर्गः समग्रोऽपि, व्यपदेशेन केनचित्। नीतस्तेन नयज्ञेन, मद्यदानात्प्रमत्ततां ॥ ९४ ॥ ततो भद्रवतीं भद्र—मिच्छन्नुदयनंप्रति। नानायुधादिसामग्रीं, यात्रायोग्यामसौ व्यधात् ॥ ९५ ॥ घटोश्चतस्रः संस्थाप्य, तन्मूत्रपरिपूरिताः। करेणोर्निबिडीचक्रे, कक्षाबंधं वसंतकः ॥९६॥ कक्षाबंधप्रबंधे च, रसितं विततान सा। संजायंते निमित्तानि, भाविभावानुसारतः ॥ ९७ ॥ तत्रांधः सन्निधौ कश्चि—दनंधश्चेतसा पुनः। निमित्तवेत्ता तत् श्रुत्वा, पपाठ श्लोकमीदृशं ॥ ९८ ॥ कक्षायां बध्यमानायां, तथा रसति हस्तिनी। योजनानां शतं गत्वा, प्राणत्यागं करिष्यति ॥ ९९ ॥ ततो विधाय सामग्री—मागत्यामात्यपुंगवः। गमनप्रह्वमाह्वास्त, राजानं

रजनीमुखे ॥१००॥ निर्व्याजं व्याजहाराथ, राजा राजसुतां तदा। वचो मे श्रूयतामेक—मेकतानं मनः कुरु ॥ १ ॥ प्राप्तः संप्रत्यमात्यो मां, कौशांबीं नेतुमुत्सुकः। तद्गंतास्मि विधातास्मि, वत्सानामुत्सवं चिरात् ॥ २ ॥ वांछा वत्साधिपे ह्यस्ति, यदि ते मदिरेक्षणे। तदुत्तिष्ठ प्रतिष्ठस्व, संप्रत्येव मया समं ॥ ३ ॥ तदाकर्ण्य प्रसन्नास्य—द्युतिः प्रद्योतनंदिनी। अभूदग्रेसरी राज्ञः, समं कांचनमालया ॥४॥ नृपोऽथ सपरीवारः, कृत्वा घोषवतीं करे। आरुह्य करिणीमुच्चै—रिदं राजपथेऽपठत् ॥५॥ एषः प्रयाति सार्थः, कांचनमाला वसंतकश्चैव। घोषवतीभद्रवत्यौ, वासवदत्ता उदयनश्च ॥६॥ विदिते तत्र वृत्तांते, क्रुद्धः प्रद्योतभूपतिः। सुतौ गोपालपालाख्यौ, समाहूय समादिशत् ॥७॥ बलात्पलाय्य गच्छंतं, वत्सराजमुदायुधौ। युवां नलगिरिस्कंध—मधिरुह्यानुगच्छतं ॥८॥ सुता वासवदत्तापि, तेन नीता सहात्मना। अस्या व्यावर्त्तने यत्नं, कुर्वीयाथां यथा तथा ॥९॥ संमतो मे न जामाता, लोकंपृणगुणोऽप्ययं। अस्य पक्षो विपक्षो न, पारंपर्यक्रमायतः ॥१०॥ इति तातसमादिष्टौ, दृढं संवर्मितावुभौ। गजमात्रपरीवारौ, कुमारौ तावधावतां ॥ ११ ॥ भद्रवत्यामतीतायां, पंचविंशतियोजनीं। मदा-

मोदमथाघ्राय, जल्पतिस्म वसंतकः ॥ १२ ॥ गजराजो महाराज, पश्चादायाति वेगतः । लुप्तसप्तच्छ-
दोन्मादो, मदामोदो वदत्ययं ॥१३॥ करेणोर्द्विगुणं याति, जंघालोऽयं महागजः । तस्मिन्नेवं वदत्येव,
स चक्षुर्लक्षतामगात् ॥ १४ ॥ ततो राजसुताऽवादी—दार्यपुत्र ममाग्रजौ । अधिरुह्यैनमायातौ, त्व-
दनुपदिकाविमौ ॥ १५ ॥ हेतुं पत्यहिते ह्यस्मिन्, धिग्मामक्षलकारिणीं । सद्यौ सद्योन्नतस्कंधौ, यदेतौ
केन संप्रति ॥ १६ ॥ ततोऽभ्यधत्त भूपाल—स्तामुदात्तमतिस्तदा । राजपुत्रि त्रपाकारि, कथमीदृगु-
दीर्यते ॥१७॥ वल्लकीवादने पूर्वं, विलोक्य लघुहस्ततां । अधुना मम युद्धे तु, तामेतामवलोकय ॥१८॥

इति जल्पंतमेवैतं, कुमारौ ताववोचतां । चौर स्वसारमस्माक—मपहृत्य क्व गच्छसि ॥१९॥
तत्तिष्ट शस्त्रमादत्स्व, यदि शौंडीर्यमस्ति ते । पीतं पलायमानस्य, नावयोर्विशिखैरसृक् ॥२०॥ ताभ्या-
मधिज्य चापाभ्यां, वाक्यैरेवमरुंतुदैः । कुपितो धृतधन्वासौ । प्रहर्तुमुपचक्रमे ॥ २१ ॥ तयोर्मनोरथैः
सार्धं, धनुर्वेदधनंजयः । बाणश्रेणिमसौ चंडै—र्निजकांडैरखंडयत् ॥ २२ ॥ स गोपालं च पालं च,
बाणच्छेदविषादिनं । निर्ममे निजधन्वोत्थै—र्मार्गणैर्मर्ममार्गणैः ॥ २३ ॥ विलक्षवदनो वीक्ष्य, तौ

कुमारौ वसंतकः । अस्फोटयद्घटीमेकां, करिणीं चाप्यनुनुदत् ॥ २४ ॥ मग्नोऽनलगिरिस्तत्र, मूत्रसंचयपंकिले । प्रसह्य प्रेर्यमाणोऽपि, न पुरः पदमप्यगात् ॥२५॥ उवाच पालं गोपाल–स्ततो विज्ञाय तद्बलं । जेतुमिंद्रोऽपि नो वत्स, श्रीवत्सेश्वरमीश्वरः ॥२६॥ एतस्याच्छेतुमुत्संगा—त्त्वंगीं किल कः प्रभुः । सिंहीं सिंहांकपालीतः, केनापि किमु गृह्यते ॥२७॥ किं चासौ भाग्यवानार्यो, विनयी विक्रमी क्रमी । सत्त्वी च तदसौ वत्स, स्वसुर्नः प्रवरो वरः ॥ २८ ॥ अलं तदग्रतो गत्वा, वत्स व्यावर्त्यतेऽधुना । तथा च कार्यं येनाय—मर्थस्ताताय रोचते ॥ २९ ॥ आर्यः प्रमाणमर्थेऽस्मि–न्नार्येण परवानहं । इति व्यज्ञपयत्पालः, सादरः सोदरंप्रति ॥ ३० ॥ क्रमादवंतीमागत्य, ततस्तौ तातचेतसि । स्थापयामासतुः सर्व–मर्थमेनं मनोगतं ॥ ३१ ॥ कियत्यपि व्यतीतेऽथ, घटीं पथि वसंतकः । द्वितीयां स्फोटयामास, करिप्रतिभयात्स्वयं ॥ ३२ ॥ इत्थं तृतीयां तुर्यां च, चिक्षेप स घटीं क्षितौ । शतयोजनमध्वानं, सा च भद्रवती ययौ ॥ ३३ ॥ अत्रांतरे करेणुः सा, मार्गखेदाद्व्यपद्यत । निमित्तानि निमित्तज्ञै–रादिष्टानि हि नान्यथा ॥३४॥ तस्यां पतित्वा सुतायां, करेणौ तत्र कानने । मार्ग-

चिंतां जजागार, जगतीशस्य चेतसि ॥ ३५ ॥ वसंतकश्च मंत्री च, समयज्ञावुभावपि । परिचर्याकृते राज्ञ—स्तं पल्लींद्रमुपेयतुः ॥ ३६ ॥ नृपो वासवदत्ता च, समं कांचनमालया । दुःखार्त्तौ स्म प्रवर्त्तेते, पद्भ्यां गंतु ततोऽग्रतः ॥ ३७ ॥ अटव्यं च महाटव्यां, विरहो वाहनेन च । द्वयमेकपदे तेषां, श्रमाय समजायत ॥ ३८ ॥ स्वस्य बंधः स भूभर्तु—र्विदधे न तथा व्यथां । यथा वासवदत्तायाः, पादचारस्तदातनः ॥ ३९ ॥ इतस्ते विषमा भूमि—रितस्ते कंटकाः पुरः । इतस्ते पन्नगास्तन्वि, पादं मुंचावधानतः ॥ ४० ॥ अयं गिरिर्दुरारोहः, सरोरुहसहोदरौ । तव पादौ च पद्माक्षि, भुजस्त-न्मेऽवलंब्यतां ॥ ४१ ॥ अनवद्यानने नद्या, हृदयद्वयगं पयः । दुस्तरं च ततो भीरु, मम स्कंधेऽधि-रुह्यतां ॥४२॥ इत्थं वासवदत्ताया—श्चाटुकारेण वर्त्मनि । विदधे वत्सराजेन, परिचर्याविधिः स्वयं ॥ ४३ ॥ चतुर्भिः कलापकं ॥

नितंबदुर्वहत्वेन, निषीदंती यथातथा । मैत्र्यमासूत्रयामास, सा बाष्पैर्नृपनेत्रयोः ॥ ४४ ॥ तपनातपसंतप्त—मास्यमस्या विलोकयन् । दध्रे धात्रीपतिर्दोर्भ्यां, दुकूलातपवारणं ॥ ४५ ॥ विस्तार्य

पटमाधाय, धनुर्दंडमधः परं। धर्मे तस्य निषण्णोऽग्रे, व्यधात्पटकुटीं नृपः ॥४६॥ वपुस्तस्याः श्रमोद्भेदि—स्वेदांभोबिंदुदंतुरं। प्रमृज्य वीजयांचक्रे, स स्वचीनांशुकांचलैः ॥ ४७ ॥ तस्याः पथपरिश्रांतिं, क्लेशतोऽपानयन्नृपः। प्रेमावलोकितैः पत्यु—रक्लेशे नैव सा पुनः ॥४८॥ स्वयमानीय पानीयं, कृत्वा पुटकिनोपुटे। तृष्णां मुष्णात्यसौ तस्याः, क्षणेनैव क्षितीश्वरः ॥ ४९ ॥ ततो दत्वा करालंब—मंबरव्यापिभिर्द्रुमैः। छायाभिराममारामं, तां निनाय नरेश्वरः ॥ ५० ॥ नृपतिः स्वयमानीतैः, परिणाममनोरमैः। आश्वस्तां तां फलैस्तत्र, प्राणवृत्तिमकारयत् ॥५१॥ साऽवनीपतिविन्यस्त—पल्लवस्रस्तरस्थिता। रविक्रांतनभोमध्यं, मध्यंदिनमलंघयत् ॥ ५२ ॥ अतिदीर्घद्रुमच्छाये, जाते पश्चिमवासरे। कियंतमपि पंथानं, लंघयामास सा पुनः ॥ ५३ ॥ एतां तीव्रातपक्लांतां, विभाव्येव नभोमणिः। एकच्छायं तदा विश्व—मनुक्रोशादिवादधे ॥ ५४ ॥ एतां संताप्य मृद्वंगीं, किरणैरुल्मुकैरिव। अपत्रपिष्णुरुष्णांशु—र्गतोऽवश्यमदृश्यतां ॥ ५५ ॥ तस्याः कांतारसंचार—व्यसनप्रश्नकाम्यया। मन्येंधकारितमुखा—स्तदानीं मिलिता दिशः ॥ ५६ ॥ मार्गश्रमसमाहूत—निद्रामिलित-

लोचनां । नृपो निजांकपल्यंके, राजपुत्रीमसूषुपत् ॥ ५७ ॥ सरोजसुकुमालाभ्यां, कराभ्यां तदभिज्ञया । अंह्रिसंवाहनं चक्रे, तस्याः कांचनमालया ॥ ५८ ॥ इयं हि सहते क्लेशान्, मत्कृतानिति चिंतया । श्लिष्टोऽयमिति सेर्ष्येव, न निद्रा भूपमभ्यगात् ॥ ५९ ॥ तस्या मृगदृशो रक्षा—जागरूकस्य भूपतेः । अनल्पैरेव संकल्पै–र्विभातास्म विभावरी ॥६०॥ भद्रे पांथासि तन्निद्रां, सत्वरं मुच्यतामिति । शंसंतश्चक्रिरे तारं, शब्दान् शंके शकुंतयः ॥ ६१ ॥ तस्याः श्रमजुषः शंके, करालंबनहेतवे । करान् प्रसारयामास, लोकबंधुर्दिनेश्वरः ॥ ६२ ॥ ततः सा मंदमुत्थाय, चचाल पद्चारतः । को ह्यदृष्टसमादिष्टां, वर्त्तनीमतिवर्त्तते ॥६३॥ तदा पादाः सहस्रांशो–रायतंते यथा यथा । क्रमात्प्रद्योतदुहितु—र्मंदायंते तथा तथा ॥ ६४ ॥ तरुणे तरुणौ याव—त्ते सर्वे विश्रमार्थिनः । साकांक्षं चिक्षिपुश्चक्षुः, प्रतिवृक्षं प्रतिक्षणं ॥ ६५ ॥ पुरो भयंकरां ताव–त्तं हक्कामुपशुश्रुवुः । साक्षाच्चक्रुश्च सन्नद्धा—मुद्धतां शाबरीं चमूं ॥ ६६ ॥ अथ प्रद्योतदुहिता, भीताऽभाषत भूपतिं । एतैः पुरस्तादस्तोकै—रुद्धोऽध्वा पश्य दस्युभिः ॥ ६७ ॥ अयं नो निःसहांगानां, धिगनर्थः पुनः पुनः । अथवा

मंदभाग्याना-मापदः स्युः पदे पदे ॥ ६८ ॥ अथ वत्सेश्वरोऽजल्प-त्कमलाक्षि किमाकुला । कुरं-
गारिः कुरंगाणा-मंतकृद्भूयसामपि ॥ ६९ ॥ अस्तु मे स्मर्यमाणाथ, शिवदा हि मृगावती । इति
मंत्रं स्मरेस्त्वं तु, येनेष्टफलमाप्स्यसि ॥७०॥ प्रियामित्थं व्यवस्थाप्य, भिल्लानाह महोपतिः । शृगा-
लानामिवायं वः, कः स्वैरोज्जागरः पुरः ॥७१॥ यतो वराकः कंपेत, प्राकृतः पन्नगेक्षणे । पत्युः पुन-
र्विहंगाना-माहारः स मनोहरः ॥ ७२ ॥ प्रतिपक्षक्ष्मापाल-कुक्षिविक्षोददक्षिणाः । प्रहरंतः पुलिं-
देषु, त्रपंते मम पत्रिणः ॥७३॥ तस्करत्वापराधित्वा-द्वधबंधादिकारिणः । भवंतो येन तेनायं, कोदंडः
कुंडलीकृतः ॥७४॥ इत्याक्षिप्तास्ततस्तेऽपि, जगदुर्जगतीपतिं । गर्वं सर्वंकषं कुर्वन्, कथं पांथ न लज्जसे
॥ ७५ ॥ वयं निंद्याः पुलिंदाः स्म-श्चक्रवर्त्ती भवान् पुनः । इदं हास्तिकमश्वीयं, परितस्तव दृश्यते
॥ ७६ ॥ वातूल तदितो याहि, निहतेनापि किं त्वया । पुरतः कल्पवल्लीव, बह्वाकल्पास्ति यांगना
॥ ७७ ॥ रत्नाभरणमेतस्या, गत्वा गृह्णीमहे वयं । विजयेमहि माहात्म्यं, येन पुण्यजनेशितुः ॥७८॥
उदोर्यैवमनार्यास्ते, किंचिदुच्चावचः स्पृहाः । अनुस्मरंतीं तं मंत्रं, प्रधावंतिस्म तांप्रति ॥७९॥ महीप-

तिरमूंश्चक्रे, मार्गणैर्मृत्युगोचरान् । महत्स्वपचिकीर्षा हि, सद्यः फलति पापिनां ॥ ८० ॥ पुलिंदध्व-
जिनी योध्धु—मारेभेऽभिमुखी ततः । तेने तेन शरैः सापि, विहस्ता हस्तलाघवात् ॥ ८१ ॥ ततो
दवीयो देशस्थ—मुपस्थाय चमूपतिं । सा सर्वं कथयामास, तच्छौंडीर्यविजृंभितं ॥ ८२ ॥ सोऽप्या-
भरणलोभेन, गर्भचौरश्चमूपतिः । सन्नद्धः सायुधो धावन्, ददर्शोदयनं पुरः ॥ ८३ ॥ उपलक्ष्य स
वैलक्ष्यः, समुत्तीर्य तुरंगमात् । स भूमिलुठनैरेत्य, न्यपतन्नृपपादयोः ॥ ८४ ॥ तेन मंत्रप्रभावेण,
कर्मणा च महीपतेः । उभयेनाद्भुतेनासौ, राजपुत्री विसिस्मये ॥ ८५ ॥ नृपेण पाणिना पृष्टे, स्पृष्टो
हृष्टश्च सोंजसा । पल्लींद्रो न्यगदद्देव, दुर्नयः क्षम्यतामयं ॥ ८६ ॥ क्षोणीवल्लभ भिल्लानां, भल्लूकानां
च नांतरं । उभयेऽपि च बीभत्सा, दुःकर्माणा द्वयेऽपि च ॥८७॥ किं च मे दत्तसंकेतः, कुत्र योगंधरा-
यणः । इत्युक्ते तेन सक्षोभो, भूपालः समभाषत ॥ ८८ ॥ वसंतकश्च मंत्री च, द्वावपि प्रहितौ पुरः
। किं त्वां नोपस्थितावित्थं, व्याहृतो नेति सोऽब्रवोत् ॥ ८९ ॥ तयोरपायसंकल्प—शंकाशंकुसमाकुलः
। पल्लींद्रेण निजां पल्लीं, निन्ये तेनावनीपतिः ॥ ९० ॥

प्रभूतैः प्राभृतैस्तत्र, भक्त्या सत्कृत्य भूपतिः । पल्लीशेनोपकौशांबि, निर्विलंबमनीयत ॥ ९१ ॥ तं विदित्वाथ वृत्तांतं, चरद्वारा रुमण्वता । पुर्यामुत्सवमादिश्य, सत्कृतः स प्रभुर्निजः ॥९२॥ पुरीपरिसराराम–सौधमध्यास्त पार्थिवः । नित्यं वसंतकामात्यौ, तदीयहृद्ये पुनः ॥ ९२ ॥ अथ प्रातः प्रतीहारः, प्रीतः क्ष्मापं व्यजिज्ञपत् । अस्ति द्वारि नरद्वंद्व–युतो यौगंधरायणः ॥ ९३ ॥ शीघ्रं प्रवेशयेत्युक्तः, स तान् प्रावीविशत्ततः । प्रणतस्तैर्नृपो हर्षा–दूचे मंत्रिवसंतकौ ॥९४॥ अंतराले विलंबो वां, कथं को वा पुमानयं । एवमाज्ञापितो मंत्री, सर्वं राज्ञे व्यजिज्ञपत् ॥ ९५ ॥ अस्य पल्लीपतेः स्वामिन्, स्वरूपज्ञापनोत्सुकः । आगच्छंस्तुच्छवेषोऽपि, मुषितोऽहं मलिम्लुचैः ॥ ९६ ॥ तथाप्यमुक्तवर्त्मानं, यात्रातो वलितस्तदा । मामवंतीशसेनानो, दृष्टवान् सवसंतकं ॥९७॥ स वसंतकमात्मीयं, परकीयं च मां पुनः । मिलितौ द्वावपि प्रेक्ष्य, तदा नौ प्रोक्तवानिदं ॥ ९८ ॥ विरुद्धद्रव्यसंयोगः, स्याद्यथानर्थहेतवे । तथा राजविरुद्धाय, संगतिर्वां विरोधिनोः ॥९९॥ स एवमावामाक्षिप्य, भयलोलविलोचनौ । गृहीत्वा तस्करग्राहं, चक्रे काराकुटुंबिनौ ॥ १०० ॥ अवंतीमेत्य सेनान्या, त्वत्स्वरूपं निशम्य च ।

आस्थानस्थाय तेनावां, प्रद्योतायोपदीकृतौ ॥२॥ ततो जगाद प्रद्योतः, सेनाधीश ममाधिकं । आसो-
दुदयने क्रोधः, प्राणनिग्रहणावधिः ॥ ३ ॥ आभ्यां किंतु कुमाराभ्यां, वचोयुक्तिजलोर्मिभिः । स व-
ह्निरिव दीप्तोऽपि, दूरं विध्यापितोऽधुना ॥ ४ ॥ अस्मन्मनस्तथैताभ्यां, तद्गुणैः प्रगुणीकृतं । दत्ता
वासवदत्तापि, तस्यास्माभिर्मुदा यथा ॥ ५ ॥ स एष भद्र संबंधी, तनौ यौगंधरायणः । न्यस्ता
वत्सैतदुत्संगे, संप्रत्यायुष्मी मया ॥ ६ ॥ शतानीकमृगावत्योः, कौतुकानि निरंतरं । असौ वत्सेश्वरा-
मात्यो, मत्पुत्र्याः पूरयिष्यति ॥ ७ ॥ वसंतकोऽपि वत्साया–स्तत्रास्तु परिचारकः । उक्त्वेति राजा
सेनान्य—मथ प्राह वसंतकं ॥ ८ ॥ क्षेमेण वर्त्ततेऽस्माकं, भद्र भद्रवती वशा । अथायं कथयामास,
सगद्गदमधोमुखः ॥ ९ ॥ योजनानां शतं गत्वा, सा करेणुशिरोमणिः । व्यपद्यत महीनाथ, भाग-
धेयैः समं मम ॥ १० ॥ क्षोणीभर्तुः कुमार्याश्च, वीक्ष्य चंक्रमणक्रमं । आवां पल्लींद्रमानेतुं, व्रजं-
तावमुना धृतौ ॥ ११ ॥

निशम्येदमवंतीशः, सुतामनुशुशोच तां । वत्से त्वमधुना वन्ये, पथि चंक्रमसे कथं । १२ ॥

सर्वदैवातपत्रेण, त्राततीव्रातपक्रमा । घर्मं मर्मविधं वत्से, त्वं कथं सहसेऽधुना ॥१३॥ सोरभोद्गारि तद्वारि, निपीयापीयसे कथं । पयोऽधुनाध्वकासारे, कासरैः कलुषीकृतं ॥ १४ ॥ प्रातराशप्रिये पुत्रि, निःपरित्रेऽधुना पथि । तवाशनायाऽपाथेयं, कथं न प्रथते व्यथां ॥१५॥ हंसतूलीनिलीना या, पुष्पेणापि स्म ताम्यति । कथं निद्रायसे पुत्रि, स्थपुटासु स्थलीषु सा ॥१६॥ कूजितैः केलिहंसानां, या शय्यातलमत्यजः । सा स्फारैः फेरफूत्कारैः, कथं निद्रां विमुंचसि ॥१७॥ निर्धनो निःपरीवारः, शूरोऽपि सकलोऽपि ते । वत्से वत्सेश्वरः कुर्या—त्प्रेमवानपि किं प्रियं ॥१८॥ तमेवमनुशोचंत—मात्मजां मालवेश्वरं । वत्सेभ्य आगतश्चैक—श्चरो विज्ञो व्यजिज्ञपत् ॥१९॥ वत्सराजं महाराज, सममात्मजया तव । वेगान्निनाय कौशांबीं, पल्लींद्रो निरुपद्रवं ॥ २० ॥ सुधाकल्पमिमं जल्प—माकर्ण्य नृपतिस्ततः । मान्यं तमेव सेनान्यं, सानंदमिदमादिशत् ॥ २१ ॥ जयवर्मन् द्रुतं गत्वा, वत्सान् वत्सां विवाहय । सुखं सहैव नेतव्या—वेतौ मंत्रिवसंतकौ ॥ २२ ॥ गत्वा गजशतं वाजि—सहस्रं च महाजवं । वराय वरविद्याय, दद्याः कंकणमोचने ॥ २३ ॥ एवमादिश्य संवाह्य, प्रस्तुतोचितवस्तुभिः । वीवाह-

व्यवहारज्ञं, तमिह प्राहिणोन्नृपः ॥ २४ ॥ स एष जयवर्माख्यः, प्रद्योतस्य चमूपतिः । सेनां संस्थाप्य पुरतो, विज्ञापयितुमागतः ॥ २५ ॥ ततो विज्ञपयामास, सेनानीर्देव मंत्रिणा । यदुक्तं तत्तथा किंतु, शुभं निर्णीयतां दिनं ॥ २६ ॥ मौहूर्त्तिकैरथादिष्टे, सुमुहुर्त्ते महोत्सवात् । मुदा वासवदत्तायाः, पाणिमादत्त पार्थिवः ॥२७॥ प्रत्यापणं प्रतिगृहं, प्रतिदेवालयं ततः । विविधारब्धमांगल्यां, कौशांबीमविशन्नृपः ॥२८॥ महाव्यसनविध्वंसा–द्विवाहोत्सवतस्तथा । मंगलानि प्रजास्तस्य, द्विगुणानि प्रतेनिरे ॥२९॥ जयवर्माथ निर्माय, स्वाम्यादेशमशेषतः । अर्पितोपायनो राज्ञा, विसृष्टोऽगाद्यथाऽगतः ॥३०॥ वसंतकाय महतीं, लक्ष्मीमुदयनो ददौ । उपकारद्रुमः स्थाने, रोपितः किमु निष्फलः ॥३१॥ धुरमारोप्य राज्यस्य, धुर्ये यौगंधरायणे । स स्मरादिष्टमध्यष्ट, रहस्यं प्रियया सह ॥३२॥ सा प्रिया तद्वपुस्तच्च, साम्राज्यं तच्च यौवनं । अतो निरर्गलस्तस्य, जज्रंभे मकरध्वजः ॥३३॥ उद्याने मकरंदाख्ये, कदाचित्सहितस्तया । स लतामंडपक्रोडे, क्रीडतिस्म स्मरातुरः ॥३४॥ उत्क्षिप्तदोर्लतामेनां, कदाचित्कुसुमार्थिनीं । उदस्य चुंबनं चक्रे, धूर्त्तस्तस्याश्च वांछितं ॥ ३५ ॥ सूक्ष्मक्षौमाभिरामांग्या,

कदापि स तया सह । जलकेलिच्छलात्कामं, कामोद्यानमसिंचत ॥ ३६ ॥ इत्यंतःपुरवास्तव्य–स्त-
रसंगममहोत्सवैः । गणरात्रमहोरात्र—लीलया सोऽत्यवाहयत् ॥ ३७ ॥ सर्वात्मनापि संरुद्ध—मिदं
वासवदत्तया । इतीर्ष्ययेव तच्चेतो, मुमुचे राज्यचिंतया ॥३८॥ कथांतरप्रसंगेन, तमप्रच्छत्प्रियान्यदा ।
स्वामिन्नद्यापि तस्मान्मे, मंत्राच्चित्रीयते मनः ॥ ३९ ॥ ततो मे कथ्यतां नाथ, केयं देवी मृगावती ।
यस्याः स्मरणमात्रेण, तीर्यंते द्रुतमापदः ॥ ४० ॥ इति पृष्टः सरोमांच—मवोचदथ पार्थिवः । इयं
मे तस्य मंत्रस्य, श्रूयतां मूलमात्रिका ॥४१॥ विपत्प्रमाथजननी, जननी मे मृगावती । उरीकृतव्रता
साक्षा–त्तपोविद्येव विद्यते ॥४२॥ महिमातिशयस्तस्या, दृष्टपूर्वः सहस्रशः । असौ मया चमत्कारी,
प्रस्तावे दर्शितस्तव ॥ ४३ ॥ इत्युपश्रुत्य सानंदं, प्रद्योतदुहितावदत् । मन्येऽहं धन्यमात्मानं, यस्या
श्वश्रूरपीदृशी ॥ ४४ ॥ श्वश्रूपादान् प्रसादात्ते, यदि वंदय भक्तितः । फलं जीवितकल्पद्रोः, प्राणेश
प्राप्नुयां तदा ॥ ४५ ॥ दैवात्तदैव कोऽप्येत्य, व्याजहार मनोहरं । चिरादभीष्टलाभेन, दिष्ट्या त्वं
देव वर्द्धसे ॥ ४६ ॥

अस्ति स्वस्तिकरोऽभ्यर्णे, यतः स्वर्णपुरे पुरे । आयातः सपरीवारो, जिनः सिद्धार्थनंदनः ॥४७॥ समं तेन समायातां, देवीं देव मृगावतीं । दृष्ट्वाहमागमं वेगा—त्तव विज्ञापनाकृते ॥ ४८ ॥ इच्छा-कूलंकषं दत्वा, स तस्मै पारितोषिकं । प्रतस्थे प्रियया सार्धं, वंदारुर्मातरं ततः ॥ ४९ ॥ एकाहेन स पंथानं, विलंघ्य श्लाघ्यमानसः । पुरं स्वर्णपुरं प्राप, यत्पुनाति स्वयं प्रभुः ॥ ५० ॥ तौ त्रिःप्रद-क्षिणीकृत्य, दंपतो प्रणिपेततुः । अपश्चिमजिनाधीशं, पूर्वं पश्चात्प्रवर्त्तिनीं ॥५१॥ ततश्च नम्रपंचांग—समालिंगितभूतलौ । पदद्वंद्वं मृगावत्याः, प्रश्रयेण प्रणेमतुः ॥ ५२ ॥ तावुभौ तन्मुखन्यस्त—निर्नि-मेषविलोचनौ । पुरस्तादुपविश्यांबां, वरिवस्यांबभूवतुः ॥ ५३ ॥ अथ सा वीतरागापि, सरागेवानुकं-पया । विशदेनोपदेशेन, चकारानुग्रहं सुते ॥ ५४ ॥ आयुष्मन् पुरुषार्थेषु, धर्म एव धुरंधरः । अर्थ-कामौ हि जानीहि, ध्रुवमेतत्समुद्भवौ ॥ ५५ ॥ निसर्गेणारिषड्वर्ग—निग्रहाग्रहिको भव । इह चामुत्र चाप्येष, प्राणिनामप्रियंकरः ॥ ५६ ॥ भीताऽभयप्रदानेन, धर्ममावर्जयेस्तथा । इमामासादयेर्वत्स, यथा तीर्थंकरश्रियं ॥ ५७ ॥ अवश्यं नश्वरीमेनां, दीनोद्धरणकर्मसु । श्रियं व्यापार्य वत्सेश, विद-

ध्यास्त्वमनश्वरीं ॥ ५८ ॥ कामः क्रोधस्तथा लोभो, मानो हर्षो मदस्तथा । षड्वर्गमुत्सृजेदेनं, त्यक्ते तस्मिन् सुखी नृपः ॥ ५९ ॥ स्नुषामप्यवदद्वत्से, वत्सेश्वरवधूरसि । प्रद्योतस्य सुता चासि, शिक्षा-योग्यासि तध्धुवं ॥ ६० ॥ नित्यं भवसि चेद्वत्से, छायेवोदयनानुगा । एतावतैव पर्याप्तं, सुकृतोप-निषत्तव ॥ ६१ ॥ स्त्रीणां हि शीलमप्येकं, तुषारकरनिस्तुषं । स्वर्गापवर्गयोर्हेतु—रेवं सर्वविदो विदुः ॥ ६२ ॥ एवं शिक्षामृतं मातु—रापिबंतौ प्रमोदतः । एतौ कांश्चिदहोरात्रां—स्तत्र वासांबभूवतुः ॥ ६३ ॥ अथ जनन्यामन्यत्र, प्रयातायां महीपतिः । आजगाम स्मरन्मातुः, सबाष्पो निजपत्तनं ॥ ६४ ॥ स मातुरुपदेशेन, स्वस्मिन् देशे समंततः । अमारिपटहध्वानै—रेनोनिर्वासमादिशत् ॥६४॥ विनयी नयधर्माभ्यां, स मातुरुपदेशतः । स्वःपुरीजित्वरीं चक्रे, कौशांबीमवनीश्वरः ॥ ६५ ॥ इति जितपुरुहूतः स्फीतपुण्योपहूतः, प्रतिनवनृपतिश्रीसेव्यमानांह्रिपद्मः । ससुरभिगुणमालो मालवाधी-शपुत्री–विषयसुखनिमग्नः स्वीयकालं निनाय ॥६६॥ इति मलधारिश्रीदेवप्रभसूरिविरचिते धर्मसारे श्रीमृगावतीचरित्रे चतुर्थो विश्रामः समाप्तः ॥ श्रीरस्तु ॥

॥ अथ पंचमो विश्रामः प्रारभ्यते ॥

वशं तदानीमानीतः, स्मरेणाथ नृपस्तथा । सेहे न नाम नामापि, कामं धर्मार्थयोर्यथा ॥१॥ प्रियोपचर्यापर्याप्त-कायवाङ्मानसक्रियः । न स कार्यासनं भेजे, न च धर्मासनं यतः ॥ २ ॥ ततोऽसौ तत्यजेऽत्यंत—मोजसा तेजसापि च । अत्यासक्तिः कलत्रेऽपि, शुभोदर्का न कीर्त्यते ॥ ३ ॥ अपरं विषयग्रामं, स भृशं बुभुजे यतः । तदीयविषयग्रामं, परैर्बुभुजिरे ततः ॥४॥ पांचालस्तु महीपाल—स्तत्र पत्यौ पराङ्मुखे । उदीर्णकामः कौशांब्या—मिच्छत्युपपतीयितुं ॥ ५ ॥ जितवाचस्पतिर्मंत्री, ततो यौगंधरायणः । सेनानाथो रुमण्वांश्च, मंत्रयामासतुर्मिथः ॥ ६ ॥ फलैकगम्यतारम्यः, पुण्यराशिरिवाद्भुतः । भूपालाभ्युदयोदर्क-स्तत्र मंत्रस्तयोरभूत् ॥ ७ ॥ अथोत्थाय समेताभ्यां, ताभ्यामंतःपुरान्नृपः । आनिन्ये नैशमास्थानं, कुतोऽपि व्यपदेशतः ॥ ८ ॥ विस्मयान्निर्निमेषाक्षैः, सुमनोभिरनेकधा । सा सभा भासुरा कल्पै—राजन्यैः पर्यपूर्यत ॥ ९ ॥ तदानीं मेदिनीपाले, मध्यमध्यासिते सति । सुखासीनसुनासीरां, सा सुधर्मां व्यडंबयत् ॥ १० ॥ भूपालाकल्परत्नेषु, संजा-

तप्रसवैरिव । दीपिकानिकरैस्तस्या—मासीद्दीपोत्सवो नवः ॥ ११ ॥ किंतु भूभर्तुरभ्यर्ण—वर्त्तिनी कर-
दीपिका । विध्यातेति निमित्तज्ञैः, सामंतैर्दुर्मनायितं ॥ १२ ॥ वपुः सिंहासने दृष्टि—र्नम्रसामंत-
कोटिषु । व्यापार्यत तदा राज्ञा, राज्यामेव मनः पुनः ॥ १३ ॥ चिरादुदयनो देवः, स्वीयमास्थान-
मास्थितः । इति सर्वजनो याव—दासोदानंदमेदुरः ॥ १४ ॥ उच्छलत्तारपूत्कार—कातरीकृतकंचुकी ।
तावदंतःपुरे स्त्रीणां, शुश्रुवे करुणध्वनिः ॥ १५ ॥ कृतांतमहिषस्कंध—धूसरो धूमसंचयः । अथा-
कांडमिलद्यावा—भूमिर्भीमो व्यजृंभत ॥ १६ ॥ ततः किंशुकसंकाशो, वह्निरह्नाय दुर्धरः । ज्वाला-
जिह्वाशतैर्लोकं, लेलिहान इवोत्थितः ॥ १७ ॥ धूमसंभूतजीमूत—संगते गगनांगणे । लोलज्वा-
लाकलापेन, सद्यो विद्युल्लतायितं ॥ १८ ॥ धर्मराजमहाराज—दीपिकाकलिका इव । अभ्रंलिहः स्फु
रंतिस्म, स्फुलिंगततयस्तदा ॥ १९ ॥ उत्तरीयं परित्यज्य, ज्वलनज्वलदंचलं । प्रणेशुराकुलाः काश्चि
—दंतःपुरपुरंध्रयः ॥२०॥ क्रंदंत्यस्तात तातेति, कैश्चिदेत्य दयालुभिः । ज्वालामालाभिराश्लिष्टाः, कृष्टाः
कष्टेन काश्चन ॥ २१ ॥ अनले तत्र कल्पांत—वह्निसब्रह्मचारिणि । क्षोभः सभायां भूभर्तुः, कोऽप्य-

पूर्वोऽभवत्तदा ॥ २२ ॥ मूर्छामगच्छन् केऽप्यत्र, केऽप्यमर्द्यंत निर्दयं । विभूषणसहस्त्राणां, मथने तु कथैव का ॥ २३ ॥ हहा दंदहते देवीं, हताशोऽयं हुताशनः । इति जल्पन्नधाविष्ट, वेगाद्यौगंधरायणः ॥ २४ ॥ स गच्छन्नुत्सुकस्तेषां, सर्वेषामेव पश्यतां । उद्यद्भिर्धूमकल्लोलै—रालोलैः कवलीकृतः ॥२५॥ ततः कोपाद्विकोशासि—राक्रोशंस्तं हुताशनं । जवाज्जगाम हा देवि, हा देवीति वदन्नृपः ॥ २६ ॥ रुषा हुताशं नृपति—र्जघान तरवारिणा । कार्योपायं न पश्यंति, कोपव्याकुलचेतसः ॥२७॥ वह्निविध्यापनायेव, प्रियाविरहकातरः । बाष्पोर्मिनिर्मितं पूर—मुज्झतिस्म स निर्भरं ॥२८॥ कालजिह्वालमालोक्य, कृशानुमकृशं ततः । दग्धां देवीं विनिश्चित्य, मूर्छतिस्म महीपतिः ॥ २९ ॥ अहो किमत्र भावीति, संभ्रांतेन रुमणमता । पुनश्चैतन्यमानिन्ये, महींदुश्चंदनादिभिः ॥३०॥ विललाप महीपाल—स्ततो म्लानमुखांबुजः । हा देवि हा सरोजाक्षि, हा प्रिये हा प्रियंकरे ॥ ३१ ॥ इहापहाय मामेव—मेकाकिनमनागसं । क्व प्रयातासि रंभोरु, दूरं ताम्यत्ययं जनः ॥ ३२ ॥ अयि स्वच्छे समागच्छ, विरहस्याऽसहोऽस्म्यहं । अनेनाशनिपातेन, हृदयं मे विदीर्यते ॥३३॥ मनस्विनि

न मानस्य, मनागप्यस्मि गोचरः । जन्मतोऽपि न ते येन, प्रिये विप्रियमाचरं ॥३४॥ मयाद्यैव चिराच्चक्रे, कार्यासनपरिग्रहः । अस्मिन्नेवांतरे धिग्मां, मुमोषायमुषर्बुधः ॥ ३५ ॥ आतपस्तपनस्यापि, न कदापि यदस्पृशत् । तदंगं तव तन्वंगि, ददाह दहनः कथं ॥ ३६ ॥ पितरौ तौ परित्यज्य, यन्माद्दक्पतिराद्दतः । तस्येद्दशं परीणाम–फलमासादितं त्वया ॥३७॥ त्वयारण्यपथे तस्मि–न्नहं सहचरः कृतः । चलितासि कथं बाले, मार्गेऽमुत्र मया विना ॥३८॥ अथवा किमुपालंभै–स्तवैवानेन वर्त्मना । तन्वि त्वरितमेषोऽस्मि, त्वदंतिकमुपागतः ॥ ३९ ॥ अद्यापि येन जागर्त्ति, ममार्त्तिच्छेदकोविद । ज्वालाजालजटालोऽयं, सर्वभक्षी हुताशनः ॥४०॥ एवं विलप्य तत्रासौ, झंपां दातुं प्रचक्रमे । प्रेयसीविप्रयोगार्त्ताः, किं न कुर्वंति रागिणः ॥४१॥ वसंतकेन मित्रेण, सेनान्या च रुमण्वता । उभाभ्यां स तदा ताभ्यां, बलाद्बाह्वोरधार्यत ॥४२॥ युवाभ्यां मरणात्स्वामी, रक्षणीयः प्रयत्नतः । इति मंत्रिवचः स्मृत्वा, ताभ्यां चैवमबोध्यत ॥ ४३ ॥ देवाशुशुक्षणिः सोऽयं, देवीदहनकर्मणा । प्रत्यक्षः प्रतिपक्षोऽतः, सर्वथोच्छेदमर्हति ॥ ४४ ॥ स्त्रीहत्यापातकी ह्येष, चक्षुषापि निरीक्षितुं । नोचितः किं पुन-

देव, सर्वांगमुपगूहितुं ॥ ४५ ॥ न च मृत्युरुपेत्यासौ, स्वीकर्तुं युज्यते सतां। जीवंतो हि पुनर्जंतु, लभेरन्निप्सितं क्वचित् ॥ ४६ ॥ प्रमृतानां पुनः स्वामिन्, दुर्लभो वल्लभागमः। मार्गैः कर्मवशाद्भिन्नैः, संचरंते हि देहिनः ॥ ४७ ॥ किंच किंकार्यतामोहे, कृत्यमार्गप्रकाशिका। आज्ञा मातुर्मृगावत्या, अस्ति नो हस्तदीपिका ॥४८॥ तदेहि त्यज कातर्यं, गम्यते तत्पदांतिकं। पुंसामाप्तोपदेशाय, देशांतरगमः कियत् ॥ ४९ ॥ श्रूयते दिशि पूर्वस्या—मिदानीं विहरन् स्वयं। वीरो हि भगवान् विश्व—कर्मनिर्मूलनोद्यतः ॥ ५० ॥ तत्परीवारसर्वस्वं, निर्मला श्रमणी गुणैः। मृगावत्यपि तत्रैव, संभाव्या भुवनाधिप ॥ ५१ ॥ तत्सर्वमवधार्येदं, सर्वकृत्यविचक्षण। एनमेनस्विनं दूरात्, परित्यज हविर्भुजं ॥ ५२ ॥ प्रपद्येति वचो राजा, रुमण्वंतमभाषत। साधु सेनापते साधु, स्मारितो मातरं त्वया ॥५३॥ दुःखव्यपगमोपायः, साधीयानयमेव मे। जननी जनयत्येव, दृष्टापि सुखसंपदं ॥५४॥ परमाहूयतामत्र, मंत्री योगंधरायणः। यथालोच्य समं तेन, वितनोमि यथोचितं ॥ ५५ ॥ अथोवाच चमूनाथः, सबाष्पः पृथिवीश्वरं। देवी प्रद्योतजा यत्र, तत्र योगंधरायणः ॥ ५६ ॥ इति श्रुत्वा

प्रजानाथ—स्तं शुशोच पुनः पुनः । समं मुक्तोऽस्मि देव्या च, त्वया च सचिवोत्तम ॥ ५७ ॥
त्वामंतरेण दूरेण, गतं मे सुखसंपदा । सद्‌बुद्धे राज्यधौरेयः, को हि त्वदपरो मम ॥ ५८ ॥ अपरा-
धोपहूतस्य, त्वां विना भाविनीं मम । विदित्वा विपदं सद्यः, कोऽद्य प्रतिकरिष्यिति ॥५९॥ संग्रामे-
ष्वभ्यमैत्रीणे, मयि निर्व्याजपौरुषः । त्वां विना पुरतो भूत्वा, को धुरं धारयिष्यति ॥ ६० ॥ किमेवं
वानुशोचामि, वेधसि प्रातिकूलिके । तद्गत्वा मातुरभ्यर्णे, कार्यः कार्यस्य निर्णयः ॥ ६१ ॥ परिचर्या
विनीताभ्यां, ताभ्यामनुगतस्ततः । स शोकविकलात्मापि, प्राचींप्रत्यचलद्दिशं ॥ ६२ ॥ भुज्यमानां
परैर्वीक्ष्य, जागरूकत्रपाभरः । अहोभिः पंचषैरेव, स्वभूमिममुचन्नृपः ॥ ६३ ॥ कुर्वन् विश्राममा-
रामे, कुत्रचित्सिद्धपुत्रकं । एकं निविष्टमैक्षिष्ट, सहकारतरोस्तले ॥ ६४ ॥ विलोक्य पुस्तकं हस्ते,
नियतं ज्ञानवानयं । इत्यवेत्य नमस्यंत—स्तत्पुरस्तेऽप्युपाविशन् ॥ ६५ ॥ तं रुमण्वांस्ततोऽवादी—
दाबद्धविनयांजलिः । भवादृशाः प्रभोऽवश्यं, स्युः कालत्रयवेदिनः ॥ ६६ ॥ कदा व्यसनपारीणो,
भविष्यत्येष नः प्रभुः । इदं निवेद्यतामस्ति, यद्यस्मासु कृपालुता ॥ ६७ ॥ इति तेन तदोक्तोऽस्मै,

॥ ११३ ॥

कथयामास सोऽप्यदः । भविष्यत्येष वर्षांते, दुःखाकूपारपारगः ॥ ६८ ॥ वंचितोऽनेन यच्चक्र–श्चक्र-
वाकोपिधानतः । याममेकं पुरा तस्य, कर्मणस्तदिदं फलं ॥ ६९ ॥ किंत्वसामान्यमासाद्य, कन्यार-
त्नमयत्नतः । असौ साम्राज्यलक्ष्मीं च, प्रेयसीं च प्रपत्स्यते ॥ ७० ॥

इति श्रुत्वाथ तं नत्वा, ताभ्यामनुगतोऽग्रतः । व्रजन्नुदयनो मान्यं, सेनान्यं समभाषत ॥७१॥
प्रियोक्तिभिर्मृषाद्यापि, धूर्त्तैरार्त्तः प्रतार्यते । दग्धाप्युदीर्यते देवी, जीवतीति किमन्यथा ॥७२॥ भावी
मे प्रियया योगः, प्रोषितप्राणयापि चेत् । पूर्वजा अपि सर्वेऽपि, किं मिलेयुर्न मेऽधुना ॥ ७३ ॥
जीवत्यद्यापि देवीति, वदंती किंवदंत्यापि । प्राणप्रयाणभंगाय, जातेदानीं तथापि मे ॥७४॥ आशा-
पि व्यवसायेषु, प्रवर्त्तयति यज्जनं । दूरं धावंति नाध्वानं, किं मृगा मृगतृष्णया ॥ ७५ ॥ तद्व्रज
ध्वजिनीनाथ, कौशांब्यालंबनं भव । इदानीं सा दशां कांचि––त्प्रपन्नेति न वेद्म्यहं ॥७६॥ अथ
शुभ्रमते भ्रातः, स्मर्त्तव्यं मंत्रिणो वचः । यतः कार्यः प्रभावेव—मुक्त्वैकांते वसंतकं ॥ ७८ ॥
बाष्पांबुपंकिलीभूत—भूतलन्यस्तमस्तकः । रुमण्वान् स्वामिनं नत्वा, प्रत्यावृत्तः पुरींप्रति ॥ ७९ ॥

युग्मं ॥ ततोऽग्रतः क्रमात्क्राम–न्नभ्रंकषशिखं पुरः । एकं नगेंद्रमद्राक्षी–न्नरेंद्रः सवसंतकः ॥ ८० ॥
सोऽस्मिन् मनोरमाराम–रामणीयकशालिनि । आरूढः प्रौढलक्ष्मीक–मीक्षांचक्रे जिनालयं ॥ ८१ ॥
तदंतरंतःकरण—प्रियां भावुकसंपदं । प्रतिमामादिनाथस्य, दृष्ट्वा तुष्टाव पार्थिवः ॥ ८२ ॥ नमो
नाभिकुलांभोधि—कौस्तुभाय भवच्छिदे । व्यसनापातमातंग—सिंहपोताय तायिने ॥ ८३ ॥ इति
स्तुतिपरस्तस्मै, प्रणयात्प्रणनाम सः । अभ्यर्णेऽभ्युदये पुंसा—मीदृश्युदयते मतिः ॥ ८३ ॥ ततो
धर्मं वपुष्मंत—मनंतज्ञानसंपदं । चारणश्रमणं तत्र, स सानंदमवंदत ॥ ८४ ॥ सोऽभिनंद्याशिषा
तेन, सप्रसादमभाष्यत । महाभाग महाभाग्यै—स्तीर्थमेतदुपागतः ॥ ८५ ॥

रत्नशैलाधिपः शैलो, निःसीममहिमा ह्यसौ । विद्या विद्याधरैरत्र, शतकृत्वः प्रसाधिताः ॥८६॥
अयं विहरता स्वैर—मादिदेवेन यत्पुरा । भूधरश्चरणांभोज—रजोभिः सुरभीकृतः ॥ ८७ ॥ तेन
विद्याधरैराद्यैः, श्रीनाभेयप्रभोरिह । विद्याधरविहाराख्यो, विहारोऽयं विनिर्ममे ॥ ८८ ॥ अस्माभिः
किंच तीर्थेऽस्मि–न्ननुग्राह्योऽसि सर्वथा । अभूर्मृगावतीकुक्षि–शुक्तिमुक्तामणिर्यतः ॥ ८९ ॥ एकमा-

दत्त्व तन्मंत्र—मुल्लासप्रदमापदां । अनेन प्रणिधोयंते, पंचापि परमेष्ठिनः ॥ ९० ॥ सद्यस्ते सफ-
लामोहा—मैहिकामुष्मिकश्रियां । विधाताऽयमचिंत्यो हि, महिमा मंत्रसंभवः ॥ ९१ ॥ इत्युक्त्वास्मै
नमस्कार—मयं मंत्रं ददौ मुनिः । चतुर्दशापि पूर्वाणि, यत्र लीनानि लीलया ॥ ९२ ॥ भूधवोऽभ्य-
स्तपूर्वस्य, मंत्रस्यास्य महर्षिणा । ध्यानं चासनबंधं च, शुद्धमध्यापितस्तदा ॥ ९३ ॥ तस्य जापाद्य-
मादिश्य, ययावभिनभो मुनिः । तद्गिरा मातुरुत्कंठां, सोऽपि कुंठां तदा व्यधात् ॥ ९४ ॥ शुद्धोद-
सरसि स्नातः, प्रातस्तत्पंकजैस्ततः । नित्यं नाभेयमभ्यर्च्य, तं मंत्रमजपन्नृपः ॥ ९५ ॥ कौशांबीतः
समायातः, पुरुषः कश्चिदन्यदा । राज्ञे विज्ञपयामास, स्वरूपं पश्चिमेऽहनि ॥ ९६ ॥ तदा त्यक्तां
त्वया देव, पांचालश्चतुराभिधः । दत्वा दृढमवस्कंद—माचस्कंद पुरीं तव ॥ ९७ ॥ रुमण्वानपि
मत्वेदं, डाहलेश्वरमभ्यगात् । प्रतापमादृतस्वाप—मिवोत्थापयितुं तव ॥ ९८ ॥ इत्याकर्ण्य विस्त्र-
ज्यैन—मुवाच स वसंतकं । सखे खेदोऽयमस्माक—मुपर्युपरि ढौकते ॥ ९९ ॥ हुताशस्याहुतिर्जाता,
सुता प्रद्योतभूपतेः । एतामेवान्वगान्मंत्री, राज्यश्रीराददेऽरिभिः ॥ १०० ॥ वत्सभर्तुरहो कीर्ति—रहो

भाग्यपरंपरा । एकोऽद्य श्रेयसे मृत्युः, स च कर्तुं न लभ्यते ॥१॥ न च किंचित्तदुद्यानं, न सा वापी न तत्सरः । उद्वेगस्यायमावेगः, क्षणं यत्रातिवाह्यते ॥ २ ॥ ततो वसंतकः प्राह, देव मिथ्यैव खिद्यसे । किं प्रभावः प्रभोरस्य, वचो वा ज्ञानिनोऽन्यथा ॥ ३ ॥ तत्प्रतीक्षस्व वर्षांते । लप्स्यसे सर्वमीप्सितं । इदानीं तु विनोदाय, शृणु स्थानं निवेदये ॥ ४ ॥

इहैव नातिदूरेऽस्ति, सुपुष्पं नाम काननं । तस्मिन् सुमनश्चेतु—मपरेद्युरहं गतः ॥५॥ चिन्वंतीं तत्र पुष्पाणि, स्त्रियमेकां व्यलोकयं । आलापसस्पृहां मत्वा, तामपृच्छमनुत्सुकः ॥६॥ भद्रे पुष्पाणि चीयंते, किमेतानि सहस्रशः । इति पृच्छानुयुक्ता सा, व्यक्तमेवमचीकथत् ॥७॥ अस्ति माहिष्मतीनाम—नगरी श्रीगरीयसी । महीपतिर्महाबाहुः, शास्ति तामास्तिकोत्तमः ॥८॥ प्रिया कमलमालेति, तस्यास्ति सुरभिर्गुणैः । तयोः सुदर्शनः सूनु—रनूननयविक्रमः ॥९॥ तथास्ति सागरस्येव, पद्मा पद्मावती सुता । भविष्यति पतिर्योऽस्याः, स एव पुरुषोत्तमः ॥ १० ॥ रूपे निरुपमे सा तु, नवे च वयसि स्थिता । पार्थिवैः प्रार्थ्यमानापि, वरं न बहुमन्यते ॥ ११ ॥ किंतु त्यक्तगृहावासा,

वनवासमुपेयुषी । सात्र केनापि कामेन, तप्यते दुस्तपं तपः ॥ १२ ॥ तदस्मत्स्वामिनी सेयं, त्रिसं-
ध्यं शुद्धमानसा । कुसुमैरसमैरेभिः, कुरुते देवतार्चनं ॥ १३ ॥ अहं चंपकमालेति, सखी तस्या
मनःसमा । इति सा कथयंत्येव, केनाप्याहूयतान्यतः ॥ १४ ॥ त्वमप्यतिथिरस्माकं, भवेरार्य कदा-
चन । एवमामंत्रयंती मां, सा ययौ त्वरितैः पदैः ॥ १५ ॥ देवः को नाम नाभेय—प्रभोरन्योऽत्र
पूज्यते । यदेतन्न मया ज्ञातं, तत्तु चित्ते दुनोति मां ॥१६॥ तदाकर्ण्याद्भुतं भूप—स्तद्युतस्तद्ययौ
वनं । तत्रापश्यच्च कैलास—सुंदरं देवमंदिरं ॥ १७ ॥ स तं प्रासादमुत्तुंग—मारुरोह कुतूहलात् ।
विशंस्तु गर्भगेहांत—रूचे चंपकमालया ॥ १८ ॥ अत्रैव स्थीयतामत्र, भवद्भिरिति वादिनी । द्वार-
देशस्थितामाह, तां सहासं वसंतकः ॥ १९ ॥ भद्रे त्वयेच्छमातिथ्य—मतिथीनां वितन्यते । प्रवे-
शेऽपि यदस्माकं, निषेधोऽर्थपदे कृतः ॥ २० ॥ ततः सप्रश्रयं प्राह, सा किमित्यार्य कुप्यसि । देवा-
गारप्रवेशोऽस्मिन्, शृणु वारणकारणं ॥ २१ ॥ वनांतर्दिवसे तस्मिन्, पुष्पाण्युच्चेतुमागतां । वार्त्तयंती
त्वयास्माकं, स्वामिनी मामजूहवत् ॥ २२ ॥ गताहं च द्रुतं तत्र, देव्याः सविधवर्त्तिनी । एकामालो-

क्य तन्वंगी—मपृच्छं स्मेरविस्मया ॥ २३ ॥ देवि केयं जगन्नेत्र—कैरवाकरकौमुदी । मन्ये निर्माल्यमेतस्याः, सापि क्षीरोदनंदिनी ॥ २४ ॥

अथासौ कथयामास, देवी पद्मावती मम । पुष्पार्थं त्वयि यातायां, विप्रः कश्चिदिहाययौ ॥२५॥ उभाभ्यां स पुरंध्रीभ्या—मन्वितो मधुराकृतिः । साशीर्वादमवादीन्मा—मिदमादरबंधुरं ॥ २६ ॥ अनयोः कल्यरूपेयं, विद्धि कल्याणि मे स्वसा । इयमप्यपरा नित्य—मेतस्याः परिचारिका ॥ २७ ॥ अस्याश्च नवलावण्य—पुण्यायास्तरुणत्वगः । वितीर्णविविधायासं, प्रवासं च गतः पतिः ॥ २८ ॥ तन्न्यासीकर्तुमन्यत्र, नेमां विश्वसिमि क्षणं । स्त्रियः श्रियश्च निक्षेप्तुं, न युक्तं यत्र कुत्रचित् ॥२९॥ एतस्यां च भवत्यां च, न विशेषं वहाम्यहं । वामदक्षिणयोरक्ष्णोः, कस्याप्यस्ति किमंतरं ॥ ३० ॥ धात्रीशपुत्रि तत्ताव—दियं मम सहोदरा । सतीजनशिरोरत्नं, तवाभ्यर्णेऽवतिष्ठतां ॥ ३१ ॥ यावदुज्जयिनीं गत्वा, सिद्धसर्वप्रयोजनः । पुनः प्रतिनिवर्त्तेऽहं, तदस्तु स्वस्ति तेऽधुना ॥ ३२ ॥ ओमित्युक्तो मया सोऽपि, यथाभिलषितं ययौ । प्रमोदसंविभागाय, त्वं चाहूतासि संप्रति ॥ ३३ ॥ तपोभिर्दु-

स्तरैरद्य, सखि मंजरितं मम । सेयं सहचरी लब्धा, यन्नेत्रामृतसारणिः ॥ ३४ ॥ सखि चंपकमाले त—न्मामिवैतामनारतं । वीक्षेथाः सर्वथा येन, गुणगृह्यासि सर्वदा ॥ ३५ ॥ वसंतकस्ततो दध्यौ, विप्रो यौगंधरायणः । ध्रुवं वासवदत्ता सा, समं कांचनमालया ॥ ३६ ॥ मंत्रिन्नंकुरितस्ताव—त्तव मंत्रमहीरुहः । इदानीं सुभगो भूया—त्पल्लवैः कुसुमैः फलैः ॥ ३७ ॥ ततश्चंपकमाला सा । पुनरे-नमभाषत । सा ब्राह्मणी प्रियं स्मृत्वा, रुदतीह पुनः पुनः ॥ ३८ ॥ अत्यंतं रुदती सा मे, स्वामि-नीमप्यरोदयत् । परदुःखावतारस्य, पात्रं हि महतां मनः ॥ ३९ ॥ अद्यापराह्नसमये, संबोध्य विवि-धोक्तिभिः । आनिनाय विनोदाय, तामिह स्वामिनी मम ॥ ४० ॥ इह प्रवेशः कस्यापि, न दात-व्यस्त्वया सखि । इत्यादिदेश मां देवी, विशंतो गर्भवेश्मनि ॥ ४१ ॥ तदात्मना तृतीयास्ति, देवी देवगृहोदरे । अतो भद्र निषिद्धोऽसि, तन्मनागपि मा कुपः ॥ ४२ ॥ अथोत्तिष्ठ सखे यामः । प्रवेश-श्चेन्न लभ्यते । किमत्रावस्थितेनेति, नृपोऽवादीद्वसंतकं ॥ ४३ ॥ देव क्षणं प्रतीक्षस्व, शीतलेऽस्मिन् शिलातले । विश्रामं वितनोमीति, सोऽपि तं प्रत्यवोचत ॥ ४४ ॥ ततस्तस्मिन् शिलासीने, विशा-

मोशोऽप्युपाविशत् । स्वैरालापान् मिथः सख्यो—र्मध्ये शुश्रुवतुश्च तौ ॥ ४५ ॥ विरहक्लांतमात्मानं, व्यवस्थाप्य कथंचन । प्रद्योतदुहिता प्राह, महाबाहुतनूरहं ॥ ४६ ॥ तव प्रियसखि स्नेह—श्चापलाय युनक्ति मां । तत्पृच्छामि वयः क्वैत—द्वनवासविधिः क्व च ॥ ४७ ॥ द्वयोर्विरोधिनोः कोऽय—मेकत्र वसतिक्रमः । इदं नातिरहस्यं चे—त्तदा व्याहर्तुमर्हसि ॥ ४८ ॥ व्याजहार ततः स्नेहा—द्वाहलेश्वरनंदिनी । किं तदप्यस्ति यद्गोप्यं, तवापि श्रूयतामिदं ॥ ४९ ॥ जानास्युदयनो नाम, कौशांब्या अवनीपतिः । विपंचीचातुरीचंचु, वत्सराजमुशंति यं ॥ ५० ॥ उपेत्य योगिनी जातु, शंकराख्याऽतिनिर्मलां । विस्तार्य तद्गुणश्रेणिं, बबंध हृदयं मम ॥५१॥ ततोऽभून्मेऽस्य रागेण, बद्धरंगं मनस्तथा । यथासीत्प्रार्थना व्यर्था, पार्थिवानां मदर्थिनां ॥५२॥ तस्मै स्वयंवरां दातु—मीषतुः पितरौ च मां । भाग्यैरनुगृहीतास्मी—त्यहं च मुदमावहं ॥५३॥ अथाकस्मान्मनोवेधां, वार्त्तामश्रौषमीदृशीं । यत्तस्य वसुधाभर्तुः, शुद्धांते वह्निरुत्थितः ॥ ५४ ॥ रहस्यहृदयं प्राण—सर्वस्वमिव पिंडितं । प्रिया वासवदत्तेति, या च तस्य निशम्यते ॥५५॥ तदा प्रदीपने तत्र, दग्धा सा नृपवल्लभा । दह्यादह्य-

विभागं न, कुर्वंतिस्म हविर्भुजः ॥५६॥ कथं हरसि देवीं मे, पश्यतः पश्यतोहर । इत्याक्षिप्य क्षितीशेन, शस्त्रैर्वह्निरहन्यत ॥५७॥ ततो विलप्य तामन्वग्, विविक्षन्नाशुशुक्षणिं । संबोध्य बहुशो बाहौ, धृत्वामात्यैः स वारितः ॥ ५८ ॥ सोऽथ राज्यं परित्यज्य, देशांतरगतः क्वचित् । ब्रह्मचारी शुचिः कांचि—द्देवतां वरिवस्यति ॥ ५९ ॥ इत्युदंतं निशम्यांतः—शल्या मूर्छामुपागमं । कथंचित्प्राप चैतन्य—मुच्चैर्दुःखादरोदिषं ॥६०॥ भवानकृत्रिमः शत्रु—ररे दैवसदैव मे । मय्यकस्मादवस्कंदं, यदेवं दत्तवानसि ॥ ६१ ॥ मम कोरकितः किंचि—न्मनोरथमहीरुहः । त्वया व्यसनसंपात—दुर्वातेन निपातितः ॥ ६२ ॥ तथापि तेन संगाय, परस्मिन्नपि जन्मनि । स्वयमूरीकृतो मृत्यु—र्मया कर्त्तासि किं ततः ॥ ६३ ॥ एवं दैवमुपालभ्य, मृत्युं निश्चित्य चेतसि । गत्वोपवनमारब्धं, यावदुद्बंधनं मया ॥ ६४ ॥ तावच्चंपकमालातो, विज्ञातमदुपक्रमौ । आतुरौ पितरावेत्य, साश्रौ मामेवमूचतुः ॥ ६५ ॥ वत्से वत्सेश्वरेऽवस्था—मीदृशीमुपजग्मुषि । तवान्ये परिणेतारः, किं न संति महीभुजः ॥ ६६ ॥ असदध्यवसायस्ते, कोऽयं पुत्रि त्रपाकरः । अन्ये त्वदर्थे ताम्यंति, वृथैव त्वं तु ताम्यसि ॥ ६७ ॥

पित्रोरप्येवमादेशै–रत्यजंतीं तमाग्रहं । एत्यानुकंपया साथ, शंकरा मामभाषत ॥ ६८ ॥ श्रुतं भद्रे
ममाप्येतत्, किंत्वीदृग्व्यसनोदयः । द्विधा भवति दैवी वा, मंत्रिमंत्रोद्भवोऽथवा ॥ ६९ ॥ अवद्य एव
तत्राद्यः, पक्षस्तच्चिंतयाप्यलं । शुभायतिर्द्वितीयस्तु, तदेवं संशये सति ॥ ७० ॥ त्वमपि प्रियवत्त-
स्मा—द्देवताराधनं कुरु । देवता च कुलस्त्रीणां, पतिरेव प्रकीर्तितः ॥ ७१ ॥ तद्गृहाण तदेकाग्रा,
समग्राभ्युदयप्रदां । यथावल्लिखितामेतां, पतिप्रतिकृतिं पटे ॥७२॥ एतदर्चापरा कांतं, प्रत्यक्षं द्रक्ष्य-
सि स्वयं । कार्यसिद्धिरवश्यं स्या—त्तदेकध्यानचेतसां ॥७३॥ इत्युदीर्य पटं दत्वा, पूजाम्नायं सम-
र्प्य च । योगाभिवृद्धयेऽवंतीं, गता भगवती ततः ॥७४॥ ततो रम्यमठोपांत–मुत्संगितनभोंगणं ।
इदं प्रासादमाधत्त, बंधुर्मम सुदर्शनः ॥ ७५ ॥ अत्र स्थापितमभ्यर्च्य, सुमनोभिः सुगंधिभिः ।
वत्सराजमपव्याज—महं प्रणिदधेऽन्वहं ॥ ७६ ॥ स्वप्नेऽप्यद्य मया दृष्टो, दिष्ट्यासौ जीवितेश्वरः
तदिदानीं त्वमप्येनं, सखि नेत्रातिथीकुरु ॥७७॥ ततः प्रद्योतदुहिता, सा वहित्थमुदाहरत् । सखि
जातु नरं नान्य—मालोकंते पतिव्रताः ॥ ७८ ॥ स्थाने तन्वि तव प्रेम, वत्सेश्वरनरेश्वरे । हसं

विहाय किं हंसी, रमते सुमते क्वचित् ॥७९॥ एतद्धि प्रतिमामात्रं, न दोषायेतिवादिनी । पटं पद्मावती तस्या—स्ततः स्नेहाददर्शयत् ॥ ८० ॥ अद्यार्यपुत्र चित्रेऽपि, दिष्ट्या दृष्टश्चिरान्मया । चिंतयंतीति सापश्य—त्तं पटं सांद्रया दृशा ॥ ८१ ॥

बहिःस्थितोऽथ राजान—मवोचत वसंतकः । आकर्णितमिदं देव, सख्योरन्योऽन्यजल्पितं ॥ ८२ ॥ अभ्यर्चयसि नाभेयं, भक्त्या त्वं त्वामियं पुनः । इदं सद्यो ददौ तुभ्य—मभीष्टं विष्टपाधिपः ॥ ८३ ॥ नृपोऽभाषिष्ट भोः संति, वत्सराजाः सहस्रशः । बहुशो नामसाम्येन, प्रतार्यंते भवादृशाः ॥ ८४ ॥ कथाभिरथवा स्त्रीणां, कृतं नो ब्रह्मचारिणां । सांध्याया विधये याम, इति यावद् यियासति ॥ ८५ ॥ चित्राकारसमाकारं, नृपमालोक्य विस्मयात् । पृष्टो वसंतकः कोऽय—मिति चंपकमालया ॥ ८६ ॥ युग्मं ॥ नर्ममंत्री ततोऽवादी—दसावुदयनो नृपः । यं तव स्वामिनो चित्ते, प्रणिधत्ते दिवानिशं ॥ ८७ ॥ मध्ये वेगेन गत्वाथ, सा जगाद नृपात्मजां । अपूर्वावतिथी प्राप्तौ, कावप्यातिथ्यमर्हतः ॥ ८८ ॥ ततः सुता महाबाहो—र्गर्भगेहाद्विनिर्यती । आह प्रद्योतजामेहि, क्रिय-

तेऽतिथिसत्क्रिया ॥ ८९ ॥ साप्यूचे सखि गच्छ त्वं, प्रथयातिथिपूजनं । नित्यमेवास्मि विमुखी, पुरुषांतरदर्शने ॥९०॥ पद्मावत्यर्घहस्ताथ, निर्ययौ च तदा बहिः । अंतः कांचनमालां च, रहः प्रद्योतजाऽवदत् ॥९१॥ सखि जानासि निःशेषां, यथा योगंधरायणः । पुरांतः पुरमागत्य, प्रांजलिर्मां व्यजिज्ञपत् ॥९२॥ सखि तदा समागत्य, मंत्री यौगंधरायणः । विनयावनतोऽवादीत्, शृणु मातर्वचो मम ॥९३॥ देवि स्मरवशे देवे, शुद्धांतमधितस्थुषि । राज्यमाज्यमिवापीतं, बलात्प्रत्यर्थिपार्थिवैः ॥९३॥ चंडप्रद्योतभूभर्तुः, पुत्री त्वमसि यद्वयं । किं ब्रूमो वेत्सि यत्सर्व–मित्युक्ताहमथाब्रुवम् ॥ ९४ ॥ एतत्यजामि वा राज्यं, यामि वा पितृवेश्मनि । ब्रूषे यत्तत्करोमीति, मयाप्यस्मै प्रतिश्रुतं ॥ ९५ ॥

ततस्तेन निजारंभ—संरंभेण सुरंगया । वह्निमंतःपुरे दत्वा, समाकृष्टास्म्यहं बहिः ॥ ९६ ॥ क्रीडाशुकपिकीहंस—कुरंगकचकोरकाः । मुक्ता निजनिजे स्थाने, हहा तत्यजिरे मया ॥ ९७ ॥ ज्वलनालिंगनोद्भूत—निद्राछेदः परिच्छदः । अभून्मदीयोऽनेदीयो, मृत्योरत्याकुलः कथं ॥९८॥ तत्तदित्यनुशोचंती, दाक्षिण्यात्तस्य मंत्रिणः । नक्तमंह्रिक्षरद्रक्ता, चलितास्मि पुरस्ततः ॥ ९९ ॥ निःशू-

कघूकघूत्कार—प्रादुर्भूतभयाकुला । किं न स्मरसि दत्वाहं, बाहुं संधीरिता त्वया ॥ १०० ॥ अधिशय्य त्वयास्तीर्णे, श्रस्तरे पल्लवैः पथि । तदा तमोभिर्भीमायां, निशि निद्रामुपागमं ॥ १ ॥ शनैरित इतो देवी—त्यमात्याख्यातपद्धतिः । दिवा वर्द्धिष्णुतृष्णांधा—मपीप्यः सखि मां पयः ॥२॥ तवेत्थमुपचारेण, विधूताध्वपरीश्रमा । इहाहं मंत्रिणानीय, मुक्ता पद्मावतीमनु ॥३॥ क्लेशावेषमिमं सर्वं, सहमानातिदुस्सहं । सर्वथा मंत्रिणो वाणीं, प्रमाणीकृतवत्यहं ॥ ४ ॥ पद्मावतीं सपत्नीं मे, शंकरायाः प्रयोगतः । चिकीर्षता पुनस्तेन, किं किं नापकृतं मम ॥५॥ मंत्रिणः परमास्त्रं हि, शंकरा कार्यसाधकं । विधीनेवंविधान् किं च, सैव कर्तुं प्रगल्भते ॥६॥ न्यासीकृता तवोत्संगे, मंत्रिन् पुत्री मयाधुना । इति तातवचोऽप्येष, न सस्मार जरद्गवः ॥ ७ ॥

ऊचे कांचनमालाथ, मंत्रिणे देवि मा कुपः । यदेषः क्लिश्यते नित्यं, तवैव हितकाम्यया ॥८॥ मनोवाक्कायकर्माणि, तत्तद्बुद्धिप्रयोगतः । नित्यं व्यापारयत्येष, राज्योद्धरणहेतवे ॥९॥ राज्ञः पद्मावतीयोगा—त्वत्संयोगो हि निश्चितं । न ही प्राचीमनाश्लिष्य, भानुर्भुंक्ते दिनश्रियं ॥ १० ॥ पर्यालो-

च्येदमेवोच्चै–र्मंत्रिणोऽयमुपक्रमः । तद्देवि मंत्रिमंत्राणां, युज्यते द्रष्टुमायतिं ॥ ११ ॥ स्वयमूरीकृतं चैत–त्सहस्व क्लेशवैवशं । महद्भिरभ्युपेतोऽर्थः, सर्वो निर्वाहमर्हति ॥१२॥ किंच लेखोऽस्ति यस्तात–प्रहितोऽद्य समागतः । मयात्मना सहानीतः, स इदानीं विभाव्यतां ॥ १३ ॥ वाच्यतामिति सा वाच—मवाप्य स्वामिनीमुखात् । नीचकैर्वाचयामास, मुदिता विशदाक्षरं ॥ १४ ॥ स्वस्ति श्रीमदवंतीतः, श्रीमान् प्रद्योतभूपतिः । वने वासवदत्ताख्या–मात्मजां बोधयत्यदः ॥ १५ ॥ मत्वा कुशलमस्माकं, दधीथाः परमां धृतिं । निजकल्याणवार्ताभि–र्मोदनीयाः सदा वयं ॥ १६ ॥ समस्तमपि विज्ञप्तं, युगंधरसुतेन नः । व्यसने पातितास्मीति, खिन्नास्मिन् खलु मास्मभूः ॥ १७ ॥ कृतं पुत्रि बहूक्तेन, रच्यते सचिवेन चेत् । सपत्न्यपि तदा वत्से, प्रपद्येथाः सखीति तां ॥१८॥ आदिश्य पालगोपालौ, विपक्षोच्छेदपूर्वकं । वत्सराजस्य साम्राज्य–मुध्धृतं ज्ञायतामिति ॥१९॥ वचः कांचनमालाया, लेखार्थं च्यावगम्य तं । ततः प्रद्योतजाऽवादी—दमात्ये त्यक्तमत्सरा ॥ २० ॥ सखि साधु त्वया प्रोक्तं, तातादेशोऽपि तेऽनुगः । किं तु न ज्ञायते कुत्रा—प्यार्यपुत्रस्तपस्यति ॥ २१ ॥ वार्त्तयंत्योस्तयोरित्थ

—मुत्थिताश्रुर्विषादिनी । पद्मावती निरुत्साहा, विवेशाभ्यंतरे तदा ॥ २२ ॥

अथ तां समदुःखेव, तदा प्रद्योतजावदत् । सखि ते वदने कांतिः, किं जातेयं मषीसखी ॥२३॥ लज्जाग्रस्तगिरं मत्वा, स्वामिनीं चतुरा ततः । तस्यै चंपकमालैव, यथावृत्तमचीकथत् ॥ २४ ॥ तत्रै-कमतिथिं वीक्ष्य, सखि स्वामिन्युवाच मां । सोऽयं चित्रपटाकारः, किमु जंगमतां गतः ॥२५॥ तप-स्ते फलितं सद्यो, देवी चिंतय मान्यथा । स्मितपूर्वं मयेत्युक्ते, स्वामिन्यर्घमदित्सत ॥ २६ ॥ किंतु देवि तमालोक्य, वेपमानवपुस्तदा । स्तंभसंस्तब्धगात्राभू—न्नालंभूष्णुः पदक्रमे ॥ २७ ॥ अथायम-तिथिः स्वैरं, देवीं निर्वर्ण्य सर्वतः । विविधं वर्णयामास, प्रमोदात्सुहृदः पुरः ॥ २७ ॥ एषा सखे सखेदात्र, शंभुभस्मीकृतात्मनः । अनंगस्यांग लाभाय, किं रतिस्तपते तपः ॥२८॥ किं वाऽसौ क्षेत्र-माहात्म्या—द्विशेषपदसस्पृहा । व्यवस्यतीह तीर्थाय, उतेयं वनदेवता ॥२९॥ वने चोपवनेऽमुष्मिन्, नंदनोद्याननंदिनि । किमियं मूर्त्तिमादृत्य, तपःश्रीराश्रयं व्यधात् ॥ ३१ ॥ किंवा वासवदत्तैव, व्य-सनं मे व्यपोहितुं । इयमस्मिन् वने वास—मुपास्यैवं तपस्यति ॥ ३२ ॥ इति स्मृत्वा प्रियां तत्र,

मुक्तकंठं रुरोद सः । उद्गृणंस्तद्गुणग्रामं, तुमुलं विललाप च ॥ ३३ ॥ हा प्रद्योतसुते देवि, त्वया
दयितया विना । चक्रवाक इवैकाकी, वराकीयमयं जनः ॥ ३४ ॥ मनसो मे त्वमेवासि, पद्मानं-
दसंपदां । यद्वा देवि चकोरस्य, चंडिकैव रसायनं ॥ ३५ ॥ मम त्वया विमुक्तस्य, वनवासः कियान-
नसौ । अस्मि निंद्यो यद्द्यापि, जीवामि प्रियजीवितः ॥ ३६ ॥ स्निग्धासि त्वं क्षणाद्दग्धा, ततस्तेन
कृशानुना । तादृशाहं यद्द्यापि, न दह्ये विरहाग्निना ॥३७॥ भवत्या वरिवस्या वा, नमस्या वा जिने-
शितुः । इयं द्वयीगतिर्मेऽस्तु, तृतीया तु विडंबना ॥ ३८ ॥ एतच्चेतोहरानेक—घनाऽनोकहसंकुलं
। उद्यानमनवद्यांगि, हा विना त्वां मरुस्थली ॥ ३९ ॥ लतालास्यकलाचार्यः, पुष्पामोदमलिम्लुचः ।
वनवायुर्वियोगाख्यं, ज्वलनं ज्वलयत्ययं ॥ ४० ॥ विलपंतं तमित्युच्चै—रभ्यधत्त सुहृत्ततः । अर्ध
गृहाण पश्यैता—मनन्यगतिकां पुरः ॥ ४१ ॥ इत्युक्तस्तेन सोऽवादीत्, कुर्वन्नस्याः समीहितं । कथं
न याति मालिन्यं, देवीलाभफलं तपः ॥ ४२ ॥ किंचाद्यैव व्रतस्यास्य, वर्धते सिद्धिवासरः । विश्वस्त-
त्कोऽयमेहीति, मित्रमाकृष्य सोऽव्रजत् ॥ ४३ ॥ ततस्तावनुपश्यंतो—मपश्यंती स्वमीप्सितं । सा-

श्रुनेत्रामिमां बाहो, गृहीत्वाहमिहागमं ॥ ४४ ॥ स्मरबंदीकृता तस्मै, ताम्यंतीयं तमीमिमा । कथं नेष्यति चिंता मां, दहत्यहह संप्रति ॥४५॥ लब्धव्यं सखि तल्लब्धं, देवताराधनाफलं । इहावस्थितया कार्यं, तन्मया किमतःपरं ॥४६॥ यामोऽधुनेति जल्पंती, प्रतिप्रद्योतनंदिनीं । खेदात्पद्मावती मंदं, चलतिस्म वनंप्रति ॥ ४७ ॥ युग्मं ॥ इच्छा सेत्स्यति ते नून—मुत्सुका सखि मास्मभूः । एवं वासवदत्तापि, तामाश्वास्य सहाचलत् ॥ ४८ ॥

तामनुप्रस्थिता साथ, कर्णेऽवोचत कांचनां । आर्यपुत्रोऽत्र स्वच्छंद–महो विहरते गिरौ ॥४९॥ तदत्रैव क्वचिद्देशे, जिनेशपदपावनं । स किंचित्तीर्थमाश्रित्य, दुस्तपं तपते तपः ॥५०॥ तथैनं तपसा क्लांत—मनन्यमनसं तु यत् । विलापविकलं चैव—मुपेक्षेऽहमलक्षणा ॥ ५१ ॥ ततः प्रक्षीणदाक्षिण्यो, निस्त्रपैकशिरोमणिः । अत्यंतमकृतज्ञश्च, कोऽपि नास्त्येव मत्समः ॥ ५२ ॥ परं वाग्भिरमात्यस्य, गाढं निगडिता सती । पदमप्यधिकं नाहं, ददामि च वदामि च ॥ ५३ ॥ इति प्राप्तप्रियोदंत–परमानंदमानसा । मठमागत्य साऽनैषी–द्धर्मध्यानेन तां निशां ॥ ५४ ॥ विहायसि विहंगानां,

कुलाय गमनात्मकं । व्यवसायं नृपः स्वायं, पश्यन्नाप स्वमास्पदं ॥ ५५ ॥ जिनं नाभेयमभ्यर्च्य, स बाह्याभ्यंतरं शुचिः । नृपः समाधिमाधत्त, निस्तरंगमनाः पुरः ॥ ५४ ॥ एकतानमनस्यस्मि—न्नकस्मादात्तविस्मयं । अदभ्रं गर्भगेहांत—रुद्योति ज्योतिरुद्ययौ ॥ ५७ ॥ तेजःपुंजादतो मंजु—मूर्त्तिस्फुर्त्तिपरः पुमान् । निर्गत्यात्यंतनिष्कंपं, साऽनुकंपस्तमभ्यधात् ॥ ५८ ॥ विष्टपाधिप तुष्टोऽस्मि, वृणीष्व वरमंजसा । एतस्य त्रिजगद्भर्त्तु—रुपास्तिफलमाप्नुहि ॥ ५९ ॥ जिनस्योपास्तिकर्तॄणा—मनुग्रहकरस्त्वहं । पत्तिरेतस्य संजातो, गोमुखः सन्मुखस्तव ॥ ६० ॥

अथ क्रमेण पारीणः, समाधेस्तोयधेरिव । स्थिरं व्यापारयामास, नृपश्चक्षुरुपांततः ॥६१॥ स लोलकुंडलं हारि–हारमंडितमेकतः। पुनस्तदेव जल्पंतं, यक्षमध्यक्षमैक्षत ॥६२॥ प्रीतिमंतं तमालोक्य, जगाद जगतोपतिः । अस्ति यक्ष जिनोपास्तेः, फलं निःश्रेयसश्रियः ॥ ६३ ॥ विवेकहेवाकवतां, न स्पृहा स्वैहिके फले । इत्युक्त्वा विरते राज्ञि, यक्षोऽभाषिष्ट सादरं ॥६४॥ अमोघं हि महीनाथ, देवतादर्शनं भवेत् । अतः किंचिद् वृणोष्वेति, यक्षोक्त्या सोऽब्रवीत्पुनः ॥ ६५ ॥ यद्येवं तत्समं देव्या,

साम्राज्यं पुनरस्तु मे । इति तस्य वचः श्रुत्वा, वक्तुं यक्षः प्रचक्रमे ॥ ६६ ॥ एवमस्तु परं राजन्, सुतां माहिष्मतीपतेः । विवाहय ततोऽवश्यं, देवीं राज्यं च लप्स्यसे ॥६७॥ परिणेतुर्यतो हेतु–र्जगल्लक्ष्म्याः स्वलक्षणैः । पद्मावतीति व्याहृत्य, मंक्षु यक्षस्तिरोदधे ॥ ६८ ॥ तथैव तस्थुषस्तस्य, पश्यतो जिनपुंगवं । आनंदनिःस्यंदमयी, सा विभाता विभावरो ॥ ६९ ॥ व्यलीयत तमः सर्वं, विष्टपस्य वनस्य च । पूर्वस्यां च तदास्ये च, तुल्यमुल्लसिता द्युतिः ॥ ७० ॥ अक्षतैः शुचिभिः पूर्णं, स्वर्णस्थालमिवामलं । तदानीं रविमादाय, तं दिनश्रीरुपस्थिता ॥७१॥ स्वौवस्तिक इवानंदी, प्रातर्विविधवीरुधां । आददानः सुमनसः, पवमानस्तमभ्यगात् ॥ ७२ ॥ ततो वसंतकानीतै–र्विनीतः कुसुमैः प्रभोः । पूजां निवर्त्तयामास, मेदिनीशः प्रगेतनीं ॥ ७३ ॥ निशावृत्तांतमावेद्य, सोऽन्वयुंक्त वसंतकं । रंगभंगे कृतेऽस्माभि–र्वेत्सि तस्या बभूव किं ॥ ७४ ॥

विषण्णोऽथ महीनाथं, व्याजहार वसंतकः । तदैव देव विज्ञातं, स्वतः किंचिदिदं मया ॥७५॥ आस्ये यथाऽस्या वैवर्ण्यं, दृशोर्बाष्पोद्गमो यथा । तथा मन्येऽपमानेन, मानसेऽस्याः कृतं पदं ॥७६॥

मनसाभीप्सितात्पत्यु—रवमानतया तया । न वेद्मि सेयं जीवंती, पुनर्दृश्येत वा न वा ॥ ७७ ॥ अभ्युपेतेन पुष्पेभ्यः, प्रातरद्य वने मया । दृष्टा चंपकमाला च, भ्रमंती संभ्रमाकुला ॥७८॥ म्लाना चंपकमाले त्वं, मालेव किमु दृश्यसे । इति व्याजेन पृष्टासौ, ममाचष्टेस्म गद्गदं ॥ ७९ ॥ तदा नः स्वामिनी तेन, स्वामिना तेऽपमानिता । गत्वा निःसहमात्मानं, पर्यंके पर्यमुंचत ॥ ८० ॥ स्वतापेन प्रियस्यांत—र्दाहभीरुरिवाभितः । हृदयं स्त्रवदश्रांभः—संभारेण सिषेच सा ॥ ८१ ॥ तत्रापि रतिमप्राप्य, मृणालीमालभारिणी । सरोजस्त्रस्तरे शस्ते, निःसहांगमशेत सा ॥ ८२ ॥ उष्मलांगपरिष्वंगमात्रेणापि क्षणात्तया । स्त्रस्तरः स समस्तोऽपि, निर्ममे मुर्मुरोपमः ॥ ८३ ॥ चंद्रिका च जलार्द्रा च, नास्यास्तापमलुंपतां । चंदनव्यजनी व्यक्तं, वीज्यमाना मया तदा ॥ ८४ ॥ सा न चक्रंद नोवाच, नाकुलं विललाप च । मौनेन केवलं तस्थौ, किंचिन्निश्चित्य चेतसि ॥८५॥ नवीनशयनीयाय, यावत्प्रत्यग्रपल्लवान् । आनयामि न पश्यामि, तावत्तां तत्र स्त्रस्तरे ॥ ८६ ॥ ध्रुवं तेनापमानेन, मलिनं हंत जीवितं । त्यक्तुं क्वापि प्रयातासौ, वीक्षे तत्तामितस्ततः ॥ ८७ ॥ ततोऽहमेवं संभाव्य, स्त्रीह-

त्यापातकं तव । आत्तपुष्पस्त्वदभ्यर्णे, त्वरितं समुपागमं ॥ ८८ ॥ ततः श्रुत्वेति वृत्तांतं, तदुदंतोपलब्धये । वसंतकेन सहितो, धावतिस्म धराधवः ॥ ८९ ॥ ताभिस्ताभिः स वार्त्ताभि—र्वर्त्तनोममतिवर्त्तयन् । पद्मावतीपवित्रं भू—प्रदेशमविशत्क्षणात् ॥ ९० ॥ इतो वासवदत्तापि, प्रातर्जागरिता सती । पद्मावती गता क्वापी—त्याकर्ण्यान्वेषयद्वने ॥ ९१ ॥ क्रमादन्वेषयंती च, सापश्यत्पार्थिवं पथि । हर्षात्कांचनमालां च, फुल्लचक्षुरवोचत ॥ ९२ ॥ तिथिरद्यातिथिः श्रीणा—मद्य वारो वरो हले । पवित्रमद्य नक्षत्र—मार्यपुत्रो यदीक्षितः ॥ ९३ ॥ आर्यपुत्रेण यत्तप्तं, मत्संगैकफलं तपः । तन्माऽभूदगाधोऽय—माधमर्ण्यमहार्णवः ॥ ९४ ॥ एतस्य वपुराख्याति, क्षामं मद्विरहव्यथां । यद्वाल्यं निर्विकल्पस्य, प्रेम्णः सर्वमिदं सखि ॥ ९५ ॥ अद्यापि जागरूकाणि, मम भाग्यानि कानिचित् । यदार्यपुत्रो जीवत्या, जीवन्नेव मयेक्षितः ॥ ९७ ॥ शृण्वती वचनान्यस्य, पश्यंति रूपमस्य च । पादपांतरिता नेष्ये, श्रोत्रनेत्रे कृतार्थतां ॥ ९८ ॥ एवमुक्त्वा तथा चक्रे, स्नेहाद्वासवदत्तया । यथा तथापि हि प्रेयान्, प्रेयसीनां प्रियंकरः ॥ ९९ ॥ तदानीं वार्त्तयामास, नृपोऽप्यथ वसंतकं । जाने

कृशानुना तेन, दग्धा देवी दुरात्मना ॥ १०० ॥ मुनिभिर्दैवतैश्चाह—माश्वस्येव मुहुर्मुहुः । सखे प्रद्योतजा देवी, क्व पुनर्मे मिलिष्यति ॥ १ ॥ किं चैतदपरं दुःखं, यद्वाहलेशनंदिनी । अधुनांतर्वणं क्वापि, हत्यां मे दातुमुद्यता ॥ २ ॥ तदैवाथ स शुश्राव, स्वामिनी हा विपद्यते । सोऽस्ति कश्चिद्य एतस्या—स्त्रातेति तुमुलं ध्वनिं ॥ ३ ॥ ध्वनेस्तस्यानुसारेण, धावन्नेष व्यलोकत । माऽतस्तात महाबाहो, स्मर्त्तव्येयं सुतात्मनः ॥ ४ ॥ अमीषां फलमुग्राणां, तपसामस्ति चेत्तदा । वत्सेश्वरः प्रियो मेऽस्तु, प्रेत्यापीत्युक्तिपूर्वकं ॥ ५ ॥ रसालतरुशाखायां, बद्धपाशावलंबिनीं । अम्लानवदनांभोज—युतां पद्मावतीं पुरः ॥ ६ ॥ त्रिभिर्विशेषकं ॥ अनेन साहसेनाल—मलं बाले ब्रुवन्निति । ततोऽसि-धेनुमाकृष्य, भूपतिः पाशमच्छिदत् ॥ ७ ॥ बाष्पक्लिन्ननिजक्षौम—पल्लवव्यजनानिलैः । उपवीज्य स्वयं तस्या । मूर्छाछेदं चकार सः ॥ ८ ॥ अथ सा स्वास्थ्यमास्थाय, पश्यंती जगतीपतिं । किमपि व्याकुलीचक्रे, हर्षौत्सुक्यत्रपाभरैः ॥ ९ ॥ प्रियास्पर्शरसज्ञत्वे, चिरादात्मानमानयन् । बाहुभ्यामव-लंब्यैना—मभ्यधाद्वसुधाधिपः ॥ १० ॥ न स्मर्त्तव्यः सरोजाक्षि, पूर्वेद्युर्विहितो मया । अपमानस्त्वया

प्रेम, प्रेक्षते हि न विप्रियं ॥ ११ ॥ अद्यप्रभृति कल्याणि, तपोभिस्ते वशंवदः । कृतोऽस्मि तत्फले प्राप्ते, पर्याप्तं तैरतःपरं ॥ १२ ॥ अपि दास्यं त्वदास्यस्य, शीतांशुः स्पृहयन्नयं । शंके कथंचिद्-प्राप्य, लज्जितो गगनं ययौ ॥ १३ ॥ उत्पलैस्तव नेत्राभ्या-मभ्युपेत्य पराजयं । श्यामीभूतैर्जलस्यां-त—झंपापातो व्यतन्यत ॥ १४ ॥ स्वाधीनेऽपि सुधासिंधौ, त्वद्वचोऽपरनामनि । विदधे विबुधैर्नूनं, मिथ्यापाथोधिमंथनं ॥ १५ ॥ मुनीनां देवतानां चा—ऽमोघां वाचं समर्चये । दत्ता वासवदत्ता मे, ददता त्वां च वेधसा ॥१६॥ पद्मावती तदाकर्ण्य, लेभे मुदमुदित्वरीं । दत्तसादं विषादं च, प्रद्योत-नृपनंदीनी ॥ १७ ॥ अंशवो हि सहस्रांशोः, पंकजिन्याः प्रियंकराः । तेऽप्यहो कैरविण्यास्तु, नित-रामप्रियंकराः ॥ १८ ॥

अत्रांतरे जराग्रस्त—समस्तांगः शनैः शनैः । एत्यैकः कंचुकी कंप्रः, पृथिवीपतिमब्रवीत् ॥१९॥ वत्सेश त्वां महाबाहु—नृपः प्रार्थयतेऽधुना । इयं नो दुहिता ताव—त्त्वामेव पतिमीहते ॥ २० ॥ अस्यास्तदिच्छां वत्सेश, सफलीकर्तुमर्हसि । प्रतिश्रुते त्वया कर्म, कुर्मो वैवाहिकं वयं ॥२१॥ इत्यु-

क्वचंतमौत्सुक्या—त्तमुवाच वसंतकः । गत्वा ब्रूहि माहाबाहु—महीपालं प्रमोदतः ॥ २२ ॥ यथासौ
वत्सराजेन, सर्वेऽप्यर्थः प्रतिश्रुतः । तेनेत्युक्तोऽपि भूभर्तुः, कंचुकी मुखमैक्षत ॥ २३ ॥ नृपोऽप्यूचे
प्रमाणं नः, सर्वत्रार्थे वसंतकः । कदाचनापि नास्माक—मुल्लंघ्य वचनो ह्यसौ ॥ २४ ॥ राज्ञोऽप्येत-
न्मतं ज्ञात्वा, प्रीतः प्रोवाच कंचुकी । गमनायानुजानीहि, राजन् राजसुतामपि ॥ २५ ॥ येनाद्य
विजयो नाम, योगो धाम सुखश्रियां । विवाहमंगलारंभ—मस्मिन्ननुभवत्वियं ॥ २६ ॥ इतो लग्नं
ग्रहैर्दिष्टं, सप्तभिः सप्तमे दिने । विधिर्वां यत्र संयोज्य—कीर्त्या संयोक्ष्यते स्वयं ॥ २७ ॥ इत्युक्ते
तेन भूपालः, प्राह पद्मावतींप्रति । राजपुत्रि यथाभीष्टो, विधिः सर्वो विधीयतां ॥ २८ ॥ प्रतस्थे
साज्ञया राज्ञो, मंदं मंदं स्खलद्गतिः । तादृशामीदृशप्रेम्णां, दुस्त्यजः प्रियसन्निधिः ॥२९॥ तत्र नेत्रा-
तिवर्त्तिन्यां, शून्यः स्थित्वा क्षणं नृपः । किमत्र मित्र नः कार्य—मिति देवालयं ययौ ॥ ३० ॥ प्रद्यो-
तपुत्री श्रुत्वेदं, खेदेनोवाच कांचनां । द्रष्टव्यमधुना दृष्टं, श्रोतव्यं च श्रुतं मया ॥ ३१ ॥ अभूत्प-
द्मावतीलाभो, यतोऽस्य तपसां फलं । ततः सांप्रतमादृत्यो, मृत्युर्वासवदत्तया ॥ ३२ ॥

प्रद्योतजाथ जगदे, तदा कांचनमालया । मास्मगा देवि निर्वेद–मनिर्वेदः श्रियां पदं ॥३३॥ दृश्यतामवधिर्देवि, देवस्य सचिवस्य च । अपकारेऽपि मास्मैवं, दर्शयाविधिमात्मनः ॥ ३४ ॥ समं सुबाहुसुतया, गुप्ताकारेंगिता सती । विवाहं पश्य देवस्य, रक्षंती चक्षुरादरात् ॥ ३५ ॥ तदेहि देवि गच्छंत्या, गम्यते सममेतया । इति कांचनया निन्ये, पद्मावत्यंतिकेऽथ सा ॥ ३६ ॥ कथं सखि चिराद् दृष्टे—त्यालप्य स्नेहनिर्भरं । पद्मावती तदाचख्यौ, सर्वं प्रद्योतजन्मनः ॥ ३७ ॥ सखि त्वत्कांक्षिते सिद्धे, सिद्धं मे सर्वमीप्सितं । इत्यवंतीशनंदिन्या, वचसा साऽभ्यनंद्यत ॥ ३८ ॥ तत्राथ सहवास्तव्यं, जनमापृच्छ्य वत्सला । पद्मावती ययौ पुर्यां, समं वासवदत्तया ॥३९॥ सौधमागत्य सा भक्त्या, पित्रोः पादाववंदत । तौ भवेर्वीरपत्नीति, तथ्यां ददतुराशिषं ॥ ४० ॥ नयविक्रमसंपन्नः, क्क मे बंधुः सुदर्शनः । इति पृष्टस्तया हृष्टो, विष्टपाधीश्वरोऽवदत् ॥ ४१ ॥ अस्मै पत्ये यदा पुत्रि, तपस्तप्तुं वनेऽभ्यगाः । रुमण्वांस्तस्य सेनानी–स्तदानीं मामुपागमत् ॥ ४२ ॥ उत्पाटयामि पांचालं, नद्योघ इव पादपं । त्वं घनः स्याः सहायश्चे—देवं मे स व्यजिज्ञपत् ॥४३॥ ततः सारबलः सोऽयं,

न्यायादर्शः सुदर्शनः । कौशांबीं प्रहितोऽस्माभिः, समं तेन रुमण्वता ॥४४॥ भर्तुरभ्युदयोंकार–मद्य श्वो वा सुलक्षणे । पंचालविजयोदंतं, कर्णोत्तंसीकरिष्यसि ॥ ४५ ॥ ततो विहितसंभारै—र्वैवाहिक-कुतूहलैः । मान्याभिः कुलवृद्धाभिः, सा सम्यक् समयोज्यत ॥ ४६ ॥ वनाद्वत्सेशमाहूय, प्रतीहार-मुखात्ततः । प्रासादे स्थापयामास, जन्ययात्रोचिते नृपः ॥ ४७ ॥ प्रेमैकलग्नके लग्ने, तावन्योऽन्य-मनोहरौ । आडंबरेण महता, महाबाहुर्व्यवाहयत् ॥ ४८ ॥ ततो माहिष्मतीनाथः, कौशांबीभर्त्तुरा-दरात् । अर्चामत्यद्भुतां चक्रे, पाणिमोचनकर्मणि ॥४९॥ तदा वासवदत्तापि, तमपश्यत्तिरोहिता । रम्यैरुल्लूलकल्लोलैः, कलितोत्साहमुत्सवं ॥ ५० ॥ वधूवरस्य तस्यैवं, सत्यानंदमये महे । कौशांब्याः पवनो नाम, वेगादागान्निजः पुमान् ॥ ५१ ॥ पांचालः पंचतां नीतः, कौशांबी च करे धृता । वर्द्धसे देव दिष्ट्येति, स वत्सेशमवीवृधत् ॥ ५२ ॥ एतद्विस्तरतो भद्र, श्रोतुमिच्छामि संप्रति । एवमा-ज्ञापितो राज्ञा, मूलतः स व्यजिज्ञपत् ॥ ५३ ॥ निदेशेन महाबाहोः, सह तेन रुमण्वता । उपाग-त्योपकौशांबि, समवासीत्सुदर्शनः ॥ ५४ ॥ अंभः कृतपरीरंभं, तन्मातंगमदांबुभिः । कलयामास का-

लिंद्याः, पुनरुक्ताऽसितां द्युतिं ॥ ५५ ॥ सिकताकोमले स्वैरं, तस्याश्चीयेन वेल्लता । कालिंदीपुलि-
नेऽपोहां—चक्रे चंक्रमणक्लमः ॥ ५६ ॥ तत्र मज्जच्चमूचारु—लोचनास्तनचंदनैः । तत्राप्याविर्भ-
वद्गंगा—संगेव यमुना बभौ ॥ ५७ ॥ कालिंदीसीकरासार—सारवाही समीरणः । श्रमव्यपगमा-
च्चक्रे, युद्धश्राद्धभुजो भटान् ॥ ५८ ॥

अथ पंचालभूपालः, सिंहनादेन रोदसीं । पूरयन्निर्ययौ पुर्या, गुहाया इव केसरी ॥५९॥ सहा-
नीकमनोकिन्या, सरंगश्चतुरंगया । अरौत्सीदुत्सुको योध्धुं, स दुर्द्धर्षः सुदर्शनं ॥ ६० ॥ स्वीकृतोच्च-
रणारंभः, ससंरंभः सुदर्शनः । अतुच्छशौर्यः प्रत्यैच्छ—च्छरभो रभसेन तं ॥ ६१ ॥ शरं धनुषि
संधाय, वधाय तव वैरिणः । सुदर्शनः पुनर्धावन्, प्रत्यषेधि रुमण्वता ॥ ६२ ॥ बभाषे च भटोत्तंस,
यदेतद्गगनांगणे । रजः कपोतपोताभं, पूर्वस्यां दिशि दृश्यते ॥ ६३ ॥ तन्मन्येऽनन्यसामान्यौ, सुतौ
प्रद्योतभूपतेः । बलैर्गोपालपालाख्या—वभ्यायातस्तरस्विभिः ॥ ६४ ॥ ततः क्षणं प्रतीक्षस्व, कुमार
स्फारविक्रम । इति तस्मिन् वदत्येव, ध्वजैर्यातं दृशोः पथि ॥ ६५ ॥ ततोऽनलगिरिर्नाम, गजर-

त्वमदृश्यत । बलं मालविकं सर्व—मथ वेगादुपागमत् ॥ ६६ ॥ एकतो देव सन्नद्ध—सर्वसैन्यः सुदर्शनः । अन्यतः पालगोपालौ, रिपुमावृत्य तस्थतुः ॥ ६७ ॥ अनीकान्यभितः पश्यन्, स शौंडीरशिरोमणिः । पंचालपृथिवीपाल—श्चुक्षोभ न मनागपि ॥ ६८ ॥ प्रत्युताननमुत्फुल्ल—मंगमुत्पुलकांकुरं । बभूव तस्य सन्नाहः, संत्रुटत्संधिबंधनः ॥ ६९ ॥ गोपालाध्युषितस्याथ, विंध्यशैलसमाकृतेः । कृतोऽनलगिरेस्तेन, स्वकीयः संमुखः करी ॥ ७० ॥ शिलासंघातनामानं, महेभमधितस्थुषः । सुदर्शनस्य सांमुख्यं, गजेनास्यानुजो ययौ ॥७१॥ प्रभुभिः श्लाघ्यमानानां, कुंताकुंति शराशरि । तेषां बलानामन्योऽन्यं, ववृते दारुणो रणः ॥७२॥ हेषितैः पोषितोऽत्यंतं, बृंहितैरुपबृंहितः । तदानीं व्यानशे दूरा—द्दिशो निःस्वाननिःस्वनः ॥७३॥ रणतूर्यानुगामी च, रणरंगोद्धटैर्भटैः । वितेने मंडलाग्राणां, तांडवाडंबरस्तदा ॥ ७४ ॥ भटः प्रतिभटं कश्चि—त्पुनराहंतुमुद्यतं । आदायासिमनायासं, पतितोऽपि न्यपातयत् ॥ ७५ ॥ येनारिणा शिरश्छिन्नं, तत्र शूरस्य कस्यचित् । तं हत्वा तत्कबंधेन, वैरनिर्यातनं कृतं ॥७६॥ अनीकं नैकमन्येन, शौंडीर्यादत्यशय्यत । तज्जयश्रीः श्रमं प्राप—

दुभयत्र गतागतैः ॥ ७७ ॥ एक एव विशेषोऽभू—त्तदारातिबले महान् । कुतोऽप्यागत्य यद्-
गृध्दै—रेकच्छायमतन्यत ॥ ७८ ॥ सुदर्शनकुमारेण, सेनान्या च रुमण्वता । ततः प्रापि च पंच-
त्वं, पंचालक्षितिपानुजः ॥ ७९ ॥ अथास्मिन्नंतरे योध्धुं, कश्चिदावंतिकाद्दलात् । गंधसिंधुरमारूढः,
प्रौढश्रीः समुपागतः ॥८०॥ शौंडीर्योत्तिर्यगागत्य, शरं संधाय धन्वनि । पंचालमवनोपालं, स साक्षे-
पमवोचत ॥ ८१ ॥ शून्यामालंब्य कौशांबीं, किमु पांचाल दृप्यसि । किं गुहायामसिंहायां, स्फुरंति
न हि फेरवः ॥८२॥ असि त्वं हास्तिकप्राय—पृतनः पृथिवीपतिः । वत्सेश्वरस्य भृत्येषु, संख्यायाः
पूरकस्त्वहं ॥ ८३ ॥ ततो वत्सेशभृत्यस्य, पंचालाधिपतेस्तथा । द्वयोरायोधनेऽमुष्मि—न्नंतरं ज्ञास्य-
तेऽधुना ॥ ८४ ॥ यतोऽपराधी कौशांब्या, जातोऽस्युपपतिस्ततः । प्रायश्चित्तप्रदस्तुभ्यं, तदेष विशि-
खोऽस्तु मे ॥ ८५ ॥ इत्युक्त्वाथ रिपुं कोपा—द्वज्रधारदृढं तदा । मुदा मुमोच नाराचं, भवद्गृह्यः
स कश्चन ॥ ८६ ॥ शरः प्रविश्य वामेन, कुक्षिणा दक्षिणेन च । निर्ययौ वैरिणः कुर्व—न्नात्मानु
पदिकानसून् ॥८७॥ आत्मीयानां परेषां च, सैनिकानां मुखेंदुषु । ज्योत्स्ना च दर्शरात्रिश्च, संजाते

युगपत्तदा ॥ ८८ ॥ कृतेऽरिनिग्रहे तस्मिन्, विस्मितैः सैनिकैर्दृशः । व्यापारिताः परं वर्मा—च्छादि-
तोऽसौ न लक्षितः ॥८९॥ ततः पंचालसप्तांगी—मंगीकृत्य रुमण्वता । सराजन्येन कौशांबी, गत्वा
मध्यमधिष्ठिता ॥ ९० ॥ तदेतस्य स्वरूपस्य, वेगतो भक्तिमानिना । विज्ञापनाय देवस्य, प्रहितो-
ऽस्मि रुमण्वता ॥ ९१ ॥ सोत्कंठो देवपादाना—मवदातपराक्रमः । अचिरेणैव सेनानीः, स्वयं सोऽपि
समेष्यति ॥ ९२ ॥ इत्याख्यातवते तस्मै, वसनाभरणादिकं । वत्सराजः समुद्वृद्ध—प्रमोदः प्रददौ
तदा ॥ ९३ ॥ नृपं निवेदयामासुः कालं वैतालिकास्तदा । संध्या माध्यंदिनी चेयं, सुखाय तव
जायतां ॥ ९४ ॥ दत्वा क्षोणीभृतां मूर्ध्नि, पादानुद्दाममंडलः । गभस्तीनां पतिस्तेज—स्तनोति
त्वमिवाधुना ॥ ९५ ॥ गिरं कर्णातिथीकुर्व—स्तामानंदेन बंदिनां । आहूयत महाबाहु—पुरुषैर्भुक्तये
नृपः ॥९६॥ ततो रचितदेवार्चः, श्वसुरेण सगौरवं । वत्सानामीश्वरः प्राज्यै—र्नानाभोज्यैरभोज्यत॥९७॥
उपांतविहितोन्निद्र—मंद्रसंगीतसंपदि । विश्राम्यतिस्म पल्यंके, स पल्यंको नृपः श्रियः ॥९८॥
तदा पद्मावती पत्यु—र्जयोदाहरणं रहः । आख्यातिस्म सखीस्नेहा—त्प्रद्योतदुहितुः पुरः ॥ ९९ ॥

अवंतीशसुताप्येता—मश्लाघत यथा सखि । सुलक्षणाऽसि यद्भर्त्तु—रूढैवाभ्युदयं व्यधाः॥१००॥
तयेत्थं प्रस्तुतश्लाघा, चेदिराजतनूरुहा । व्यज्ञप्यत कुतोऽप्येत्या—द्भुतं चंपकमालया ॥ १ ॥ येन
न्यासीकृता पूर्व–मियं प्रियसखी तव । देवि स्मेरमुखांभोजः, स द्विजो द्वारि वर्त्तते ॥ २ ॥ मुंचेति
वचसा देव्याः, सा तं प्रावीविशत्ततः । न्यवीविशच्च सौत्सुक्य—मानोते स्वयमासने ॥ ३ ॥
इयमार्य नमस्यामि, भवंतमिति वादिनी । प्रणयान्नमयामास, तस्य पद्मावती शिरः ॥ ४ ॥ भवेर-
विधवा नित्यं, मुदा भूपालनंदिनि । इत्याशास्य प्रसन्नास्य—स्तामभाषत स द्विजः ॥ ५ ॥ समप-
र्यंत पद्माक्षि, सर्वा मे कार्यसिद्धयः । तदिदानीं सतीसारं, स्वसारं मे समर्पय ॥ ६ ॥ अभूस्त्वं च
ममाशीभि—र्यथा पूर्णमनोरथा । पत्या निजेन संयुज्य, तथेयमपि जायतां ॥ ७ ॥ तेनेत्युक्ताथ
व्यक्ताश्रु—रूचे पद्मावती सखि । सुचिरं सज्जनैर्योगं, सहते न हतो विधिः ॥ ८ ॥ आकारयति
बंधुस्त्वां, भर्तुः संगाय गम्यतां । एवं वासवदत्तां सा, विससर्ज कथंचन ॥ ९ ॥ ततोऽल्पेतरसंकल्पा
—मतिम्लानमुखांबुजां । प्रद्योतजामुपादाय, ययौ यौगंधरायणः ॥ १० ॥

वत्सेश्वरोऽथ संध्यायां, कृतसंध्याविधिक्रमः। पद्मावत्यासमं रम्यं, वासागारमुपागमत् ॥११॥ मुक्तपल्यंकमालोक्य, प्रातरुन्मनसं नृपं। समुवाच वचोयुक्ति—रत्नयुक्तो वसंतकः ॥ १२ ॥ प्रियां प्रेमवतीं प्राप्तः, पूर्वराज्यश्रियं तथा। तथाप्येवं कथं देव, नितरां दुर्मनायसे ॥ १३ ॥ इति पृष्टः क्षितेर्भर्त्ता, व्याकर्तुमुपचक्रमे। वयस्य दौर्मनस्यं मे, किं जानन्नपि पृच्छसि ॥ १४ ॥ किं लक्ष्म्या किमु कौशांब्या, पद्मावत्याथवा किमु। मम मानसविश्राम—धाम प्रद्योतजा न चेत् ॥ १५ ॥ किं चाद्य तां पुरस्कृत्य, किंचित्स्वप्नायितं मया। सुमुखी विमुखीभूता, महाबाहोः सुताप्यतः ॥ १६ ॥ तद्भ्रातरुभयभ्रष्टो, जीवितुं न क्षणं क्षमः। गत्वाग्रे गोमुखस्यैव, ततोऽसून् विसृजाम्यहं ॥ १७ ॥ इत्युक्त्वाचलदुर्वीभृ—न्नाभेयभवनंप्रति। वर्धमानमनोमन्यु—रन्वगात्तं वसंतकः ॥ १८ ॥ वंचयित्वाथ भूनाथं, स किंकर्त्तव्यताजडः। रहः संमुखमागत्य, प्रोचे कांचनमालया ॥ १९ ॥ विभाति मे भवन्मंत्रः, पर्यंतविरसोऽधुना। अगाधमंबुधिं तीर्त्वा, गोष्पदे यन्निमज्जथ ॥२०॥ भद्रे कथमिवेत्युक्ता, तेन साऽकथयत्पुनः। देवी स्वांतिकमानीता, मंत्रिणा ह्यस्तने दिने ॥ २१ ॥ निपत्य पादयोस्तेन,

सा व्यज्ञप्यत सादरं । क्लेशोऽयमादृतो देवि, सर्वो मद्वचसा त्वया ॥२२॥ कल्याणि फलितः सोऽद्य, राज्यस्य पुनराप्तितः । तद्देवस्य स्वसंगेन, राज्यलक्ष्मीं कृतार्थय ॥२३॥ ततः प्रद्योतजा देवी, बद्ध-रोषाऽत्रभाषत । पर्याप्तं प्रश्रयालाप–प्रलापैरेभिरार्य मे ॥ २४ ॥ अपकृत्येति नीतिज्ञ, यदियं विनय-क्रिया । तदिदं नासिकां लूत्वा, दुकूलेन प्रमार्जनं ॥ २५ ॥ पद्मावतीमिमां यत्ना—त्सपत्नीं मम कुर्वता । साधु साधु त्वयामात्य, कृते प्रतिकृतं कृतं ॥ २६ ॥ शंकरायाः प्रयोगो हि, नियतं त्वन्नि-बंधनः । यदीदृशेषु कार्येषु, नान्यस्य क्रमते मतिः ॥ २७ ॥ ममैतत्तु दिवानक्त—मंतः प्रथयति व्यथां । अभूवमार्यपुत्रस्य, यदहं क्लेशहेतवे ॥ २८ ॥ अयं हि कंटकाकीर्णा—मरण्यानीमशिश्रयत् । मत्कृते च क्षुधोदन्या–भवमन्वभवत्क्रमं ॥२९॥ त्वदीयवचसा राज्यं, त्यजंत्यां मयि सर्वथा । अगाधे व्यसनांभोधौ, प्रेमसज्जो ममज्ज सः ॥३०॥ तदेषाहमनेकेषां, दुःखानामस्य कारणं । सांप्रतं प्रोषि-तेष्वेषु, सिद्धं मे पुनरीप्सितं ॥ ३१ ॥ इदानीं यदसौ जज्ञे, राज्यलक्ष्मीस्वयंवरः । पद्मावतीनवप्रेमां—भोरुहभ्रमरायितः ॥ ३२ ॥ प्रपद्यंते यतः पत्यु—र्दुःखे दुःखं सुखे सुखं । सहोदयव्यथाः शश्व

—द्योषितः पतिदेवताः ॥ ३३ ॥ तीर्थं गत्वार्यपुत्रस्य, तपोभिः पावनीकृतं । साधीयं साधयाम्येषा, तदहं स्वसमीहितं ॥३४॥ अभिधायेति तत्तीर्थ—मभिसंधाय सत्वरं । चलिता गलितानंद—मित्यूचे सचिवेन सा ॥ ३५ ॥ देवि प्रसीद सीदंति, मादृशाः सरुषि त्वयि । चंद्रिकायामसांद्रायां, दुनोत्येव चकोरकः ॥ ३६ ॥ हितकारी न हेयः स्याद्, दूरं दुःखाकरोऽपि चेत् । निर्दोष एव दोषज्ञो, रोगिणं लंघयन्नपि ॥ ३७ ॥ तदेते तव भर्तुश्च, तव चोन्नतिहेतवे । ममापराधाः सर्वेऽपि, पर्वेंदुमुखि जज्ञिरे ॥३८॥ पद्मावत्याः पतिर्यः स्या—त्स लब्धा सार्वभौमतां । इति नैमित्तिकस्तथ्य—मादिदेश ममैकदा ॥३९॥ भर्तुरभ्युदयोत्कर्ष—प्रथमानमनोरथः । ततः पद्मावतीयोग—प्रयोगमहमावहं ॥४०॥ एवमप्यपराधश्चे—त्त्वया मनसि मन्यते । युगंधरसुतस्यापि, मरणं शरणं ततः ॥ ४१ ॥ इत्युक्तापि यदा देवो, ददौ किंचन नोत्तरं । मृत्यवे सचिवस्तस्या, निश्चिक्ये निश्चयं तदा ॥ ४२ ॥ सुविमर्षं शुभोपाय—मात्मीयं मंत्रनाटकं । दृष्ट्वा विरसनिर्वाहं, मंत्री खेदमुपाददौ ॥ ४३ ॥ ततो देवीममात्यं च, मरणैकविनिश्चयौ । विज्ञाय व्याकुला वेगा—दागतास्मि तवांतिकं ॥४४॥ आगत्य तत्र चेद्देवो,

देवीमनुनयत्यसौ । संभाव्यंते शुभोदर्का, भवन्मंत्रास्तदा यदि ॥ ४५ ॥ इदमाद्रियते देवो-ऽप्यथेदानीं तथा कुरु । ते ह्यासा यानपात्राणि, ये प्रभोर्व्यसनार्णवे ॥ ४६ ॥ इति व्याहृत्य विरतां, तामुवाच वसंतकः । तदेतत् कुर्वतः शांतिं, वेतालोत्थानसन्निभं ॥ ४७ ॥ देवोऽपि विरहे देव्या, राज्यं संत्यज्य दूरतः । पुनर्गत्वा तपस्तीर्थे, प्राणान् परिजिहीर्षति ॥ ४८ ॥ तत्रोपेतः समं देव्या, देवः संयोक्ष्यते स्वतः । अन्योऽन्यानुनयं चैतौ, प्रेमैवाध्यापयिष्यति ॥४९॥ तत्त्वं व्रज जवाद्भद्रे, मा विद्राणमुखीस्म भूः । यतेथास्तु तथा किंचि—द्यथा देवी विलंबते ॥ ५० ॥ एवमाश्वासिता तेन, वेगाद्वनमुपेयुषी । वत्सराजपटागारे, स्वामिन्या समगंस्तथा ॥ ५१ ॥ तदा प्रद्योतजा तत्र, वत्सराजमपूजयत् । मूर्ध्नि बद्धांजलिश्चैवं, विनयेन व्यजिज्ञपत् ॥ ५२ ॥ आर्यपुत्र परत्रापि, लोके शोकतमोऽपहः । प्रियस्त्वमेव मे भूयाः, प्रार्थये न ह्यतः परं ॥ ५३ ॥ इत्युदीर्यावरोहंतीं, प्रासादान्नृपनंदिनीं । विज्ञा विज्ञपयांचक्रे, कांचना रचितांजलिः ॥५४॥ यदितो दृश्यते देवि, श्रृंगमभ्रंलिहं गिरेः । देवस्येयं तपोभूमिः, सर्वकल्याणकारणं ॥५५॥ इह हि श्रूयते शश्व—दादिनाथः कृतस्थितिः । व्यस-

नानि व्यलीयंते, यत्र नेत्रपथातिथौ ॥५६॥ तथैवं साधितोत्साहा, राज्ञी वेगादुपाययौ । त्रिलोकीस्वामिनं तत्र, विनयेन ननाम च ॥ ५७ ॥ शुद्धोदसरसस्तीरे, गत्वा प्रद्योतजा ततः । चिता विरच्यतामत्रे—त्यूचे यौगंधरायणं ॥ ५८ ॥ मंत्री जगाद देवि त्वं, यद्येवं कृतनिश्चया । निश्चितं तत्फलिष्यंति, पिशुनानां मनोरथाः ॥ ५९ ॥ दग्धा प्रदीपने देवी, दुर्वृत्तेन कृशानुना । शुद्धान्वयोऽन्वगादेनां, भक्त्या यौगंधरायणः ॥ ६० ॥ इति वार्त्ता मया लोके, यन्मिथ्योत्थापिता पुरा । इदानीं तदिमां देवि, सत्यां कर्तुं प्रवर्त्तसे ॥ ६१ ॥ युग्मं ॥

इत्याख्याय विनीताख्यं, स पदातिं समादिशत् । भद्र भूयोभिरेधोभि–राचितारच्यतां चिता ॥ ६२ ॥ ततस्तेन विनोतेन, यथादिष्टमनुष्ठितं । अथ प्रद्योतजा तस्या–माशुशुक्षणिमक्षिपत् ॥६३॥ आर्द्रैंधनोत्थधूम्याभि–स्तथासौ व्यानशे दिशः । यथा दुर्दिनवन्नात्र, वस्तुव्यक्तिर्न लक्षिता ॥६४॥ राज्ञी प्रदक्षिणीकर्तुं, चितां प्रववृते ततः । पृष्टवर्ती विषादार्त्तः, सचिवग्रामणीरपि ॥ ६५ ॥ इतो वत्सेश्वरोऽप्येत्य, जिनं सम्यक् प्रणम्य च । खेदाद्विवर्णवदन–मभ्यधत्त वसंतकं ॥ ६६ ॥ सखे पुरः

सखेदोऽपि, चितामारचयोचितां । येन प्रद्योतजाक्रोडे, क्रीडामनुभवाम्यहं ॥६७॥ वसंतकोऽवदद्देव, चितां कर्तुं न वेद्म्यहं । उत्सवैकसहायोऽस्मि, मा मे कर्मेदमादिश ॥ ६८ ॥ नृपतिस्तद्वचः श्रुत्वा, मत्वा दुर्लभमीप्सितं । दिक्षु व्यापारयंश्चक्षुः, पुरः पावकमैक्षत ॥ ६९ ॥ तत्समीपमुपागत्य, धूमांधतमसावृतः । रभसेन समारेभे, भूपतिस्त्रिःप्रदक्षिणां ॥ ७० ॥ आत्मनोऽग्रेसरं दृष्ट्वा, विष्टपेंद्रं नृपात्मजा । तदा सकोपकां वाच—मुवाच सचिवाग्रिमं ॥ ७१ ॥ पुरुषाकृतिरार्याय, कोऽप्यसावग्रतो नरः । चितायां मत्पुरो वेगा—द्विविक्षुरिव दृश्यते ॥ ७२ ॥ तदसौ प्रविशंस्तस्यां, झगित्येव निवार्यतां । भविष्यत्यस्य संपर्का—त्पावकोऽयमपावकः ॥ ७३ ॥ इत्युक्तः स तया मंत्री, नृपं वीक्ष्योपलक्ष्य च जगाद जगतीनाथ, कथा मम निशम्यतां ॥ ७४ ॥ परिणेतुर्वियोगेन, दुःखितेयं मम स्वसा । अद्यायास्मिन् चितावह्नौ, प्राणमोक्षं चिकीर्षति ॥ ७५ ॥ तदन्यत्र धरित्रीश, गत्वाऽभिप्रेतमाचर । संतो जातु परार्थस्य, नहि प्रत्यूहहेतवः ॥ ७६ ॥ तेनेति व्याहतोत्साहो, वत्सप्रभुरचिंतयत् । नाद्यापि भागधेयानि, विधेयानि भवंति मे ॥ ७७ ॥ यत्समीहा ममेहापि, नापूर्यंत कथंचन । प्रपद्य तद्गिरः

श्रृंगा—त्प्राणान्निर्वासयाम्यहं ॥ ७८ ॥ विचिंत्येत्यचलत्किंचि–द्राजा यावज्जवात्ततः । स्मित्वा ताव-ज्जगादैनं, बाहौ धृत्वा वसंतकः ॥ ७९ ॥ भूमिदेवमिमं देव, स्वानुगं वेत्सि कोऽस्त्यसौ । न जाना-मीति राज्ञोक्ते, पुनरूचे वसंतकः ॥८०॥ तवार्थे प्रार्थितक्लेशः, सोऽयं यौगंधरायणः । येन चेदं नृपा-नीकं, समानाय्य रुमण्वता ॥ ८१ ॥ स्वयं चावंतीभूभर्तुः, सैन्यमादाय दुर्धरं । अधिसंग्राममुत्थाय, हतः पांचालभूपतिः ॥८२॥ युग्मं ॥ ततः प्रत्यभिजिज्ञासु–र्भुवो भर्त्ता द्विजोत्तमं । सर्वांगीणं तमा-लिंग—दंभोजसदृशा दृशा ॥ ८२ ॥ अभितः प्रत्यभिज्ञाय, निजं तं सचिवोत्तमं । जगाद राजा दृष्टोऽसि, दिष्ट्यामात्यशिरोमणे ॥ ८३ ॥ साध्वमात्य त्वया चक्रे, यत्प्राणाः परिरक्षिताः । इदं भूयो-ऽपि मे राज्यं, त्वयि जीवति जीवितं ॥ ८४ ॥ इत्यालापोल्लसत्प्रीति–बाष्पायितविलोचनः । पपात पादयोर्वत्स–भूपतेर्मंत्रिपुंगवः ॥ ८५ ॥ तदा विज्ञातवृत्तांता, प्रियस्यानुपदं जवात् । आगात्पद्मावती तत्र, यत्र प्रद्योतनंदिनी ॥ ८६ ॥ चिताशुशुक्षणेस्तां च, वीक्ष्यारब्धप्रदक्षिणां । इयं प्रियसखी सा मे, कथमत्रेत्यचिंतयत् ॥ ८८ ॥ इति चिंतापरामेता—मूचेऽवंतोनृपात्मजा । पद्मावति पतिं त्य-

क्त्वा, कथमत्र त्वमागमः ॥ ८९ ॥ पद्मावती ततोऽवादीत्, सखि सत्यं निशम्यतां । प्रिया वासवदत्तास्य, या दग्धा प्राक्प्रदीपने ॥ ९० ॥ मनस्यस्ति प्रिया सैव, वाचि तन्नाम केवलं । तस्य चित्रेषु तद्रूप— लिखनं कायिकी क्रिया ॥ ९१ ॥ निमंत्रितः स मित्रेण, कौशांबीराज्यभुक्तये । किंतु तस्या वियोगेन, खिन्नस्तन्नान्वमन्यत ॥ ९२ ॥ प्रियां प्रत्युत तामेव, प्रेत्यापि प्राप्तुमुत्सुकः । तीर्थेऽस्मिन् प्राणमोक्षार्थ—मागतोऽस्त्यग्रतो मम ॥ ९३ ॥ अहमप्यधुना तस्य, पंथानमनुवर्तितुं । आयातास्मि कुलीना हि, वनिताः पतिवर्त्मगाः ॥ ९४ ॥

इत्याख्याते तया दध्यौ, प्रद्योतदुहिता हृदि । अद्याप्यनुपमप्रीति—रार्यपुत्रो मयि ध्रुवं ॥९५॥
पद्मावतीं च राज्यं च, स हि संत्यज्य संप्रति । मत्कृते विहितायासः, प्राणानपि जिहासति ॥९६॥
यश्च प्रदक्षिणीकर्तुं, प्रावर्त्तत चितामिमां । ममैव स प्रियः शंके, धूमेन तु न लक्षितः ॥ ९७ ॥
मया निराकृतोऽत्यंतं, मृत्यवेऽप्युत्सुकस्तदा । असौ यदि निवर्त्तेत, ततः स्यान्मम वांछितं ॥ ९८ ॥
इतश्चोत्थाय तं श्लिष्य—न्मंत्रिणं मंत्रिवल्लभः । राजा जगाद कथं ते, स्वसाऽमात्य मुमूर्षति ॥९९॥

सचिवो व्याहरद्देव, त्वत्कृतादपमानतः । देवी वासवदत्तेयं, चितावह्नौ विपद्यते ॥ १०० ॥ अभाषत ससंरंभं, भूपश्चित्रमहो महत् । कथं पूर्वं विपन्नापि, पुनर्देवी विपद्यते ॥१॥ द्रुतमेत्य स्वयं देवीं, दृष्ट्वा कुरु यथोचितं । इत्युक्तो मंत्रिणा भूपः, प्रत्यावृत्तश्चितांतिके ॥ २ ॥ तत्र प्रत्यक्षमद्राक्षी—न्नृपः प्रद्योतजां स्वयं । चिंतयंतीं किमप्यंतः, पद्मावत्या समन्वितां ॥ ३ ॥ इयं वासवदत्तेति, नृपतिर्निश्चिकाय तां । प्रत्यक्षाद्धि परं नास्ति, संदेहानामपोहकं ॥ ४ ॥ अथाललाप भूपालः, प्रेयसीं तां प्रियोक्तिभिः । दृशं प्रद्योतजे देवि, देहि देह्याकुले मयि ॥ ५ ॥ कश्चिद्यश्चापमानस्ते, मया देवि प्रदर्शितः । सोऽपि त्वल्लाभलोभेन, प्रिये न पुनरन्यथा ॥ ६ ॥ निमेषमपि वामाक्षि, मम चेदसि विस्मृता । एतास्तदा सदाक्षिण्ये, साक्षिण्यः कुलदेवताः ॥ ७ ॥ तत्प्रसीद प्रिये मह्यं, चिंतया कृतमेतया । सत्योऽस्तु गोमुखो यक्ष—स्तपोऽप्यस्तु फलेग्रहि ॥८॥ इत्युक्त्वा विरते राज्ञि, धूमोर्मौ च भिदेलिमे । प्रत्यभिज्ञाकृते पत्यु—र्देवो व्यापारयद् दृशं ॥ ९ ॥ दृष्टिर्वासवदत्तायाः, प्रोत्या प्रत्यभिजानती । रमणस्यांगरंगांतः, खेलतिस्म यदृच्छया ॥ १० ॥ निर्णीय परिणेतारं, स्मृत्वा पद्मावती-

वचः । विससर्जाश्रुरूपेण, सापमानं स्वमानसात् ॥ ११ ॥ अपमानज्वरावेग—व्यथाव्यपगमस्तदा । अवेदि स्वेदनिःस्यंदा—दंगैस्तस्या विशारदैः ॥ १२ ॥ प्रियालापैर्घनरसैः, सिक्तोऽस्याः प्रेमपादपः । रोमांचनिचयव्याजा—दमुंचदिव कोरकान् ॥ १३ ॥ पतिलावण्यपीयूष—पानपीनवपुस्ततः । सा जगाद गलद्बाष्प—बिंदुर्बद्धशिरोंजलिः ॥ १४ ॥ देशत्यागस्तपःक्लेशः, कांतारक्रमणक्लमः । आर्यपुत्र मया तुभ्य—मुपनिन्ये पदे पदे ॥ १५ ॥ उत्तमर्णोऽसि नाथ त्व—मधमर्णास्म्यहं पुनः । तत्किं ब्रवीमि सर्वं मे, क्षंतव्यं विप्रियं त्वया ॥ १६ ॥

इति विज्ञप्य सा पत्युः, पादौ केशैरमार्जयत् । विनयः कुलनारीणां, कांते नैसर्गिको यतः ॥ १६ ॥ युगंधरसुतोऽप्यूचे, भक्त्या तौ दंपतीप्रति । युवां दुःखे मया क्षिप्तौ, पांचालोच्छेदमिच्छुना ॥ १७ ॥ तद्युवामपराधं मे, सर्वं मर्षितुमर्हथः । नैव कुप्यंति विद्वांसो, वैद्याय कटुदायिने ॥ १८ ॥ दंपती बहुमेनाते, तत्तदा मंत्रिणो वचः । मंतुं नांतर्गतं धत्ते, कृतज्ञो हितकारिणां ॥ २० ॥ ऊचे चंपकमालाथ, पद्मावत्या सविस्मयं । सखि प्रियसखीयुक्ता, या पूर्वं ब्राह्मणो मया ॥ २१ ॥ साऽभू-

द्वासवदत्तेव, दृश्यतामंग कौतुकं । वर्षीयान् स च विप्रोऽपि, जातो यौगंधरायणः ॥ २२ ॥ तामित्यु-
क्त्वा पुरो गत्वा, नत्वा प्रद्योतनंदिनीं । अवोचदार्ये याऽवज्ञा, चक्रे सा मयि मृष्यतां ॥२३॥ ततः
प्रद्योतजा प्राह, स्नेहात् पद्मावतीं प्रति । सैवास्मि मास्मभूः खिन्ना, नावाज्ञातास्मि यत्त्वया ॥ २४ ॥
जामातुश्च सुतायाश्च, प्रवृत्तिं ज्ञातवानथ । संभ्रांतमानसस्तत्र, महाबाहुरुपाययौ ॥ २५ ॥ पितुः
पद्मावती तत्र, वृत्तमाख्यत्तदातनं । अशंसच्च नमस्यंतीं, प्रीत्या प्रद्योतजां पुरः ॥२६॥ तात प्रणौति
विनया—ज्ज्यायसी ते तनूरुहा । दृष्ट्यैव जीवयामास, यासौ जामातरं तव ॥२७॥ युग्मं ॥ चिर-
कालमवैधव्यं, वत्से धत्स्वेति चेदिपः । तामभ्यनंददाशीर्भि—र्मालवेश्वरसंभवां ॥ २८ ॥

अत्रांतरे गिरौ तत्र, बृंहितैरथ हेषितैः । निःस्वाननिःस्वनैश्चापि, शब्दाद्वैतमजायत ॥ २९ ॥
अथ वत्सेश्वरस्तारं, तं निशम्य सविस्मयः । धीरां व्यापारयामास, दृशं शब्दानुसारिणीं ॥ ३० ॥
नगरस्योपत्यकोपांते, ततोऽनेकाननेकपान् । ऐक्षिष्ट स पुरो लक्षां—स्तुंगांश्चैव तुरंगमान् ॥ ३१ ॥
विस्मयात्पश्यतस्तस्य, भटकोटिमयीं महीं । वेगादेत्य पुमानेकः, पादयोरपतत्तदा ॥३२॥ तमुत्थाप्य

विदित्वाथ, रुमण्वानयमित्यमुं । आलिंग्यागमने हेतुं, पप्रच्छ पृथिवीपतिः ॥ ३३ ॥ रुमण्वानप्य-
भाषिष्ट, देवस्याह्वानहेतवे । आयातोऽस्मि निषेवंतां, चिराद्वत्सा महोत्सवं ॥ ३४ ॥ अथ प्रसीद्
तद्देव, द्रुतं पादौ च धार्यतां । भालविन्यस्तहस्ता हि, मार्गमालोकते प्रजा ॥३५॥ ततो नाभेयम-
भ्यर्च्य, प्रणिपत्याथ गोमुखं । सपत्नीको महानीकः, कौशांबीमचलन्नृपः ॥ ३६ ॥ सहायांतं महा-
बाहुं, विसृज्य विनयात्ततः । वत्सान् वत्सेश्वरः प्राप्य, पितेवानंदमासदत् ॥ ३७ ॥ कालिंदीकूल-
देशेषु, पंचालोच्छेदसाक्षिषु । सेनां निवेशयामास, द्रुतमेत्य क्षितीश्वरः ॥ ३८ ॥ तत्तीरे सह पत्नी-
भ्यां, विहरंतं महीपतिं । रुमण्वानभ्यधादेवं, पंचालस्याजिभूरियं ॥ ३९ ॥ अत्र गोपालपालाभ्यां,
पंचालंप्रति तत्कृतं । भीमार्जुनाभ्यां कोपेन, कौरवान्प्रति यत्पुरा ॥ ४० ॥ सुदर्शनकुमारोऽत्र, तथा
ते परिपंथिनि । दर्शयामास शौंडीर्यं, यथा करिणि केसरी ॥ ४१ ॥ अत्र तु प्रौढमित्रेण, सचिवाग्रे-
सरेण ते । अच्छेदि कदलीच्छेदं, पंचालनृपतेः शिरः ॥ ४२ ॥ इत्थं कथयतस्तस्य, रजःसंचयसू-
चिताः । प्रत्याजग्मुस्तमुर्वीशं, राजपुत्रास्त्रयोऽपि ते ॥ ४३ ॥ तानौचित्येन संभाव्य, भूपः शिबिर

मेत्य च । उपवाह्यां समारुह्य, दिव्यां प्रत्यचलत्पुरीं ॥ ४४ ॥ सौधमारुह्य पश्यंत्य—स्तं प्रवेशं महीपतेः । चरितार्थानि चक्षूंषि, चक्रुः पुरपुरंध्रयः ॥ ४५ ॥ विन्यस्तस्वस्तिकश्रेणिं, वैजयंतीतरंगितां । उत्तोरणां पुरीं पश्यन्, मुमुदे मेदिनीपतिः ॥ ४६ ॥ अभितो विपणिश्रेणि—मधिरूढास्तमादरात् । अवाकिरन् प्रजा लाजान्—राजमार्गमुपागतं ॥ ४७ ॥ सोऽमोदत न वारस्त्री—चलितैश्चामरैस्तथा । यथा पौरवधूधूतो—त्तरीयसिचयांचलैः ॥ ४८ ॥ मुक्तमुक्तामयोच्चूल—चंद्रोदयकृतोदयं । उन्मीलन्मंगलोद्गारं, सौधमध्यासदन्नृपः ॥ ४९ ॥ गजैः केऽपि हयैः केऽपि, रत्नैः केऽपि महीभुजः । तदा तं भूरिसंभारैः, प्राभृतैरुपतस्थिरे ॥ ५० ॥ गोपालपालौ भूपालः, कुमारं च सुदर्शनं । स सत्कृत्य यथौचित्यं, विससर्ज सगौरवं ॥ ५१ ॥ निरस्य व्यसनं सर्वं, सर्वंसहतया तया । स प्रजाः पालयामास, पुरा दाशरथिर्यथा ॥ ५२ ॥ निःसीमैः प्रेमसंस्कारै—स्तिरस्कारः पुरातनः । तेन वासवदत्तायाः, समूलमुदमूल्यत ॥ ५३ ॥ पद्मावत्यामपि प्रेम, तस्य पल्लवितं तथा । अमन्यत तपःक्लेशं, सा कृतार्थं यथात्मनः ॥ ५४ ॥ सर्वाधिकारिणं चक्रे, राजा यौगंधरायणं । सर्वमेधाशुचिं वाच—स्पतिं

वास्तोष्पतिर्यथा ॥ ५५ ॥ तस्यारितिमिरस्तोमं, तेजःप्रत्यूहकारणं । तरणेररुणेनेव, व्यनीयत रुम-
ण्वता ॥ ५६ ॥ विविधोपासनाचारु–गुणाकृष्टहृदं तदा । आत्मांतेवासिनं चक्रे, वीशामीशो वसंतकं
॥५७॥ धर्ममाद्रियमाणस्य, दीनानुद्धरतोऽपि च । नित्यं तस्य मनो मातृ–वंदनायोदकंठत ॥५८॥
तस्याकूतमथो ज्ञात्वा, ज्ञानेन ज्ञातनंदनः । पावयामास कौशांबीं, निजैश्चरणरेणुभिः ॥ ५९ ॥ मृगा-
वत्यपि तत्रागा–त्समं चंदनबालया । वांछितार्थः समस्तोऽपि, सुकृतैरुपढौक्यते ॥ ६० ॥ व्याख्या
पर्षज्जिनेशस्य, प्राकारत्रयशालिनी । सुरैः परिसरारामे, रमणीया विनिर्ममे ॥ ६१ ॥ तद्विदित्वा
क्षणात् क्षोणी—पालेनोद्यानपालकात् । सांतःपुरपरीवारे—णागामि स्वामिनोंतिके ॥ ६२ ॥ तत्र
प्रदक्षिणीकृत्य, भगवंतं भुवः प्रभुः । जानुस्पृष्टमहीपृष्ठः, सानंदमिति तुष्टुवे ॥ ६३ ॥ जय त्वं सर्व-
सिद्धार्थ–सिद्धार्थनृपनंदन । जगत्संकल्पकल्पद्रो, गुणमाणिक्यरोहण ॥ ६४ ॥ इत्थं कृतस्तुतिर्निर्य–
दानंदाश्रुकणावलिः । ननाम नम्रपंचांगः, कौशांबीशो जिनेश्वरं ॥ ६५ ॥ ततः समुचितं देश–मध्या-
सीने महीपतौ । वर्धमानजिनाधीशः, शुद्धं धर्ममुपादिशत् ॥ ६६ ॥ संसारसागरस्यांतः, प्राणिभिर्व्य-

॥१५८॥

वहारिभिः । रत्नत्रयमुपादेयं, हेयास्तु विषयोपलाः ॥ ६७ ॥ सुखं विषयसेवाया-मत्यल्पं सर्षपादपि । दुःखं तु देहिनः प्राज्यं, मधुबिंद्वादिपुंसवत् ॥ ६८ ॥

तथाहि पुरुषः कोऽपि, देशाद्देशं परिभ्रमन्, सार्थेनाऽविक्षदटवीं, चौरयादोमहानदीं ॥ ६९ ॥ तं सार्थं लुंटितुं तत्र, चौरव्याघ्रा दधाविरे । मृगवच्चापलायंत, सर्वे सार्थनिवासिनः ॥ ७० ॥ सार्थाद्धीनः स तु पुमान्, प्रविवेश महाटवीं । आकंठमागतैः प्राणै-रभ्युद्यत्कूपवारिवत् ॥ ७१ ॥ उच्चैस्तरो गिरिरिव, प्रक्षरन्मदनिर्झरः । उदस्तहस्तोऽभ्राणीव, प्रभ्रंशयितुमंबरात् ॥७२॥ न्यंचयन् क्ष्मामंह्रिपातै-रंतःसुषिरिणीमिव । आध्मातताम्रताम्रास्यो, घनश्यामोग्रदेहभृत ॥७३॥ साक्षाद्यम इव क्रोधाद्, दुर्धरो वनकुंजरः । वराकं कांदिशीकं तं, पुरुषं प्रत्यधावत ॥७४॥ त्रिभिर्विशेषकं ॥ मारयिष्याम्यहं याहि, याहीति प्रेरयन्निव । जघान तं मुहुः पृष्ठे, वारणः करशीकरैः ॥ ७५ ॥ स पुमान् कुंदुक इव, निपतन्नुत्पतन् भयात् । प्राप्तप्रायो द्विपेनाप, तृणच्छन्नमथावटं ॥ ७६ ॥ गजोऽवश्यं जीवितहृत्, कूपे जीवामि जातुचित् । इति सोऽदात्तत्र झंपां, जीविताशा हि दुस्त्यजा ॥७७॥ वटोऽवटतटे चाभू-त्त-

त्पादश्चैक आयतः। लंबमानोऽभवत्कूप—मध्ये भुजंगभोगवत् ॥ ७८ ॥ स पुमान्निपतन् कूपे, प्राप
तत्पादमंतरा। आलंब्यलंबमानोऽस्था—द्रज्जुबद्धघटीनिभः ॥७९॥ करं प्रक्षिप्य कूपांतः, करी पस्पर्श
तच्छिरः। नाशकत्तु तमादातुं, मंदभाग्य इवौषधीं ॥ ८० ॥ दत्तदृष्टिरधोभागे, भागधेयविवर्जितः।
कूपस्यांतरजगरं, गरीयांसं ददर्श सः ॥ ८१ ॥ पतत्कवलबुध्ध्या तं, निरीक्ष्याजगरोऽपि सः। कूपां-
तरपरं कूप—मिव वक्त्रं व्यकाशयत् ॥ ८२ ॥ चतुर्ष्वपि हि पक्षेषु, चतुरोऽहीन् ददर्श सः। कालिं-
दीसोदरस्येव, बाणान् प्राणापहारिणः ॥ ८३ ॥ उत्फणाः फणिनस्ते तु, तं दष्टुं दुष्टचेतसः। फूत्का-
रपवनानास्यै—रमुंचन् धमनीनिभैः ॥८३॥ वटप्ररोहं तं छेत्तुं, मूषकौ द्वौ सितासितौ। चटच्चटिति
चक्राते, दंतक्रकचगोचरं ॥ ८४ ॥ अनाप्नुवन् पुमांसं तं, सोऽपि मत्तो मतंगजः। जघान वटशाखां
तां, वटमुत्पाटयन्निव ॥ ८५ ॥ वटस्यांदोल्यमानेन, पादेन स पुमान् दृढं। पाण्यंह्रिबंधं तन्वानो,
नियुद्धमिव निर्ममे ॥ ८६ ॥ गजेनाहन्यमानायाः, शाखाया मधुमक्षिकाः। मधुमंडपमुत्सृज्यो—
ड्डिडिरे तोमराननाः ॥ ८७ ॥ मक्षिकास्ता ददंशुस्तं, लोहसंदंशसन्निभैः। तुंडैर्भयंकरैस्तीक्ष्णै—र्जी-

वाक्कृष्टिपरैरिव ॥ ८८ ॥ उत्पक्षमक्षिकारुद्ध—सर्वांगः स पुमांस्तदा । कृतपक्ष इवालक्षि, कूपान्निर्गं-
तुमुत्सुकः ॥८९॥ वटस्थमधुकोशाच्च, मधुबिंदुर्मुहुर्मुहुः । ललाटे न्यपतत्तस्य, वार्धन्या वारिबिंदुवत् ॥९०॥
मधुबिंदुस्तस्य भाला—ल्लुठित्वा प्राविशन्मुखे । स तदास्वादमासाद्य, सुखं महदमन्यत ॥ ९१ ॥
श्रूयतां नृपतेऽमुष्य, दृष्टांतस्य च भावना । यः पुमान् स हि संसारी, याऽटवी सा तु संसृतिः ॥९२॥
यो गजः स पुनर्मृत्यु—र्यः कूपो मर्त्यजन्म तत् । योऽजगरः स नरको, येऽहयस्ते क्रुधादयः ॥९३॥
वटपादो यस्तदायु—र्मूषकौ च सितासितौ । तौ शुक्लकृष्णौ द्वौ पक्षा—वायुश्छेदपरायणौ ॥ ९४ ॥
या मक्षिका व्याधयस्ते, मधुबिंदुस्तु यो मुखे । तद्धि सुखं वैषयिकं, तत्र रज्येत कः सुधीः ॥ ९५ ॥
चतुर्भिः कलापकं ॥ देवो विद्याधरो वापि, यदि कूपात्तमुद्धरेत् । तत्किमिच्छेदथवा न, स पुमान्
दैवदूषितः ॥ ९६ ॥ एवं दुःखमयं तुच्छं, मत्वा वैषयिकं सुखं । सुधीर्धर्माय जागर्या—दद्वैतसुख-
दायिने ॥ ९७ ॥ देवः सम्यग्जिनो यत्र, गुरुर्यत्र चारित्रवान् । यत्र जीवादयस्तत्वं, तत्र धर्मे मतिं
कुरु ॥ ९८ ॥ तस्य चेतसि जैनेंद्र—वचःस्वात्यंबुसेकतः । शुक्तौ मुक्ताफलेनेव, धर्मेण पदमादधे

॥९९॥ श्राद्धधर्ममुपादित्सु—र्वत्सराजो जिनेश्वरं । मातुः समक्षमुत्थाय, नम्रमौलिर्व्यजिज्ञपत् ॥१००॥
प्रपद्ये प्रोषिताऽवद्यं, श्रावकत्वं त्वदंतिके । भूर्भुवःस्वस्त्रयीरक्षा—बद्धकक्ष प्रसीद मे ॥ १ ॥ इति
विज्ञापितो यामे, चरमे चरमो जिनः । श्रावकत्वं नरेंद्राय, तस्मै दातुं प्रचक्रमे ॥२॥ मौलं विमा-
नमारुह्य, सूर्यचंद्रमसौ स्वयं । तदा च त्रिजगन्नाथ—मुपासितुमुपेयतुः ॥ ३ ॥ सूर्येंदुकांतवपुषोः,
श्रोपुषोस्तद्विमानयोः । ज्योतिरुज्जागरं दध्रे, जगदीशयशःश्रियः ॥ ४ ॥ तदुद्योतस्तमःस्तोमं, निज-
ग्राह बहिस्तनं । प्रभुस्त्वंतर्गतं श्रेया—नहो लोकस्तदातनः ॥ ५ ॥ अथ चित्ते मृगावत्याः, प्रादुर्भू-
तमिदं तदा । वत्सराजं महाराजं, मन्ये धन्यशिरोमणिं ॥ ६ ॥ तिमिरोच्छेदनिस्तंद्रौ, चंद्रमःकर्मसा-
क्षिणौ । साक्षिणौ च व्रतादाने, वत्सेशस्य बभूवतुः ॥ ७ ॥ तज्जानामि निमित्तेन, श्लाघ्येनानेन
निश्चितं । उदित्वरमसौ धर्मं, भूपालः पालयिष्यति ॥ ८ ॥ अथ त्रैलोक्यनाथेन, श्राद्धधर्माधिरो-
पणात् । शिरसि न्यस्तहस्तेन, वत्सराजोऽन्वगृह्यत ॥ ९ ॥ विदशानामधीशेन, शशिना तपनेन च
। साधु साधर्मिकत्वेन, स तदा प्रत्यपद्यत ॥ १० ॥ तदा चंदनबालाथ, विज्ञाय समयं स्वयं । जिन-

नाथमनुज्ञाप्य, स्वीयाश्रयमशिश्रियत् ॥ ११ ॥ दृष्टालोकेन लोकेन, दोषायां दिनमानिना । आनंदनिःस्यंदजुषा, तथैवावस्थितं पुनः ॥ १२ ॥ मृगावत्यपि हर्षेण, पारवश्यमुपेयुषी । संध्यां न स्वयमाज्ञासी–न्न चाज्ञाप्यत केनचित् ॥ १३ ॥ भगवंतमभिष्टुत्य, तथा स्वमधिरुह्य च । विमानं द्युलतापुष्पं, पुष्पदंतौ स्म गच्छतः ॥ १४ ॥ तयोः स्वस्थानगमना–दंधकारो निरर्गलः । प्रससार जलाधारः, पालिव्यपगमादिव ॥ १५ ॥ निर्नामनष्टमाशाभि—स्तमो राज्ये विजृंभिते । निम्नानामुन्नतानां च, विभागो न व्यभाव्यत ॥१६॥ ध्वांतैकच्छत्रमालोक्य, क्षोभाद्दध्यौ मृगावती । कस्मादकस्मादेवेय–मभूद्भीमतमा तमी ॥ १७ ॥ संभ्रांतमानसा याव—द्न्विष्येष प्रवर्तिनीं । प्रदेशे तत्र तावत्ता—मीक्षतेस्म न सा क्वचित् ॥१८॥ लब्धोन्मादः प्रमादो मे, यत्संध्यासमयो मया । चंद्रसूर्यविमानांशु–प्रभावान्न विभावितः ॥ १९ ॥ ततोऽन्वशोचदात्मानं, नितरां सा विषादिनो । निजापराधे साधूनां, चेतो दंदह्यतेऽधिकं ॥ २० ॥ मया नाऽज्ञायि गच्छंती, प्रवर्त्तिन्यपि शून्यया । कथं संप्रति गंतास्मि, ध्वांतेऽस्मिंस्तत्पदांतिकं ॥ २१ ॥ ईर्यापथः कथं चाय—मित्थं तमसि शुध्ध्यति । एवमेकपदे प्राप्तां,

धिग्ममैतां प्रमादितां ॥ २२ ॥ इत्यतीवानुशोचंती, सिंचंती मार्गमश्रुभिः । पदे पदे स्खलंती च, सा चलद्धर्मनिश्चला ॥ २३ ॥ आगाच्च व्रतिनीव्रात—स्वाध्यायध्वनिबंधुरं । गतातिचारचारित्र—पात्रसंश्रयमाश्रयं ॥ २४ ॥ आवश्यकांते विश्रांतां, संस्तारकतले तदा । मृगावती शनैरेत्य, तत्रावंदत चंदनां ॥ २५ ॥ विनयेन नमस्यंती—मवगम्य मृगावतीं । उपालब्ध वचोभिस्तां, चंदना चंदनोपमैः ॥२६॥ नक्तमेकाकिनी वत्से, जिनास्थाने स्थितासि किं । निशामप्यसमप्रज्ञे, न हि ज्ञातवती कथं ॥ २७ ॥ इतरापि तमस्विन्यां, संचरंती कुलांगना । अन्यथा शंक्यते लोकैः, किं पुनर्न तपोधना ॥ २८ ॥ चेटकस्य विशां पत्यु—रभवस्त्वं तनूरुहा । शतानीकमहोभर्तु—रभूश्च सहचारिणी ॥ २९ ॥ प्रभावतीप्रभृतय—स्तव याश्च सहोदराः । तासां कल्याणि नाम्नापि, जनोऽयं चिरजीभवेत् ॥ ३० ॥ आयुष्मति प्रमादोऽयं, तत्ते नाभूत्कुलोचितः । उपात्तमुनिवृत्ताना—मसौ हि परमो रिपुः ॥ ३१ ॥ पश्य प्रत्यर्थिनानेन, हन्यते संयमः सतां । हते तस्मिन् हतास्तेऽपि, मुधा तेषां हि जीवितं ॥३२॥ अचक्षुर्विषयेऽमुष्मिन्, पथि संचरणेन ते । षट्कायोत्माथनाद्वत्से, हतं संयमजीवितं ॥३३॥

इत्युपालभमानाया–श्चंदनाया मृगावतीं । निमीलन्नयनद्वंद्व–निद्रा मानसमानशे ॥३४॥ तूष्णीजुषि प्रवर्त्तिन्या—मंह्रिसंवाहनक्रियां । कुर्वती सर्वतः शाश्रु—पूरिताक्षीत्यचिंतयत् ॥ ३५ ॥ आर्यिका-जनमर्यादा—विपर्यासविधायिनीं । धिग्मां गुरुजनोद्वेग—निर्माणकलुषीकृतां ॥ ३६ ॥ संयमैकस-मीचीनः, सर्वोऽपि श्रमणीजनः । सोऽतिप्रशस्यो यत्रास्ति, नातिचारः क्वचिद्व्रते ॥३७॥ अतंद्रधर्म-निर्माण—क्षपिताखिलकल्मषाः । धन्याः प्राचोनमुनयो, मुक्तिमार्गमुपस्थिताः ॥ ३८ ॥ एवमध्य-वसायेन, कुंदेंदुकुमुदत्विषा । सा हत्वा घातिकर्माणि, कलयामास केवलं ॥ ३९ ॥ ततः सा हस्त-विन्यस्त–व्यक्तमुक्ताकणोपम । लोकमालोकयांचक्रे, द्रव्यपर्यायभेदतः ॥ ४० ॥ तिमिरं मेदुरोकुर्व–न्नंगश्यामतया तया । संचरिष्णुस्तदा तेन, दुष्टो दृष्टः फणी तया ॥ ४१ ॥ मृगावत्या तमालोक्य, निकटाटनलंपटं । न्यस्तः संस्तारके बाहुः, प्रवर्त्तिन्याः क्षितेस्तलात् ॥ ४२ ॥ तस्यास्तेन जजागार, प्रयत्नेन प्रवर्त्तिनी । मनसा च प्रसन्नेन, निजगाद मृगावतीं ॥ ४३ ॥ वत्सेऽद्यापि तथैवासि, मम संवाहनापरा । धिग्मदीयोऽपराधोऽयं, यद्विसृष्टासि नो मया ॥ ४४ ॥

कथमुत्सारितो वत्से, मम बाहुर्महीतलात् । तया पर्यनुयुक्तेति, शंसतिस्म मृगावती ॥४५॥ अयं वस्तूर्णमभ्यर्णं, भोमोऽभ्येति भुजंगमः । माऽसौ दशत्विति न्यस्तो, हस्तः संस्तारके मया ॥४६॥ कुत्रायमिति पृच्छंतीं, पुनरूचे मृगावती । अहिः सन्निहितो याति, भवतीनामयं पुरः ॥४७॥ इत्याख्यातेऽपि सा प्राह, नाहं पश्यामि किंचन । त्वमीक्षसे किमक्ष्णैव, किं वा ज्ञानेन केनचित् ॥४८॥ इति पृष्टा प्रवर्त्तिन्या, सा ज्ञानेनेत्यवोचत । किमु संप्रतिपातेन, किमुताऽप्रतिपातिना ॥ ४९ ॥ इति प्रश्नपरां पूज्यां, व्याजहार मृगावती । इमं ज्ञानेन पश्यामि, सर्पमप्रतिपातिना ॥ ५० ॥ इत्थं चंदनबालाप, श्रुत्वा विस्मितमानसा । अचिंतयच्चिरं चित्ते, अहो धन्या मृगावती ॥ ५१ ॥ या प्रपंचेन पंचापि, विषयान् भुक्तपूर्विणी । पश्चादात्तव्रताऽप्यासीत्, सर्वेषामग्रतः सरी ॥५२॥ धन्याहमपि यस्या मे, गुरुः सिद्धार्थनंदनः । स्पृहणोयगुणग्रामा, शिष्या चेयं मृगावती ॥ ५३ ॥

इत्थमुत्थाष्णुसंवेगा—द्वंगुराण्यखिलान्यपि । कृत्वा घातीनि कर्माणि, प्रपेदे सापि केवलं॥५४॥ गुरुभ्यो लभ्यतेऽवश्यं, पदमुत्तरमुत्तरं । मृगावत्या त्वनोयंत, गुरुवोऽपि परं पदं ॥ ५५ ॥ शाखाः

प्रेंखंति मूलेभ्यः, क्रमोऽयं सर्वशाखिनां। मूलोदयस्तु शाखाभ्यो, येषामल्पे हि तेंह्रिपाः ॥ ५६ ॥
विजहार महोहार–भूतः स्थानांतरे प्रभुः। चंदनापि मृगावत्या, समं स्वामिनमन्वगात् ॥ ५७ ॥
दिवं दिविषदां वर्गे, जग्मुषि प्रीतमानसे। वत्सराजोऽपि कौशांबीं, सपत्नीकः समाययौ ॥ ५८ ॥
प्रीत्याथ पालयामास, प्रजामिव निजां प्रजां। स विजिग्येऽरिषड्वर्गं, न्यायमार्गममार्गयत् ॥ ५९ ॥
स त्रिष्वपि पुमार्थेषु, समतां दर्शयन्नपि। मानसेनाऽनुरागेण, धर्ममेव न्यषेवत ॥ ६० ॥ जीवंतस्वा-
मिनो बिंब—सनाथं पृथिवीपतिः। प्रासादं कारयामास, स्वर्णरत्नमयं पुरि ॥ ६१ ॥ सोऽमारिं घो-
षयामास, रथयात्रामवीवृतत्। अवीवृधच्च दानेन, दीनानाथमनोरथान् ॥ ६२ ॥ अथ केवलिप-
र्याय—मनुभूय मृगावती। कर्म निर्मूल्य निर्वाणं, लेभेऽनंतसुखोदयं ॥ ६३ ॥ शीलं शरच्चंद्रमरीचि-
निर्मलं, गुरौ च गुर्वीं बहुमानसंपदं। द्वयं दधानेदमशेषयोषितां, निदर्शनीभावमगान्मृगावती ॥६४॥
मृगावत्याः सत्याश्चरितमिदमुद्दाममहिम—प्ररोहं संरोहत्पुलकमुकुले कर्णकुहरे। समानीतं नीतिं
जनयति कुमार्गं शमयति, श्रियः सूते स्फीताः परमपि पदं तत्प्रथयति ॥ ६५ ॥ बुधभ्रमरचुंबितं

सकलमागमारामतो, विचित्य कुसुमोज्ज्वलं सरसमर्थजातं मया । इदं किल मृगावतीचरितपुष्पदामाहृतं, दिशत्किमपि सौरभं सुचिरमस्तु कंठे सतां ॥ ६६ ॥ इति मलधारिश्रीदेवप्रभसूरिविरचिते श्रीमृगावतीचरित्रे धर्मसारचूडामणौ पंचमो विश्रामः समाप्तः ॥

॥ इति श्रीमृगावतीचरित्रं समाप्तं ॥

॥ श्रीरस्तु ॥

आ ग्रंथ जामनगरवाला वीठलजी हीरालाल लालने पोताना सूर्योदय प्रिन्टिंग प्रेसमां स्वपरना श्रेय माटे छापी प्रसिद्ध कर्यो छे.

॥ इति श्रीमृगावतीचरित्रं समाप्तम् ॥